

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
ПРИ ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСНІЙ ДЕРЖАВНІЙ АДМІНІСТРАЦІЇ

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ:
СУЧАСНІ НАУКОВІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
всеукраїнської наукової конференції молодих вчених,
присвяченої Всесвітньому дню науки

м. Одеса, 2 грудня 2022 року

Одеса
2022

Укладачі:

Кучерявенко Вікторія Сергіївна – здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії Національного університету «Одеська юридична академія», Голова Ради молодих вчених Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат;

Давтян Аракся Сейранівна – молодший науковий співробітник відділу молекулярної структури та хемоінформатики лабораторії каталітичного синтезу Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського Національної академії наук України.

Редактори:

Маслій Наталя Дмитрівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, старший науковий співробітник відділу ринку транспортних послуг Державної установи «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень Національної академії наук України», Голова Ради молодих вчених Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, Голова Ради молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації;

Спасова Катерина Іванівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права, голова Наукового товариства молодих вчених, аспірантів та студентів Національного університету «Одеська юридична академія», член Ради молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації, адвокат.

П 781 Проблеми розвитку суспільства та держави: сучасні наукові виклики : матеріали всеукр. наук. конф. молодих вчених (м. Одеса, 2 грудня 2022 р.) [Електронне видання] / укл.: В. С. Кучерявенко, А. С. Давтян ; за ред.: Н. Д. Маслій, К. І. Спасової; Рада молодих вчених при Одес. обл. держ. адмін. – Одеса, 2022. – 136 с. – Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/24138>

ISBN 978-966-928-879-0

УДК 340 (477) (063)

Збірник містить тези доповідей учасників наукових заходів, які були присвячені Всесвітньому дню науки і проведені 2 грудня 2022 року, а саме тези членів рад молодих вчених Одеської області, які були оприлюднені на засіданні круглого столу «Діяльність рад молодих вчених Одеської області: виклики сьогодення», а також тези доповідей всеукраїнської конференції молодих вчених «Проблеми розвитку суспільства та держави: сучасні наукові виклики». Ці наукові заходи проводились вперше, однак стануть щорічними. Матеріали цієї збірки можуть стати корисними для всієї наукової спільноти.

Матеріали видано в авторській редакції.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ

«ДІЯЛЬНІСТЬ РАД МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ»

Докус Ангеліна Олександрівна

кандидат географічних наук, старший викладач кафедри гідрології суші,
голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів та молодих
вчених ОДЕКУ, перший заступник голови Ради молодих вчених при
Одеській обласній державній адміністрації

Михайленко Владислав Іванович

асистент кафедри екології та охорони довкілля, голова Наукового товариства
студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених ОДЕКУ
Природоохоронного факультету, член Ради молодих вчених при
Одеській обласній державній адміністрації

ДОСВІД РОБОТИ ТА УСПІШНІ ПРОЄКТИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Відповідно до основних засад Концепції екологічної освіти України [1], формування системних екологічних знань відбувається протягом всього життя людини та має носити неперервний характер. При цьому, згідно до Закону України про освіту [2], важливу ланку в цьому процесі має рівень фахової вищої освіти, метою якого зокрема є формування у спеціаліста компетентності – динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність. Згідно до [1], лише поєднання формальної та неформальної освіти дає змогу досягти даної мети, розвивши як базові навички спеціаліста, так і м'які навички, або *softskills*. В Одеському державному екологічному університеті (ОДЕКУ) органом, який поєднує в собі обидва вищезгадані підходи, є Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених Одеського державного екологічного університету (НТ ОДЕКУ).

НТ ОДЕКУ було створено у листопаді 2015 року. Станом на 2022 рік до складу Правління НТ ОДЕКУ входить 7 осіб, до складу Ради НТ ОДЕКУ – 19 осіб. Інформація щодо членства здобувачів ЗВО у НТ ОДЕКУ оновлюється

протягом вересня кожного року. Основна діяльність НТ ОДЕКУ проходить у онлайн та офлайн форматах. Для внутрішнього забезпечення якості функціонування НТ ОДЕКУ застосовуються методи опитування у соціальних мережах, регулярні зібрання Ради НТ ОДЕКУ тощо.

НТ ОДЕКУ систематично проводить періодичні заходи з популяризації науки, які наведено у таблиці 1. Відмітимо, що їх періодичність залежить від масштабу та формату заходу, а збори Правління та Ради проходять раз у квартал/місяць (залежно від наявності організаційних та адміністративних питань).

Таблиця 1 – Періодичні заходи з популяризації науки, які проводяться НТ ОДЕКУ

№	Назва проєкту	Короткий опис проєкту	Кількість учасників	Періодичність проведення	Тривалість реалізації
1	Всеукраїнський пленер з питань природничих наук	Конференція, що передбачає роботу в натуральній природній обстановці поза приміщенням	25-30 осіб	Раз на рік	6 років
2	Зустріч з першокурсниками	У неформальній обстановці першокурсникам розповідають про перспективи навчання у ЗВО та розвиток у науковій сфері	20-30 осіб	Раз на рік	5 років
3	Квест «Галопом по ОДЕКУ»	Учасники (зазвичай 1-2 курси) отримують перелік завдань, які мають виконати протягом великої перерви. Кожне нове завдання приводить їх на нову кафедру/підрозділ, що сприяє розумінню структури університету	15-20 осіб	Раз на рік	6 років
4	Фотокрос «Наука в фокусі»	Приурочується до святкування Дня жінок у науці, сприяє популяризації науки серед студентів	15-25 осіб	Раз на рік	6 років

5	«Школа молодого науковця» (наукове кафе)	Проведення тренінгів з актуальних тем для молодих вчених у форматі наукового кафе	15-35 осіб	Раз на місяць	4 роки
6	Науково-практичний семінар «Абетка науковця»	Здобувачі знайомляться з історією найстарішої публічної бібліотеки України, її специфікою та головними історичними надбаннями оформлюють читацький квиток п в Одеській національній науковій бібліотеці	до 15 осіб	Раз на рік	4 роки
7	«Рейтинг успішності аспірантів»	Метою є заохочення активності аспірантів та облік їх діяльності під час навчання в аспірантурі	4 номінанти	Раз на рік	3 роки

Серед всіх реалізованих проєктів, варто відмітити ті, які відрізняються за масштабом та значимістю у діяльності НТ ОДЕКУ. До проєктів, якими найбільше пишаємося можна віднести:

1) Всеукраїнський пленер з питань природничий наук.

Проектна ідея: конференція носить пленерний (фр. *en plein air* – відкрите повітря) характер, що передбачає роботу в натуральній природній обстановці поза приміщенням. Такий формат конференції має сприяти синтезу теоретичних знань та живої реальності, що дозволить підвищити творчий досвід молодих науковців та поглянути на проблематику своїх досліджень під іншим кутом.

Метою конференції є обговорення та пошук рішень актуальних проблем в галузі природничих наук, встановлення контактів та обмін досвідом між молодими вченими різних ЗВО України та міжнародними науковими установами.

Зміст: Пленер проходить декілька днів і поєднує у собі наступні компоненти: зустріч та тренінги з авторитетними спікерами у науковій сфері; зустріч та тренінги зі спікерами та wellness коучем, які є відомими у інших сферах, сприяння всесторонньому розвитку учасників (ораторська майстерність, здоровий спосіб життя, вигорання тощо); наукова панель з доповідями учасників; дискусійна панель з обміну досвідом та встановленням

контактів; культурно-освітня частина – фотоекскурсії містом, відвідування Оперного театру тощо; відпочинок на свіжому повітрі: науковий пікнік, прогулянка яхтою тощо; виїзд за місто на природоохоронні об'єкти.

Фактичні результати впровадження: кожний пленер закінчується виданням збірки тез доповідей з присвоєнням номера ISBN, кожний учасник отримує сертифікат учасника. Після пленеру збільшується академічна мобільність здобувачів та молодих вчених.

2) Школа молодого науковця (наукове кафе).

Проектна ідея: створення комфортних умов для формування наукового середовища в університеті у вигляді лекцій у неформальній обстановці.

Мета: стимулювання наукової активності молодих науковців університету.

Зміст: на першому в Україні студентському креативному екологічному коворкінгу Ecorprostir проводяться лекції з наукової тематики, теми яких визначаються самими здобувачами та молодими вченими. Найчастіше ці теми стосуються публікації у наукових журналах, міжнародної активності молодих вчених, програм стажувань, написання грантів тощо. Детальніше діяльність Ecorprostir описано у роботі [3].

Фактичні результати впровадження: підвищення публікаційної активності молодих науковців та участі у вітчизняних та міжнародних стажуваннях і проєктах.

Важливо відмітити, що серед членів НТ ОДЕКУ є молоді вчені із науковими здобутками різного рівня, зокрема:

Голова НТ ОДЕКУ Докус Ангеліна Олександрівна має досвід безпосередньої участі (з виїздом закордон) у престижних міжнародних наукових заходах для участі у яких Докус А.О. отримала індивідуальні наукові гранти, у т. ч. від WMO, Department of Geography at Akaki Tsereteli State University та International Baltic Earth Secretariat. У 2016 році отримала грамоту за перемогу в Регіональному конкурсі інноваційних проєктів, присвяченому Дню науки України, у номінації «Кращий інноваційний екологічний проєкт».

У 2017 році отримала Почесну грамоту за сумлінну працю, вагомий внесок у розвиток освіти і науки, плідну наукову і педагогічну діяльність та з нагоди 85-річчя заснування Одеського державного екологічного університету від Одеської обласної державної адміністрації.

З 2021 р. на громадських засадах займає посади: першого заступника голови Ради молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації;

члена обласної науково-експертної ради при Одеській обласній державній адміністрації; член Вченої ради та науково-технічної ради ОДЕКУ.

У 2022 році отримала Почесну грамоту за вагомі наукові здобутки, значний особистий внесок у розвиток національної освіти та науки, високий професіоналізм та з нагоди Дня науки від Департаменту освіти та науки Одеської обласної державної адміністрації.

У 2022 році пройшла 6-ти місячне наукове стажування (Postdoc) в Німеччині, м. Берлін в Institute of Freshwater Ecology and Inland Fisheries (IGB).

Наказом Міністерства освіти і науки України № 6 від 04.11.2022 року Ангеліні Докус було присуджено стипендію Кабінету Міністрів України для молодих вчених на 2022/2024 навчальний рік.

Голова НТ природоохоронного факультету Михайленко Владислав Іванович є учасником Міжнародної школи International school «Nature-Based Solution for Smart Cities», переможцем Всеукраїнської олімпіади з екології та численних конкурсів наукових робіт зі спеціальності 101 Екологія, зокрема міжнародного конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Екологія»: «The International Competitive Tender of Student' Research Papers On Certain Disciplines, specialty Ecology».

У 2017 році отримав почесну грамоту Одеської обласної державної адміністрації за досягнення вагомих успіхів у навчанні, перемогу Всеукраїнських олімпіадах, активну громадську та наукову діяльність, високі спортивні досягнення та з нагоди 85-річчя заснування Одеського державного екологічного університету, 24 квітня 2017 року від голови Одеської обласної державної адміністрації М.В. Степанова.

З 2018 року рішенням ректорату Владиславу Михайленку присвоєно звання почесного випускника Одеського державного екологічного університету. Наказом Міністерства освіти і науки України №1276 від 29.11.2021 року Владиславу Михайленко було присуджено академічну стипендію президента України на 2021/2022 навчальний рік.

З 2019 року є членом 10 ГЕР «Природничі науки» Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

З 2021 р. на громадських засадах займає посаду члена Ради молодих вчених при Одеській обласній адміністрації.

У травні 2022 року за вагомі наукові здобутки, значний особистий внесок у розвиток національної освіти та науки, багаторічну плідну науково-дослідну і педагогічну діяльність, високий професіоналізм та з нагоди Дня

науки Владислав отримав подяку Начальника Одеської обласної військової адміністрації Максима Марченка.

Завідуючий студентським сектором НТ ОДЕКУ Шелінговський Дмитро Валерійович. Наказом Міністерства освіти і науки України №861 від 27.09.2022 року Шелінговському Дмитру було присуджено іменну академічну стипендію Верховної Ради України здобувачам фахової передвищої та вищої освіти на 2022/2023 навчальний рік. Також Дмитро отримує стипендію від Німецької служби академічних обмінів DAAD для українських студентів та вчених, які продовжують навчання в умовах воєнного часу в Україні та за її межами.

З 2022 р. на громадських засадах займає посаду члена Ради молодих вчених при Одеській обласній адміністрації.

НТ ОДЕКУ співпрацює з НТ та РМВ інших ЗВО на обласному та Всеукраїнському рівнях, зокрема є досвід співпраці з Радою молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації та Радою молодих учених Національного ботанічного саду імені М.М. Гришка НАН України.

Соціальні мережі НТ ОДЕКУ. Активно працюють сторінки НТ ОДЕКУ в соціальних мережах, де регулярно висвітлюється інформація про конкурси, гранти, стажування та конференції. Інформація про можливості для молодих вчених, а також про діяльність НТ та досягнення молодих вчених регулярно оновлюється.

Електронна скринька НТ ОДЕКУ: scientists.osenu@gmail.com.

Детальну інформацію про НТ ОДЕКУ можна знайти у соціальних мережах:

- Фейсбук: <https://www.facebook.com/ScienceOSENU>
- Інстаграм: https://www.instagram.com/nt_odeku
- Телеграм: https://t.me/nt_odeku

Список використаних джерел

1. Концепція екологічної освіти України: Рішення МОН України №13/6-19 від 20.12.2001 р. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v6-19290-01) (дата звернення 30.11.2022).

2. Про освіту: Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 30.11.2022).

3. Приходько В. Ю., Шаніна Т. П., Сафранов Т. А., Михайленко В. І. Екологічна складова освітньої діяльності в сфері поводження з відходами. *Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування: освіта – наука – виробництво – 2019*: збірник тез

доповідей XXII Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 17-18 квітня 2019 року). Харків : ХНУ, 2019. С. 144-146.

Павлова Ірина Юріївна

голова Наукового товариства курсантів та молодих вчених, завідувач
навчального кабінету, здобувач PhD ДУ «ІРЕЕД НАНУ»,
Інститут Військово-Морських Сил Національного університету
«Одеська морська академія»

**ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Наукове товариство курсантів та молодих вчених Інституту Військово-Морських Сил створене у липні 2022 року ініціативною групою молодих вчених під керівництвом Павлової Ірини Юріївни та Лисенко Єлизавети Андріївни. Перше офіційне засідання відбулось 22 липня 2022 року.

Склад наукового товариства налічує 13 осіб (військовослужбовці викладачі, курсанти та працівники Збройних Сил України).

За час діяльності наукового товариства, а це три місяці роботи, було проведено:

1. Міжвузівській практичний семінар разом із Радою молодих вчених Військової академії (м. Одеса) (рис. 1).

Рис. 1 – Міжвузівський науково-практичний семінар з обміну досвіду

На науково-практичному семінарі, Голова Ради молодих вчених Військової академії, завідувач кафедри іноземних мов, доктор педагогічних наук, доцент Бхіндер Наталія Володимирівна разом із заступником з навчальної та наукової роботи поділились досвідом стосовно нормативно-правової бази, керівних документів, практичних засад здійснення ефективної

діяльності наукових товариств та рад молодих вчених, а також було розглянуто шляхи вдосконалення їх роботи.

2. Спільно із кафедрою корабельної енергетики та електроенергетичних систем, професором, кандидатом технічних наук Єрмошкіним Миколою Георгійович та Головою наукового товариства курсантів та молодих вчених Павловою Іриною Юріївною, була проведена плідна співпраця із редагування навчального посібника. Зі сторони наукового товариства було надано технічну допомогу для реалізації оформлення підручника, а саме:

- опрацювання дизайну обкладинки в програмах Canva та Adobe Illustrator;

- редагування внутрішніх ілюстрацій (переклад на українську мову підписів на графіках, оновлення барвистості та яскравості малюнків) за допомогою Adobe Photoshop.

3. Проведення круглого столу на тему «Вдосконалення системи курсантського самоврядування Інституту Військово-Морських Сил НУ «ОМА» враховуючи досвід країн НАТО».

Даний захід, наразі є одним із масштабніших заходів, які було організовано та проведено членами наукового товариства (рис. 2). Круглий стіл було ініційовано з подачі капітана 2 рангу старшого викладача кафедри соціально-гуманітарних та фундаментальних дисциплін Злобіної Олени Вікторівни, задля обговорення діючої наразі в Інституті ВМС НУ «ОМА» системи курсантського самоврядування.

Було розглянуто досвід організації самоврядування академії ВМС республіки Болгарія за результатами участі представників ІВМС НУ «ОМА»

у практикумі розвитку лідерських якостей; академії ВМС Польщі за результатами проходження курсантами ІВМС навчальної практики, також вагомий внесок було зроблено для розуміння організації курсантського самоврядування курсантами 4-го курсу, які повернулись з навчання академії ВМС Великобританії та Італії.

Курсанти повноцінно жили та навчались в академії ВМС Великобританії та Італії 2 роки.

Рис. 2 – Круглий стіл НТ ІВМС НУ «ОМА»

На базі отриманого досвіду, курсантами 4-го курсу було розроблено пропозиції щодо вдосконалення діючої системи курсантського самоврядування ІВМС НУ «ОМА».

4. Для підтримки інтересу до нашого наукового товариства, було запроваджено до соціальних мереж дві рубрики: свята та «Наша команда».

5. Представники наукового товариства активно беруть участь в проектах від Ради молодих вчених при МОН («Наукою вишиваємо Україну», Голова НТ ІВМС НУ «ОМА» входить до робочої групи Одеської області, виконуючи обов'язки відео супроводження процесу), а також Ради молодих вчених при ООДА («Школа молодого науковця», участь в якій брали Павлова Ірина та Кривко Маргарита).

За досить короткий час діяльності наукового товариства, почали з'являтися проблемні питання стосовно мотивації перебування в науковому товаристві. Під час війни у курсантів-випускників морально-психологічний стан дещо знизився. Тому необхідно працювати саме в цьому напрямку. Тому Головою та Заступником Голови наукового товариства розглядаються здебільшого заходи спрямовані на психологічну допомогу (тренінги, семінари), конференції, які будуть стимулювати особистість до розвитку та підйому духу.

Спасова Катерина Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Кучерявенко Вікторія Сергіївна

аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

**НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ, АСПІРАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ»**

Наукове товариство молодих вчених, аспірантів та студентів Національного університету «Одеська юридична академія» – це самоврядне об'єднання молодих вчених, аспірантів та студентів, створення та функціонування якого підпорядковане меті консолідації зусиль з організації науково-дослідної роботи та забезпечення захисту прав та інтересів осіб, які навчаються або працюють у закладі вищої освіти, зокрема щодо питань наукової діяльності.

Наукове товариство складається зі студентського наукового товариства, що здійснює координацію науково-дослідної роботи студентів, та ради молодих вчених, що здійснює координацію науково-дослідної роботи молодих вчених та аспірантів Національного університету «Одеська юридична академія».

В умовах сьогодення, варто відзначити, що не дивлячись на ті глобальні виклики, які постають перед наукою в умовах повномасштабної війни на території України та деяких карантинних обмежень пов'язаних із пандемією, Наукове товариство активно працює та реалізує поставлені перед ним завдання.

Основні напрямки діяльності Наукового товариства підпорядковані меті створення та функціонування Наукового товариства. Так, вагоме місце в межах діяльності Наукового товариства посідає напрямок з організаційної підтримки студентських гуртків, дискусійних клубів кафедр Національного університету «Одеська юридична академія». Адже саме в межах відповідних форматів освітньо-наукових заходів, студенти вперше навчаються формулювати з наукового погляду свої думки, які потім віднаходять відображення в наукових статтях. А також набувають досвід виступу перед

публікою, адже робота гуртків та дискусійних клубів завжди супроводжується живими дискусіями з проблемних питань.

Для розвитку soft skills молодим вченим, аспірантам, студентам університету традиційно проводиться школа молодого науковця, лекції, семінари та тренінги англійською мовою від практиків і теоретиків із держав Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки, тощо.

Не менш важливим напрямом діяльності Наукового товариства, є організація різноманітних наукових заходів всеукраїнського та міжнародного масштабу, які об'єднують чимало талановитих студентів, молодих науковців. Зокрема, таких як національна модель Верховної Ради України, всеукраїнський брейн-ринг «Знавці Конституції» на кубок президента Національного університету «Одеська юридична академія», щорічний всеукраїнський конкурс наукових робіт імені М.П. Орзіха «Людський вимір права», студентські олімпіади з правознавства, всеукраїнські правничі школи, наукові конференції тощо.

Серед напрямів діяльності Наукового товариства особливе місце посідає напрямок партнерства та реалізації спільних освітньо-наукових проєктів з науковими установами, закладами вищої освіти, органами самоврядування та студентськими організаціями. Зокрема, з Радою молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації, Лігою студентів Асоціації правників України, Європейською асоціацією студентів-правників (ELSA), Міжнародною асоціацією студентів політичної науки (МАСПН) тощо.

Окрім того, Наукове товариство здійснює діяльність із забезпечення оперативного доступу студентів, аспірантів, молодих вчених до актуальної інформації про: наукові заходи, які відповідають сферам інтересів студентів, аспірантів, молодих вчених; конкурси, премії, гранти, міжнародні науково-практичні програми. А також всебічно допомагає студентам, аспірантам, молодим вченим у промоції наукових здобутків та реалізації їх наукового потенціалу.

Підсумовуючи, хотілось би відзначити, що головним показником ефективності діяльності Наукового товариства за зазначеними вище напрямками є кількість учасників заходів, які долучаються до проєктів, ініційованих Науковим товариством. А також якісні показники роботи молодих вчених, аспірантів, студентів університету. Наукові досягнення студентів, молодих науковців університету підкріплені неодноразовими перемогами в національних та міжнародних проєктах.

Сьоміна Юлія Анатоліївна

к.т.н., доцент кафедри інформаційних технологій та прикладної математики
Одеської державної академії будівництва та архітектури

ІДЕЇ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ СПІЛЬНОСТІ РАД МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У зв'язку з обставинами сьогодення в Україні гострою та болючою проблемою є масовий виїзд частини населення за кордон, у тому числі і науковців. Насправді тенденція зміни роду діяльності молодих вчених через різні об'єктивні причини (низький рівень стипендії та заробітної плати; житлові проблеми та низький рівень соціальної захищеності і забезпеченості; недостатнє фінансування наукових досліджень, купівлі нового обладнання, розвитку відповідної інфраструктури; низький соціальний статус престижності наукової діяльності серед молоді; обмеження мобільності; відсутність «соціальних ліфтів», можливостей для кар'єрного зростання) [1, с. 5-16, 2, с. 216] була присутня завжди, але на сьогоднішній день вона досягає критичних меж.

Без сумніву не варто залишати надії та розглядати стратегії повернення українських молодих вчених, але одночасно з цим пропонуються шляхи розширення складу Рад потенційними, зовсім молодими науковцями, а саме здобувачами вищої освіти.

Безперечно, зважаючи на Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», стаття 1, п. 11 [3, с. 2], де вказано, що молодий вчений – це вчений віком до 35 років включно, який має вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня, або вчений віком до 40 років включно, який має науковий ступінь доктора наук, вводити здобувачів вищої освіти до основного складу Ради молодих вчених заборонено.

Проте, пропоную розглянути можливість включення до складу Рад в якості асоційованих членів або, можливо, представників від студентського самоврядування однієї або декількох кандидатур, що вважаю функціонально правильним та доцільним.

По-перше, як викладачі кафедр закладів вищої освіти, наукові керівники магістрів за освітньо-науковими програмами підготовки ми залучаємо здобувачів до наукової роботи, відповідно, було б логічним й пристосування їх до наукового життя, оскільки певний відсоток студентської наукової молоді це наші майбутні колеги. Більш тісна кооперація призведе до кращої обізнаності та передачі досвіду, що в свою чергу вплине на якість виконання

досліджень, підготовки наукових публікацій та необхідних пакетів документів для грантових тематик тощо.

У іншому випадку небезпека для майбутніх молодих учених полягає в тому, що за відсутності розуміння наукової роботи аспіранти та молоді наукові працівники можуть легко потрапити на шлях імітації, плагіатування та псевдонауки, що може стати катастрофою для всієї наукової сфери [1, с. 15].

По-друге, залучення здобувачів до роботи Рад молодих вчених при закладах вищої освіти може сприяти більш прогресивній популяризації науки в цілому, адже вони краще знаються на тому що саме цікаво сучасній молоді, які заходи зможуть підвищити інтерес до реальної науки, бо молодь замість науково-дослідних установ, лабораторій університетів – про які вона нічого не знає, пов'язує своє майбутнє із зовсім іншими професіями. Окрім того, такий підхід в змозі покращити ефективність організації та проведення різноманітних заходів.

Разом з тим, за деякими спостереженнями, у людей, які вступають до аспірантури, дуже різні мотиви, і часто ці мотиви далекі від бажання реалізувати себе в науковій сфері.

Деякі студенти вирішують вступити до аспірантури, бо ще не вирішили, де вони хочуть себе реалізувати і тому залишають собі ще 3-4 роки на «подумати», чого ж вони хочуть від життя.

Ще частина людей йдуть в аспірантуру, одягнувши «рожеві окуляри» і сподіваючись на негайне визнання, яскраві конференції і бурхливе наукове життя. Стикаючись з іншою стороною аспірантури – рутинною проведенням досліджень, обробка даних, виконання кафедральних обов'язків – вони розчаровуються і йдуть в інші сфери. Також аспіранти, які вибирають собі цікаві теми дослідження ще будучи студентами і успішно продовжують їх на терені аспірантури.

На мій погляд було б добре таким здобувачам трошки познайомитися з життям науковця, скажімо «зазирнути за куліси», та таким чином пройти раніше етап вагань, роздумів і на момент вступу до аспірантури вже рухатися впевнено по окресленому шляху.

Також вважаю за потрібне навести приклад структурної організації Університету Рієки, Хорватія, який я відвідала у рамках стажування за програмою Erasmus+ у 2019 р., де аналогією голови Ради молодих вчених є представник студентської молоді, аспірантів та докторантів університету. Звісно, деякі питання дійсно стосуються тільки аспірантів та докторантів, але

організація направлена на тісну кооперацію всіх представників, обмін досвідом та спільну участь у більшості заходів.

Не менш важливими є відмінності між закладами освіти за кількістю молодих вчених до 35 років. В деяких закладах дійсно небагато саме таких кадрів, внаслідок чого робочі обов'язки акумулюються на невеликій кількості людей, а студенти є у будь-якому закладі вищої освіти, яких можна залучати до організації спільних заходів.

Вважаю, що в результаті окресленої спільної кооперації таким чином реально певною мірою посилити популярність та статус українського науковця в цілому.

Список використаних джерел

1. Жабін С.О., Ісакова Н.Б., Скороход О.М. Проблеми молодих вчених України та рекомендації щодо їхнього вирішення. *Посилення впливу громадськості на євроінтеграційні процеси у сфері науково-технічного та інноваційного розвитку України*: аналітичний матеріал проєкту. 2018. 23 с.

2. Кирилюк В.В. Проблеми молодих вчених України в сучасних умовах. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики*: Збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (6-7 квітня 2021 р., Мукачево). С. 215-219.

3. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

Гриньова Марія Василівна

старша викладачка кафедри освітньої політики,
здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 «Педагогічні, освітні науки» III-го року навчання (поза аспірантурою)
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Щур Вікторія Андріївна

викладачка КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»,
здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 «Педагогічні, освітні науки» III-го року навчання
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО: СПІЛЬНОДІЯ У ПОШУКАХ НОВИХ СЕНСІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ

Задля сприяння конструктивної взаємодії педагогічної науки та освітньої практики, популяризації науки в суспільстві, розвитку вмотивованості до наукової діяльності та навчання впродовж життя, налагодження внутрішньої та зовнішньої комунікації між науковими і освітніми стейкхолдерами в 2020 році було розпочато діяльність Наукового товариства студентів, аспірантів та молодих вчених КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» [1].

2021-2022 роки для нашого наукового товариства можна охарактеризувати як роки спільнодії досвідчених науковців, молодих вчених та здобувачів вищої освіти у пошуках нових сенсів наукової діяльності в умовах національних та глобальних викликів сьогодення, зокрема євроінтеграційних процесів в Україні, діджиталізації та інноваційної проактивності різних сфер життєдіяльності суспільства, пандемії COVID-19, повномасштабного вторгнення росії в Україну і, як наслідок, існуючого розриву між наукою, освітньою практикою та запитами суспільства.

Вище окреслені виклики також актуалізували в спільноті вчених та здобувачів вищої освіти питання мотивації до наукової діяльності, тож ми об'єдналися в межах наукового товариства:

- у пошуках візії: спільнодія під час організації та участі в наукових всеукраїнських і міжнародних конференціях, семінарах, форумах;
- у пошуках місії: спільнодія під час участі в наукових та освітніх заходах Ради молодих вчених при МОНУ і Ради молодих вчених при ООДА;

- у пошуках цінностей: спільнодія під час проведення та участі в наукових дослідженнях у сфері освіти, педагогіки, психології, менеджменту;
- у пошуках смислів: спільнодія під час організації гостьових лекцій, мотиваційних зустрічей на тему збереження і відновлення під час війни;
- у пошуках розвитку: спільнодія під час організації наукових та освітніх майстерок, воркшопів, кластерів, вебінарів, консультацій;
- у пошуках реалізації: спільнодія під час публікацій статей, монографій та інших наукових розвідок;
- у пошуках партнерств: спільнодія під час налагодження співробітництва з науковими та освітніми установами, громадськими організаціями;
- у пошуках інтеграції: спільнодія під час участі в міжнародних проєктах, освітніх поїздках, стажуваннях, навчаннях.

Слід відмітити, що в межах діяльності наукового товариства впродовж 2021-2022 рр. було проведено низку заходів наукового та освітнього спрямування із залученням досвідчених науковців та молодих вчених академії для посилення спроможності здобувачів вищої освіти до наукової діяльності. Серед таких заходів заслуговують на увагу: майстер-клас для аспірантів від молодих науковців академії «Наукова діяльність: лайфхаки для майстерності» (2021), навчальний вебінар «Секрети успішної презентації: від А до Я» (2021), навчальний вебінар «Секрети успішного виступу: від А до Я» (2021), онлайн-майстерка «(Не)наукові публікації або як не ускочити в халепу» (2021), майстер-клас «Тези доповіді: лайфхаки для майстерності» (2022), майстер-клас «Наукова стаття: лайфхаки для майстерності» (2022), онлайн-воркшоп «Секрети успішної презентації» (2022), навчальний вебінар «Де взяти літературні джерела з проблеми педагогічного дослідження» (2022), навчальний вебінар «Секрети публічного виступу» (2022), онлайн-майстерка «Робота з онлайн-платформи та програми для перевірки тексту на плагіат» (2022).

Варто зазначити, що в цей період Наукове товариство сприяло участі молодих вчених та здобувачів освіти академії у таких всеукраїнських та міжнародних заходах, як всеукраїнське опитування «Ціннісні орієнтири українського студентства», дослідження в межах Міжнародного проєкту з дослідження замовних робіт в Україні (iCOP survey Ukraine), вебінар «Еразмус+ дні для молоді України: South-East», вебінар «Етика наукового дослідження», лекція-дискусія «Що робити з замовними роботами?» в межах проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти», вебінар «Публікація статей у хижацьких виданнях: наслідки для дослідників та

університетів» в межах проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти», онлайн – семінар «Нові можливості грантових програм: огляд конкурсів та основні умови участі» в межах Проєкту регіонального розвитку «Науково-технологічний центр КАУ (НТЦ КАУ)», презентація результатів всеукраїнського дослідження «Здобутки і виклики експерименту з присудження наукового ступеня доктора філософії», круглий стіл від Ради молодих вчених МОНУ «Наука: крок в ЄС», міжнародне стажування за програмою підвищення кваліфікації «Фандрайзинг та організація проєктної діяльності в закладах освіти: міжнародний досвід», The knowledge acquired in the Jean Monnet module «SUSTAINABLE LANGUAGE EDUCATION AND MEDIA: BRIDGING THE GAP BETWEEN EU-UKRAINE» (SLEMBG) offered to PhD students and researchers of Ukrainian universities, III Всеукраїнський форум Рад молодих вчених та ін. Відмітимо, що члени наукового товариства систематично поінформовані про заходи, які проводяться Радою молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації, та завдяки участі в них розвивають ключові компетентності для навчання протягом життя.

Також з огляду на потребу психологічної підтримки в умовах воєнного стану в травні 2022 року для здобувачів освіти та науковців академії науковим товариством було організовано проведення відкритої лекції доктора соціологічних наук, професора О. Дікової-Фаворської «Смисли як ресурси збереження/відновлення під час війни».

Безумовно, важливим напрямком діяльності наукового товариства є сприяння інтеграції кращих міжнародних освітніх практик в український освітній простір, а також напрацювання на цій основі наукового підґрунтя для змін у різних сферах освіти. Зауважимо, що завдяки сталому партнерству академії з низкою закордонних закладів вищої освіти та міжнародних і українських громадських організацій, молоді вчені та аспіранти є активними учасниками міжнародних проєктів, зокрема таких як австрійсько-український проєкт «Інклюзивна освіта в Одеській області», австрійсько-український проєкт «Цифровізація викладання», ізраїльсько-український проєкт «Навчання основ самодопомоги та допомоги іншим в кризових ситуаціях», чесько-український проєкт «Посилення інклюзії в Україні», чесько-український проєкт «Зміни в університетах і факультетах у XXI столітті», швейцарсько-український проєкт «Децентралізація для розвитку демократичної освіти в Україні» та ін.

Результати наукового пошуку членів наукового товариства висвітлюються у фахових виданнях та під час доповідей на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Водночас, в 2021 році на

базі академії було започатковано проведення науково-практичної конференції для здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Актуальні проблеми педагогічної науки в ХХІ столітті». І незважаючи на усі виклики воєнного часу, 24 березня 2022 року конференція була проведена вдруге та стала платформою для дискурсу стосовно запиту на пошук наукового підґрунтя ефективних шляхів вирішення проблем освітньої практики в умовах війни та в післявоєнний час.

З огляду на існуючий розрив між наукою, освітньою практикою та суспільним запитом, у членів наукового товариства викликає інтерес «knowledge translation», тобто перенесення наукових знань в освітню практику задля розвитку у педагогів потенціалу до інтелектуального лідерства як характеристики успішної особистості та професійної компетентності [2]. Так, в 2021 році з нагоди Всесвітнього дня науки в ім'я миру та розвитку науковим товариством було започатковано проведення наукового кластеру «Секрети успіху освіти ХХІ століття: теорія&практика», мета проведення якого є синергетичною з метою діяльності наукового товариства. Цьогоріч науковий кластер був проведений вдруге і об'єднав науковців, здобувачів вищої освіти та освітніх практиків довкола питань: «Яка освіта нам потрібна?», «Яку думку з цього приводу має наука?», «Як сприяти більш ефективній синергетичності педагогічної науки та освітньої практики?».

Підсумовуючи, зазначимо, що у пошуках нових сенсів наукової діяльності в умовах викликів сьогодення наше наукове товариство усвідомлює необхідність і спрямовує свою діяльність на посилення взаємодії педагогічної науки та освітньої практики. І виходячи з цього, звернемося до думки Євгенію Тіроні, котрий зазначав, що задля того, щоб знайти відповідь на питання «Яка освіта нам потрібна?», слід спитати себе: «А у якому суспільстві ми хочемо жити?» [3].

Список використаних джерел:

1. Наукове товариство студентів, аспірантів та молодих вчених.
URL: <https://kapom.odessaedu.net/uk/site/naukove-tovaristvo-studen.html>
2. Гриньова М. Здатність до інтелектуального лідерства як характеристика успішної особистості. *Сучасні тенденції розвитку науки та освіти в умовах євроінтеграції*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Вінниця: Вінницький кооперативний інститут, 2022. С. 91-92.
3. Гриньова М. Освітній трансформер: Фінляндія як натхнення.
URL: <http://education-ua.org/ru/porivnyalna-pedagogika/1104-osvitnij-transformer-finlyandiya-yak-natkhennya>

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ «ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ: СУЧАСНІ НАУКОВІ ВИКЛИКИ»

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК

Бориченко Катерина Валеріївна

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри трудового права та права
соціального забезпечення

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО МАКСИМАЛЬНОГО РОЗМІРУ ПЕНСІЙ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Відповідно до ст. 46 Конституції України, «громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом» [1].

Соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей, забезпечується державою, відповідно до ст. 19 Основного Закону України.

Цитовані положення Конституції України щодо соціального захисту осіб, звільнених з військової служби, у виді пенсій конкретизовані Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року, відповідно до якого «державою гарантується гідне пенсійне забезпечення осіб, які мають право на пенсію, шляхом встановлення їм пенсій не нижче прожиткового мінімуму, визначеного законом, перерахунку призначених пенсій у зв'язку із збільшенням рівня грошового забезпечення, надання передбачених

законодавством державних соціальних гарантій, вжиття на державному рівні заходів, спрямованих на їх соціальний захист» [2]. Цим нормативно-правовим актом визначено суб'єктів права на відповідний вид спеціальних пенсій, порядок реалізації права на них, розмір пенсійних виплат, умови проведення їх перерахунку і т.д.

Так, відповідно до ч. 7 ст. 43 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність.

Водночас, у п. 2.3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016 зазначено, що «з підстав, наведених у цьому Рішенні, підлягають визнанню такими, що не відповідають статті 17 Конституції України, положення першого речення частини сьомої статті 43 Закону № 2262, згідно з якими «максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати десяти прожиткових мінімумів, установлених для осіб, які втратили працездатність»» [3].

Відповідні положення Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», визнані неконституційними, втратили чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України названого Рішення, а саме з 20 грудня 2016 року, а отже з цієї дати не створюють підстав для обмеження пенсії осіб, звільнених з військової служби, максимальним розміром.

З 20 грудня 2016 року не підлягають застосуванню й положення ч. 1 ст. 2 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року (у частині поширення її дії на Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»), оскільки вони прийняті для регулювання відносин обмеження максимальним розміром пенсій, призначених відповідно до Закону України «Про пенсійне

забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та є однаковими за змістом.

За висновками Верховного Суду, викладеними у постанові від 11 липня 2022 року у справі № 620/613/21, враховуючи той факт, що положення ст. 2 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» та ч. 7 ст. 43 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» є однопредметними правовими нормами, які прийняті для регулювання ідентичних відносин, «наявна колізія між Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 20.12.2016 № 7-рп/2016 та Законом України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» – у частині обмеження максимальним розміром пенсії військовослужбовців» [4].

Європейський суд з прав людини у пунктах 52, 56 рішення від 14 жовтня 2010 року у справі «Щокін проти України» зазначив, що тлумачення й застосування національного законодавства є прерогативою національних органів. Однак саме на суд покладається обов'язок переконатися в тому, що спосіб, у який тлумачиться й застосовується національне законодавство відповідає принципам Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з точки зору їх тлумачення у практиці Суду. Відсутність у національному законодавстві необхідної чіткості та точності, які передбачали можливість різного тлумачення, порушує вимогу «якості закону», передбачену Конвенцією, і не забезпечує адекватний захист від свавільного втручання публічних органів державної влади в майнові права людини. Таким чином, у випадку існування неоднозначного або множинного тлумачення прав та обов'язків особи в національному законодавстві, органи державної влади зобов'язані застосувати підхід, який був би найбільш сприятливим для особи [5].

Аналогічні вимоги щодо трактування положень законодавства у випадку можливості їх неоднозначного або множинного тлумачення, сформульовані й у практиці Верховного Суду [6].

Зважаючи на викладене, при вирішенні питання щодо застосування до пенсіонера обмеження пенсії максимальним розміром, застосуванню підлягають норми Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 20.12.2016 № 7-рп/2016, а не положення

Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи».

У цьому аспекті також варто зауважити, що 12 жовтня 2022 року Конституційним Судом України прийнято рішення № 7-р(П)/2022, яким визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), приписи статті 2 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» від 8 липня 2011 року зі змінами, що поширюють свою дію на Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року.

І хоча п. 2 названого Рішення визначено, що приписи ст. 2 Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» зі змінами, визнані неконституційними, втрачають чинність через шість місяців із дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення, тобто з 13 квітня 2023 року, варто зауважити, що вказана обставина не змінює механізму правового регулювання відповідних суспільних відносин щодо пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби, у розмірах, вищих за десять прожиткових мінімумів, встановлених законодавством для непрацездатних, оскільки профільним у цьому пенсі є Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» з урахуванням Рішення Конституційного Суду України від 20.12.2016 № 7-рп/2016, яким будь-які обмеження пенсії військовослужбовців максимальним розміром не передбачені.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 29. Ст. 399

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень другого речення частини сьомої статті 43, першого речення частини першої статті 54 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 20 грудня 2016 року № 7-рп/2016. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. Ст. 157

4. Постанова Верховного Суду від 11 липня 2022 року у справі № 620/613/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

5. Рішення ЄСПЛ у справі «Щокін проти України» 14 жовтня 2010 року. *Офіційний вісник України*. 2013. № 6. Ст. 236.

6. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 6 листопада 2018 року у справі № 812/292/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/>

Костенко Ростислав Валерійович

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Сечка Діана Вячеславівна

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня 2-го року навчання

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕНЕДЖЕРА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»

Комунікація є важливою складовою виконання професійних обов'язків менеджера закладу дошкільної освіти та необхідним засобом у процесі реалізації функцій менеджменту під час керівництва педагогічною системою та взаємодії з суспільством, персоналом закладу освіти, споживачами освітніх послуг.

Довідкова література містить визначення понять «компетентність», «компетентний», «комунікація». Так, слово «competent» перекладається як «придатний, відповідає всім вимогам», тобто той, хто володіє відповідними знаннями в певній галузі [14]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови подано таке визначення поняття «компетентний»: «... який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий» [1]. У словнику іншомовних слів поняття «компетентність» визначається як «... обізнаність, поінформованість, авторитетність» [10, с. 282]. Етимологічний словник дає визначення поняття «комунікація» як акт повідомлення, спілкування, обговорення [14]. У короткому тлумачному словнику лінгвістичних термінів знаходимо такі визначення понять «комунікативний» та «комунікація»: «Комунікативний – той, що пов'язаний з комунікацією; комунікація – (від лат. communication, від comunicio – роблю спільним, пов'язую, спілкуюсь) – спілкування, повідомлення, передавання інформації, думок, почуттів, волевиявлень людини мовними засобами.

Комунікація складається з комунікативних актів, у яких беруть участь комуніканти» [12, с. 79].

Визначення поняття «компетентність» подано у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту». Так, у Законі України «Про освіту» компетентність визначається як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватись, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [7]. У Законі України «Про вищу освіту» компетентність визначається як «...здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей» [6].

Вчені по-різному визначають поняття «компетентність». Так, О.В. Кучай визначає це поняття як «... володіння людиною відповідною компетенцією, що охоплює його особисте ставлення до неї та предмета діяльності» [9, с. 45]. На думку Д. І. Дзвінчук, поняття «компетентність» можна визначити як «... здатність фахівця до доцільних дій для результативного та ефективного розв'язування ситуацій, що виникають у процесі виконання службових обов'язків» [5, с. 321]. У процесі вивчення англomовних літературних джерел, М.С. Головань доходить висновку про наявність в них одночасно двох слів з однаковим значенням: «competency» та «competence» [3, с. 225]. Данилова Г. С. визначає поняття «компетентність» як «...здатність приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію при виконанні функціональних обов'язків» [4, с. 10].

Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття «компетентність» як загальні або ключові вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, кроснавчальні вміння або навички, ключові уявлення, опори, або опорні знання [11, с. 19].

У рамках Федерального статистичного департаменту Швейцарії та Національного центру освітньої статистики США й Канади було започатковано програму «Визначення та відбір компетентностей: теоретичні та концептуальні засади» зі скороченою назвою «DeSeCo». Експерти програми «DeSeCo» визначають поняття «компетентність» (competency) як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання [11, с. 22].

У відповідності до визначення Міжнародного департаменту стандартів для навчання, досягнення та освіти (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI) поняття «компетентності»

включає набір пов'язаних між собою знань, навичок і ставлень, які надають людині можливість ефективно виконувати певні функції або виконувати діяльність певної професії, спрямовані на досягнення певних стандартів у професійній галузі [15, с. 1].

Значну увагу дослідників привертає сутність поняття «комунікативна компетентність». Так І.О. Черезова та М.М. Галицька у своїх працях вважають комунікативну компетентність інтегральною якістю особистості. На думку І.О. Черезової, комунікативна компетентність є інтегральною якістю особистості, що надає можливість адаптуватися та адекватно функціонувати в соціумі, а також здатністю встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми [13, с. 106]. М.М. Галицька вважає, що комунікативна компетентність є інтегральною якістю особистості, яка синтезує в собі загальну культуру спілкування та її специфічні прояви у професійній діяльності [2, с. 43]. Досить слушним є визначення комунікативної компетентності, яке дає О.М. Корніяк: «Комунікативна компетентність є організованим поєднанням комунікативних знань і вмінь, що відображають цілі та результати комунікативної діяльності, яка здійснюється суб'єктом спілкування» [8, с. 212].

Погоджуючись з вченими щодо визначення понять «компетентність» та «комунікативна компетентність» і водночас спираючись на визначення поняття «компетентність», подане у законодавчих актах України та довідковій літературі, вважаємо, що до складу комунікативної компетентності можна включити також навички, способи мислення, погляди, цінності та інші особистісні якості, що є необхідними для забезпечення продуктивного спілкування у соціумі.

На нашу думку, комунікативна компетентність менеджера закладу дошкільної освіти – це вміння спілкуватися, видавати розпорядження та накази, повідомляти думки, волевиявлення, іншу інформацію, пов'язану з реалізацією функцій менеджменту у закладі дошкільної освіти, здатність до ділового спілкування з персоналом закладу дошкільної освіти, іншими учасниками освітнього процесу, діловими партнерами, батьками дітей, здатність розуміти та бути зрозумілим, вміти доносити свою думку співрозмовнику (партнеру по спілкуванню) використовуючи певний комплекс знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистісних якостей для забезпечення продуктивного спілкування.

У процесі теоретичного аналізу наукової літератури з педагогіки, менеджменту, психології управління, можна дійти висновку, що управління розвитком комунікативної компетентності менеджера закладу дошкільної

освіти полягає у здійсненні управлінської діяльності, спрямованої на розвиток та удосконалення зазначених вище феноменів, що є перспективами подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: Перун, 2004. 1440 с.
2. Галицька М. М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. *Освітологічний дискурс*. 2015. № 2(10). С. 39-48.
3. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2011. №8. С. 224-233.
4. Данилова Г. С. Управління процесом становлення професійної компетентності методиста. К.: УПМККО, 1995. 80 с.
5. Дзвінчук Д. Актуалізація якості державних службовців і підвищення їх кваліфікації. *Зб. наук. праць УАДУ*. К., 2000. Вип. 2 : В 4 ч. Ч.4. С. 320- 327.
6. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
8. Корніяк О. М. Психологія розвитку комунікативної компетентності на різних етапах професійного становлення особистості. *Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка*. Київ, 2011. Вип. 39. С. 210-222.
9. Кучай О. В. Компетенція і компетентність – відображення цілісності та інтеграційної суті результату освіти. *Рідна школа*. 2009. №11. С. 44-48.
10. Словник іншомовних слів / уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапути. К.: Наукова думка, 2000. 680 с.
11. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К.: “К.І.С.”, 2003. 296 с. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/programs_edu_ep_409_ua_ref_strategy.pdf
12. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За ред. С.Я. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001. 224 с. URL: <https://archive.org/details/terminy2001/page/78/mode/2up>
13. Черезова І. О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 1(1). С. 103-107.
14. Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/search?q=competency>
15. Spector, J. Michael-de la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification. – p. 1-3. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED456841.pdf>

Алексєєвська Галина Сергіївна

доктор філософії, старший викладач кафедри світового господарства і МЕН
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Гончар Оксана Ігорівна

студентка 1-го року магістратури факультету міжнародних відносин,
політології та соціології

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЄЦБ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

З 2008 по 2020 рр. у Євросоні був період низької інфляції, але з 2020 року та особливо у 2022 році інфляція значно зросла. Останній рік ЄС переживає рекордно високі темпи інфляції, і можна побачити, що ця ситуація продовжиться найближчим часом. Таке становище було викликано низкою подій – пандемією, енергетичною кризою, повномасштабним вторгненням росії в Україну.

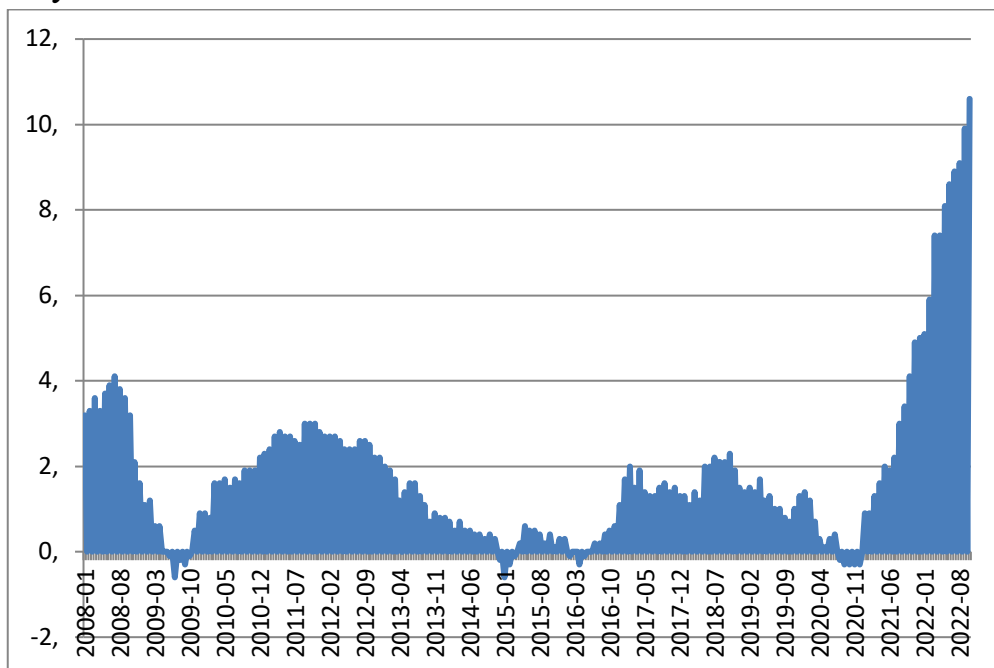

Рис 1. Рівень інфляції в Євросоні 2008-2022 (%)/

Ці шоки обмежили глобальну пропозицію і також змінили попит та призвели до сильної та стійкої інфляційної реакції.

Першим потрясінням стала пандемія. Проблеми пов'язані з постачанням і зростання цін посилюють одна одну, оскільки фірми реагуючи на загрозу дефіциту, замовляли більше і заздалегідь і це призвело до зростання цін по всьому ланцюжку ціноутворення.

У той же час фіскальна та монетарна політика у відповідь на пандемію захистили номінальні доходи, тим самим сприяли швидкому відновленню попиту після відновлення роботи економіки, але стійкість доходів, у свою чергу, викликала великі коливання попиту за секторами.

Другим шоком стало невинуватене вторгнення росії до України, та енергетична криза. Ще до вторгнення скорочення видобутку ОПЕК та обмеження капіталу американських виробників сланцю обмежували постачання енергії. Це спричинило стрибок цін на енергоносії, що стало основним чинником недооцінки інфляції.

Спільно ці шоки сильно відштовхнули інфляцію від цільового значення ЄЦБ. Загальна інфляція, яка була негативною ще у грудні 2020 року, зросла з мінімуму під час пандемії до свого піку у 10,7 % у жовтні 2022 року.

Деякі з цих обмежень з часом навіювалися, наприклад, зниження вартості доставки та скорочення термінів доставки. Але інші зміни можуть бути більш стійкими. Потрясіння, спричинені пандемією та війною, створюють «нову глобальну карту» економічних відносин. І в цих умовах неясно, чи продовжиться безперервне розширення пропозиції і як це вплине на глобальний попит.

Виходячи з цих обставин ЄЦБ значно збільшив свої відсоткові ставки. Ці підвищення ставок допомагають якнайшвидше відмовитися від підтримки попиту. І вони надсилають суспільству чіткий сигнал про рішучість ЄЦБ знизити інфляцію, що допоможе закріпити очікування.

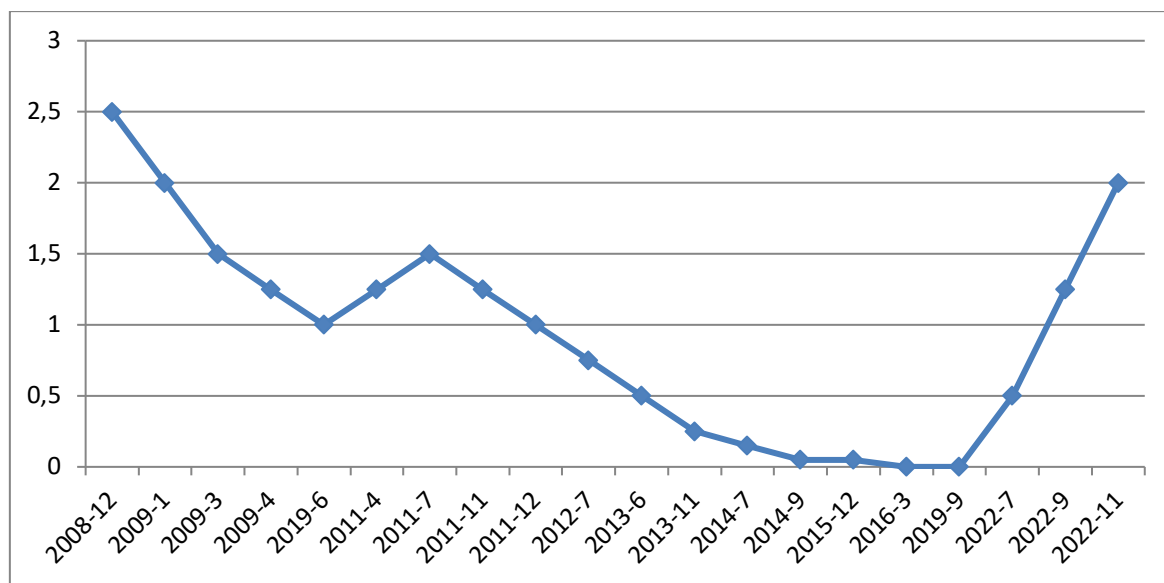

Рис 2. Відсоткова ставка ЄЦБ 2008-2022 (%)

І надалі очікується підвищення відсоткових ставок до того рівня, який дозволить своєчасно знизити інфляцію до середньострокового цільового показника.

Також ЄЦБ вирішив змінити умови цільових довгострокових операцій рефінансування (TLTRO-III). TLTRO задовольнив потребу у значних стимулах під час пандемії, посиливши передачу ставок в економіку через банки. Але тепер умови повністю змінилися, і ЄЦБ необхідно забезпечити, щоб нижча вартість фінансування TLTRO, створеного для банків, не перешкоджала грошовій передачі, коли потрібна нормалізація політики.

Так само великомасштабні купівлі активів були необхідним розширенням політики, коли відсоткові ставки були близькі до нуля. Але за нинішніх умов і з урахуванням того, що відсоткові ставки залишаються найефективнішим інструментом для формування політичної позиції ЄЦБ, доречно нормалізувати баланс виваженням та передбачуваним чином. І наприкінці року ЄЦБ викладе ключові принципи скорочення частки облігацій у портфелі програми купівлі активів. Паралельно з цим залишаться чинними його інструменти для збереження впорядкованої передачі імпульсів монетарної політики, зокрема гнучкі реінвестиції в рамках програми екстрених закупівель у зв'язку з пандемією та новий інструмент захисту передачі.

Насамкінець можна сказати, що для подолання сьогоденної кризи в Єврозоні та ЄС загалом необхідна підтримка та забезпечення цінової стабільності у міру того, як розігруються різні потрясіння, зняття обмежень зростання в тих галузях, де вони виникли та захист сталого фінансового сектору, який може підтримати переходи, з якими зіткнеться ЄС.

І сьогодні дії ЄЦБ мають життєво важливе значення для того, щоб інфляційні очікування залишалися незмінними, поки інфляція висока. Правління ЄЦБ має намір знизити інфляцію до середньострокового цільового рівня у 2% до 2025 року.

Також у післявоєнний період Україна може скористатися досвідом ЄС та застосувати найбільш підходящі для себе інструменти для подолання високої інфляції в економіці, з якою вже зіткнувся НБУ.

Список використаних джерел:

1. Monetary policy in a new environment. Speech by Christine Lagarde. November 2022. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2022/html/ecb.sp221118~639420cee0.en.html>

2. European central bank. Monetary policy decisions. 2022. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ecb.mp220908~c1b6839378.en.html>

3. Karl Otto Pöhl Lecture by Christine Lagarde, President of the ECB, organised by Frankfurter Gesellschaft für Handel, Industrie und Wissenschaft. September 2022. URL: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2022/html/ecb.sp220920~c3afc1a441.en.html>

4. Assessment of the ECB's current monetary policy stance. Requested by the ECON Committee. Monetary Dialogue, September 2022. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733983/IPOL_STU\(2022\)733983_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/733983/IPOL_STU(2022)733983_EN.pdf)

5. Eurostat. HICP – monthly data (annual rate of change) URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_MANR__custom_3985198/default/table?lang=en

Батан Юрій Дмитрович

кандидат юридичних наук, асистент кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

Шевченко Юлія Олександрівна

студентка 4-го курсу факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

**ПРОФЕСІЙНІ ТЕСТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ДОСТУПУ ДО ЮРИДИЧНОЇ
ПРОФЕСІЇ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАКОРДОННИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ
ДОСВІД**

Тестування є важливою складовою будь-якої професії з юридичним спрямуванням. Вступники до бакалаврату юридичних факультетів закладів вищої освіти складають зовнішнє незалежне оцінювання, а до магістратури – єдине фахове вступне випробування та єдиний вступний іспит. Здобувачі освіти виконують тести на заняттях, складають проміжний, рубіжний, підсумковий контроль, державні іспити в тестовій формі у закладах вищої освіти, наприкінці навчання яких у магістратурі передбачено складання єдиного державного кваліфікаційного іспиту в тестовій формі.

Для деякого тести можуть бути складним викликом (іноді простіше висловити свою думку відкрито, відповівши на запитання), але вони є дієвим методом перевірки знань та навичок не лише здобувачів вищої освіти, а й

адвокатів, суддів, прокурорів, нотаріусів, працівників правоохоронних органів тощо та кандидатів на ці посади та види діяльності як в Україні так і поза її межами.

Нижче для наочності сформовано таблицю з характеристикою професійного тестування для окремих посад або видів діяльності в Україні [1–8]:

посада / діяльність	кількість		публікація		зміст
	тестів	хв.	бази тестів	відповідей	
прокурор	100	120	+	+	знання законодавчої бази (професійний тест)
нотаріус	100 (80 min)	120	- (зразок на сайті Міністерства юстиції)	-	теоретична частина
	25 (5 завдань по 5 питань) (20 min)	60			ситуаційні завдання
	25 (5 ситуацій, обрати 5 помилок із 10; тести) (24 min)	60			практичні завдання
суддя	80 (75% min)	120	+	-	належні теоретичні знання
адвокат (проект 2018)	100 (94 min)	140	+	+	теоретичні знання у галузі права, історії адвокатури та адвокатської етики
працівник НАБУ	50	50	+	-	знання законодавства
	100	90			
працівник ДБР	Тасмно (для службового користування)				знання законодавства України
студент-магістр права	100	120	-	-	єдине фахове вступне випробування
	50	(≈75)			магістерський комплексний тест
магістр права	120	180	-	-	єдиний державний кваліфікаційний іспит

Розглянемо детальніше тестування щодо деяких видів спеціальностей юридичного спрямування, їхні складові та спільні характеристики.

1) для доступу до майже для будь-якої юридичної професії (крім адвокатів поки що, хоча для них пропонувалося з 2018 р. також перейти до професійних тестів) передбачено процедуру тестування;

2) кількість тестів варіюється від 50 до 150 (сукупно в нотаріусів за теоретичну та практичну частини);

3) кількість часу на тестування не стандартизовано та в середньому перевищує одну хвилину на тестове завдання;

4) для більшості професій (крім як для нотаріусів і віднедавна¹ працівників Державного бюро розслідувань) передбачено оприлюднення всієї бази тестових завдань. Це вбачається недоцільним, оскільки іспит у такому разі відображає не знання законодавства, а пошук і «зубріння» правильних відповідей на конкретні тестові завдання;

5) для адвокатів (у Концепції 2018 р.) і прокурорів передбачено превентивне оприлюднення не лише тестових завдань, а і відповідей, які вважаються правильними укладачами. Це так само вважається недоцільним;

6) структура тестування зазвичай включає лише тестові завдання на вибір однієї відповіді з чотирьох. Винятки передбачено для нотаріусів і магістрів права. Пропонується й на інші професійні тестування поширити інші типи закритих тестових завдань (вибір більшої кількості відповідей, ніж одна, з більшої кількості відповідей, ніж чотири; пошук помилок у поданому тексті; тести на послідовність і співвідношення тощо);

7) зміст тестування (у т. ч. перелік дисциплін або джерел права, з яких здійснюється тестування) відрізняється залежно від профілю фаху претендентів, але загалом можна відзначити знання Конституції України або конституційного права, притаманне всім подібним тестуванням (найменше – нотаріусам, найбільше – суддям і адвокатам), а також знання Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод і практики Європейського суду з прав людини, притаманне більшості подібних тестувань (вбачається за доцільне знання та застосування конституційного права та практики застосування вказаної Конвенції передбачити в усіх подібних тестуваннях). З огляду на здобуття Україною статусу кандидата у члени Європейського Союзу та руху на європейську інтеграцію, доцільно також передбачити в таксономічній характеристиці для багатьох професійних тестувань завдання з окремих елементів права Європейського Союзу.

Важливим є порівняння з досвідом європейських партнерів нашої держави. Якщо звернутися до досвіду діяльності Європейської судової мережі з навчання (EJTN), яка є головною платформою для навчання та обміну знаннями в системі професійної підготовки суддів і прокурорів країн Європейського Союзу, то організаційна система професійної підготовки прокурорів та суддів тут поділяється на початкову (спеціалізовану) підготовку та підвищення кваліфікації.

¹ На початку діяльності Державного бюро розслідувань (2018 р.) також публікували тести для кандидатів на відповідні посади.

Яскравим прикладом є Польща, у цій країні, щоб обійняти посаду прокурора, потрібно пройти навчання, яке складається з теорії та практики, але щоб мати до неї доступ, необхідно скласти тестування, яке полягає в проходженні тесту, що складається зі 150 питань, які здебільшого стосуються матеріальних і процесуальних питань цивільного, кримінального та адміністративного права, а також конституційного права [9, с. 27].

Схожою з нашою вітчизняною є судова система Італії, яка складається з трьох ланок. «Конкурс на посаду суддів очолює Експертна комісія, призначена Вищою радою, що очолюється суддею касаційного суду. Висновок складається на кожного індивідуально, що базується на загальній сумі голосів, наданих кожному кандидату за кожен тест» [10].

Щодо спільних ознак, то можна назвати такі: 1) наявність схожої системи дисциплін, які складають кандидати на різні посади (наприклад, практика Європейського суду з прав людини й міжнародні конвенції, що є характерною ознакою процесу євроінтеграції та спрямованості на інтернаціональний рівень); 2) знання конституції є обов'язковим компонентом усіх видів тестування, що підкреслює основоположність цього закону для кожної професії; 3) усі види тестування включають особливості заміщення кожної посади, що, у свою чергу, робить їх унікальним способом для досягнення ґрунтовного оцінювання.

Отже, завдяки тестуванню можна об'єктивно оцінити здібності всіх його учасників. Кожен вид завдань має свою характеристику та може бути використаний у тій чи іншій ситуації. Важливим є міжнародний досвід як можливість проаналізувати ключові характеристики тестології у її юридичних аспектах.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Порядків проведення тестування та чотирирівневого відкритого конкурсу на зайняття посад у місцевих прокуратурах : Наказ Генеральної прокуратури України від 20.07.2015 № 98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0928-15> (дата звернення: 20.11.2022)

2. Питання та відповіді для іспитів на знання законодавства для проходження атестації прокурорами і слідчими Генеральної прокуратури України, регіональних та місцевих прокуратур. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pitannya-ta-vidpovidi-dlya-ispitiv-na-znannya-zakonodavstva-dlya-proxodzennya-atestaciyi-prokurorami-i-slidcimi-generalnoyi-prokuraturi-ukrayini-regionalnix-ta-miscevix-prokuratur> (дата звернення: 20.11.2022)

3. Про затвердження Порядку допуску осіб до складання кваліфікаційного іспиту та проведення кваліфікаційного іспиту Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату : Наказ Міністерства юстиції України від 28.07.2011 № 1905/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0926-11> (дата звернення: 20.11.2022)
4. Тестові запитання <https://www.vkksu.gov.ua/rubric/testovi-zapytannya> (дата звернення: 20.11.2022)
5. Порядок проведення відкритого конкурсу (НАБУ). URL: <https://nabu.gov.ua/poryadok-provedennya-vidkrytogo-konkursu> (дата звернення: 20.11.2022)
6. Порядок проведення відкритого конкурсу на зайняття посад працівників Державного бюро розслідувань (зі змінами). URL: <https://dbr.gov.ua/poryadok-provedennya-vidkritogo-konkursu-na-zaynyattya-posad-pracivnikiv-derzhavnogo-byuro-rozsliduvan-iz-zminami> (дата звернення: 20.11.2022)
7. Кваліфікаційний іспит (ВККС). URL: <https://vkksu.gov.ua/rubric/kvalifikaciyi-ispyt> (дата звернення: 20.11.2022)
8. Питання реформування процедури складання кваліфікаційного іспиту для отримання права на заняття адвокатською діяльністю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr025871-18> (дата звернення: 20.11.2022)
9. Порівняльне дослідження навчання прокурорів. Рада Європи. 2017. 54 с. URL: <https://rm.coe.int/comparative-study-on-initial-training-for-public-prosecutors/1680787478> (дата звернення: 22.11.2022)
10. Marinella B. Introduction to the Italian Legal System. The Allocation of Normative Powers: Issues In Law Finding. *International Journal of Legal Information*. 2006. Vol. 34: Iss. 2. Article 10.

Гудімова Алісар Халєдівна

доктор філософії зі спеціальності 053 «Психологія»,

доцент кафедри соціальної психології

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

СИНДРОМ ВТРАЧЕНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЯК ПРЕДИКТОР СОЦІАЛЬНО-МЕРЕЖЕВОГО РОЗЛАДУ КОРИСТУВАЧІВ

Актуальність дослідження обумовлена розвитком сучасних технологій, зокрема гаджетів, завдяки яким людина постійно знаходиться онлайн, внаслідок чого зростає доля віртуальної комунікації в загальному обсязі соціальних взаємодій індивіда.

Соціальні мережі пропонують надзвичайно великий обсяг різноманітної інформації, внаслідок чого у користувачів формується технологічний стрес, знижується комунікабельність та підвищується рівень пасивного використання онлайн-платформ для розваг та відмежування від реального спілкування. Зокрема, велика кількість акаунтів (більше чотирьох) на різних платформах є доволі потужним стрес-фактором, що може через синдром втрачених можливостей (FOMO – fear of missing out) призвести до тривожності та депресії. Поняття «синдром втрачених можливостей» або «страх щось упустити» є новим, але швидко розповсюджується в зарубіжній науці у зв'язку зі збільшенням популярності соціальних мереж. Цей термін використовують для опису стану занепокоєння, що соціальні події відбуваються без участі користувача. Внаслідок чого людина відчуває необхідність постійно слідкувати за тим, що роблять інші. Даний феномен асоціюється з низьким настроєм та зниженням задоволеності життям [3, с. 1845].

Перераховані потенційні наслідки можуть бути пояснені необхідністю оновлювати свій профіль, ділитися чимось цікавим, щоб заохочувати велику аудиторію, ігноруючи реальне життя. Найбільш активними та вразливими до негативних наслідків надмірного проведення часу у соцмережах є молоде покоління – користувачі підліткового та юнацького віку.

Багато досліджень вказують на наявність зв'язку між використанням соцмереж та компульсивною поведінкою. Молоде покоління зазнає занепокоєння, коли не може отримати доступ до повідомлень у соцмережах, що в свою чергу призводить до розвитку фантомного вібраційного синдрому.

Дослідження показують, що підлітки та юнаки, які є активними користувачами, що проводять більше двох годин у соцмережах, частіше скаржаться на психічне здоров'я, включаючи психологічні розлади (прояви тривоги та депресії) [4, с. 382]. Деякі користувачі цього вікового діапазону у зв'язку з індивідуальними особливостями можуть бути більш вразливими до розвитку симптомів інтернет залежності, що включають психологічні прояви та розлади, зокрема депресію, синдром дефіциту уваги та гіперактивності [5, с. 96].

З метою встановлення чи дійсно в залежності від збільшення часу онлайн у юних користувачів виникають психологічні проблеми, чи зміни у психологічному стані в більшій мірі пов'язані з їх індивідуальними особливостями були проведені наступні математико-статистичні заходи: факторний аналіз та багатомірне шкалювання показників психодіагностичного інструментарію.

Користувачі, які проводять більше за 6 годин на добу в соцмережах намагаються стати частиною віртуальної спільноти. Ігноруючи зустрічі з реальними друзями, дана категорія намагається відчутти популярність та зацікавленість інших, ідентифікуючи власний емоційний стан з реакцією інших користувачів. підлітки та юнаки намагаються онлайн знайти підтримку та розуміння, що повинно підвищувати настрій та самооцінку. Однак, не дивлячись на це юні користувачі зазнають психологічних страждань у вигляді тривожності, самотності, що пов'язано з низькою соціальною підтримкою від родини та друзів. Подібну закономірність висвітлили в своїй праці вчені П. Маулік, К. Бредшоу та ін., ними було встановлено, що люди з низькою підтримкою більш схильні до психічних розладів в порівнянні з тими, хто має близькі стосунки з родиною, сусідами і т. п. [2, с. 1577].

Намагаючись втекти від проблем, підлітки та юнаки пасивно використовують соцмережі, переглядаючи пости, відео, фото друзів, що призводить до виникнення заздрості, відчуття неповноцінності та формування проявів депресії. За даними опитування віддання переваги перегляду соцмереж в нічний час перед відпочинком нерідко стає причиною більш пізнього (в рідких випадках, під ранок) сну, що стає більш неспокійним та коротким, інколи призводячи до безсоння.

Проведений час у соцмережах, соціальна мотивація, відносинами в родині та режим сну – це все ті психологічні фактори, які в більшій мірі мають вирішальне значення для формування залежності. Недостатньо теплі взаємовідносини з батьками значно підвищують можливість розвитку соціально-мережевого розладу.

Користувачі з тенденцією до розвитку соціально-мережевого розладу проявляють бажання створити про себе гарне враження в мережі, побудувати стосунки з іншими користувачами, проводячи велику кількість часу онлайн, водночас з частковим або повним ігноруванням соціального життя. Необхідність у схваленні з боку інших за рахунок «лайків», коментарів призводить до постійного прагнення відслідковувати свою сторінку, тривожності та відчуття самотності. Дифузна самотність підкріплюється проблемою самоідентифікації юних користувачів з іншими більш популярними користувачами, що нерідко буває амбівалентним. З одного боку, юні користувачі впевнені в якості свого контенту, з іншого – страждають від непорозуміння та пустоти. Потрібно відмітити, що умовне відчуття себе частиною спільноти залежить від прямих міжперсональних повідомлень та коментарів. Враховуючи, патерн використання соцмереж опитаними користувачами, можна зауважити, що пасивне використання

соцмереж, тобто робити пости та очікувати «лайки», репости і т.п, ще більше затягує юних користувачів у надмірне залучення, що в значній мірі негативно впливає на якість життя.

Досліджуваний компонент емоційної складової соцмереж показав, що вони є наслідком та позитивним підкріпленням для наступного їх використання. Ілюзія причетності та важливості для великого кола людей підвищує настрій, самооцінку, відчуття власних значимості та влади, зацікавленість. Однак, з іншого боку, юні користувачі відчують нервозність, втомлюваність та заздрість, що в перспективі може спровокувати розвиток тривожності та депресії. Емоції у формуванні патологічної залученості насправді відіграють важливу роль, особливо в контексті інформації та поведінки в соціальних мережах. Позитивні враження та емоції пов'язані з розвагами, релаксацією та зручністю стають предикторами повторного та все частішого використання соцмереж [1, с. 139-140].

В рамках дослідження було встановлено, що використання соцмереж для юних користувачів є джерелом цікавої інформації та пошуку однодумців, внаслідок чого вони схильні в значній мірі покладатися на віртуальну комунікацію, що надалі може призвести до довгострокових наслідків для психічного здоров'я. Через позитивне емоційне підкріплення підлітки та юнаки все частіше звертаються до віртуального простору, що провокує розвиток відчуття перевантаження та виникнення так званого технологічного стресу. Користувачі, які проводять все більше і більше часу в соцмережах мають високий ризик виникнення негативних наслідків у зв'язку з нездоровим ставленням до потреби в популярності та нав'язливою звичкою постійної перевірки профілів соціальних мереж та оновлень статусу.

Список використаних джерел:

1. Гудімова А.Х. Поведінкові патерни користувачів соціальних мереж як умова їх психологічного благополуччя. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія – Одеський національний університет імені І.І.Мечникова. (м. Одеса), 2021. 243 с.

2. Masur, D., Shinnar, S., Cnaan, A., Shinnar, R. C., Clark, P., Wang, J., Weiss, E. F., Hirtz, D. G., Glauser, T. A., & Childhood Absence Epilepsy Study Group. Pretreatment cognitive deficits and treatment effects on attention in childhood absence epilepsy. *Neurology*. 2013. No. 81(18). P. 1572–1580. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3806916/>

3. Pryzbylski, A. Murayama, K. DeHaan, C. Gladwell, V. Motivational, emotional and behavioural correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behaviour*. 2013. No. 29 (4), P. 1841–1848. DOI: 10.1016/j.chb.2013.02.014

4. Sampasa-Kanyinga Hugues and Lewis Rosamund F. Frequent Use of Social Networking Sites Is Associated with Poor Psychological Functioning Among Children and Adolescents. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. 2015. No. 18(7). P. 380-385. DOI: 10.1089/cyber.2015.0055

5. Yen, Ju-Yu & Ko, Chih-Hung & Wu, Hsiu-Yueh & Yang, Ming-Jen. The Comorbid Psychiatric Symptoms of Internet Addiction: Attention Deficit and Hyperactivity Disorder (ADHD), Depression, Social Phobia, and Hostility. *The Journal of adolescent health: official publication of the Society for Adolescent Medicine*. 2007. No. 41. P. 93-98. DOI: 10.1016/j.jadohealth.2007.02.002. PubMed: 17577539

Корнілова Олеся Володимирівна

phD зі спеціальності 081 «Право»,

асистент кафедри національної економіки

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Механізм реалізації державних фінансових гарантій та державної соціальної політики у сфері медичного обслуговування населення є одним із ключових аспектів підтримки сталого економічного розвитку держави. Враховуючи ситуацію, в якій ми проживаємо останніх декілька років поспіль, а саме: стрімке поширення коронавірусної інфекції (2020 рік), запровадження військового стану (2022 рік) значних утисків зазнає і економічна сторона нашої держави.

Ситуація, яка склалась у сфері фінансування системи охорони здоров'я порушує низку нормативно-правових актів, наприклад, положення статті 2 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року [3], де закріплено обов'язок кожної держави, яка бере участь у цьому Пакті, вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того, щоб забезпечити поступово повне здійснення визнаних у цьому Пакті прав усіма належними способами.

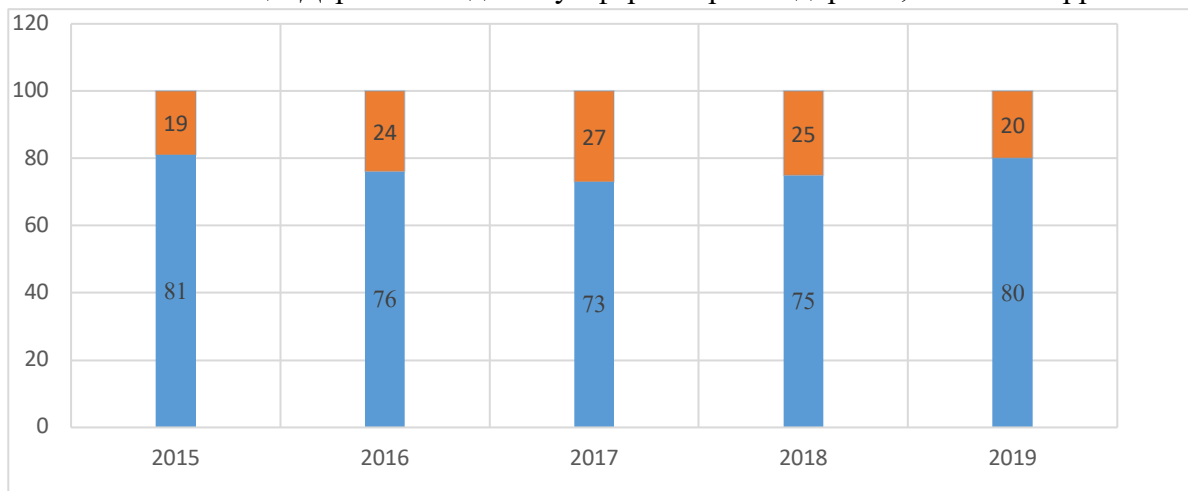
Згідно із Заключеними зауваженнями до шостої періодичної доповіді України від 14 червня 2014 року [3] Комітет з економічних, соціальних і культурних прав висловлює занепокоєння щодо низької частки витрат на охорону здоров'я у валовому внутрішньому продукті.

Варто зазначити, що у Національній доповіді, представленій відповідно до пункту 5 додатка до резолюції 16/21 Ради з прав людини від 31 серпня 2017 року (Рада з прав людини, 2017) [5], Україна зобов'язується збільшити обсяг державного фінансування сфери охорони здоров'я до 2,8 % ВВП, а вже у 2022 році показник становить 3,4% ВВП на охорону здоров'я [7].

За даними Державної казначейської служби України станом на 31.12.2020 видатки державного бюджету України (функціональна класифікація) за 2020 рік у сфері охорони здоров'я становлять 124925,3 млн. грн., а видатки державного бюджету України (програмна класифікація) за 2020 рік МОЗ становлять 126372,9 млн. грн., за МОЗ (загальнодержавні видатки) – 21840,1 грн. (Державна казначейська служба, 2020) [1].

Слід також зазначити, що центральний уряд фінансував основну частину послуг охорони здоров'я за рахунок медичних субсидій, які в середньому становили 77% державних витрат на охорону здоров'я у 2015-2019 роках. Решту органи місцевого самоврядування профінансували за рахунок власних коштів [2].

Таблиця. Державні видатки у сфері охорони здоров'я, 2015-2019 рр.

Міністерство фінансів України. Річні звіти казначейської служби. (Державна міграційна служба України, 2019).

Доцільно провести паралель із країнами, рівень економічного розвитку яких значно вищий, ніж в Україні. Наприклад, у бюджеті Великобританії витрати на медицину становлять 18,9% від нього. Для тих, хто не має приватної медичної страховки та не є резидентом країни, лікування коштуватиме 150% тарифів, встановлених Національною службою здоров'я [6, с.44]. Також варто звернути увагу на США, де частка бюджетних витрат на охорону здоров'я є найбільшою – майже 40% від загальних витрат на охорону здоров'я, хоча приватне медичне страхування в США поширене.

Останнім часом ці витрати зросли (порівняно з попередніми 20%) після запровадження програми гарантій та зобов'язання страхувати всіх громадян [9].

Однак у проекті Закону України «Про державний бюджет України на 2023 рік» закладені менші видатки за всіма сферами економіки, адже на першому місті має стояти питання щодо оборони держави країни, де йде війна і на сферу охорони здоров'я відведено 3,2 % [8].

Компенсація фінансових витрат на забезпечення медичних послуг через кошти державного бюджету України покладена на Національну службу охорони здоров'я України. Ефективне фінансове управління сферою охорони здоров'я забезпечить її налагоджене функціонування лише тоді, коли соціально-економічна політика країни перестане зазнавати значних утисків та ситуація в цілому стабілізується.

Налагоджений механізм реалізації державних фінансових гарантій є вкрай актуальним аспектом розвитку держави, адже ця, надзвичайно важлива сфера суспільної життя, багато років поспіль страждає від непослідовної соціально-економічної політики і, на відміну від інших галузей, все ще функціонує за застарілою, неефективною моделлю управління і фінансування.

Отже, дослідження проблеми державних фінансових гарантій та стандартів у сфері охорони здоров'я є визначальною характеристикою як громадянина, так і нації у цілому. А однією з основних функцій, яку на себе покладає Україна, є забезпечення функціонування налагодженого механізму реалізації державних фінансових гарантій.

Список використаних джерел:

1. Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/>
2. Державна міграційна служба України. URL: <https://dmsu.gov.ua/>
3. Заключні зауваження по шостій періодичній доповіді України від 14 червня 2014 року. URL: www.upr-info.org/en/review/Ukraine
4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року: Прийнято Генеральною Асамблеєю ООН. 1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
5. Національна доповідь, представлена відповідно до пункту 5 додатка до резолюції 16/21 Ради з прав людини від 31 серпня 2017 року. URL: www.upr-info.org.
6. Посилкіна О.В., Гладкова О.В. Актуальні проблеми фінансового забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я в Україні в умовах їх

реформування. *Економіка та управління підприємствами*. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. С. 43-49.

7. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 21 січня 2022 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 3. Ст. 12.

8. Проект Закону про Державний бюджет України на 2023 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-derzhavniy-byudzheth-ukraini-na-2023-rik>

9. Healthcare in the UK: a guide to the NHS and the UK healthcare system. URL: <https://www.expatica.com/>

Мурашко Ірина Сергіївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри управління підприємницькою та туристичною діяльністю

Ізмаїльського державного педагогічного університету

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ

Розрахунки з постачальниками є важливим об'єктом обліку, оскільки впливає на відношення із постачальниками, забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, своєчасності надходження сировини та інших товарно-матеріальних цінностей підприємства, отримання послуг, їх якості тощо. Саме тому тема удосконалення обліку розрахунків з постачальниками є широко досліджуваною у науковій літературі.

У тому числі, Ю. В. Подмешальська, досліджуючи облікову систему розрахунків з постачальниками, наголошує на тому, що однією з важливих проблем обліку на вітчизняних підприємствах є неналежна організація аналітичного обліку. Автор пропонує зразок Аналітичної відомості бухгалтерського обліку розгорнутого сальдо до рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками, яка надає можливість здійснення контролю за:

- відповідністю вартості активів за рахунками-фактури та фактичної вартості товарно-матеріальних цінностей, що надійшли від постачальників;
- синтетичного та аналітичного обліку;
- зміною залишків до та після здійснення операції із розрахунками з постачальниками [1].

Також Ю. В. Подмешальська пропонує запровадити Аналітичну відомість бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, яка надає можливість:

- розмежувати кредиторську заборгованість за простроченою та невизначеною відносно сум або терміну погашення;

- наводити інформацію, яка дозволяє здійснювати контроль за розгорнутим сальдо рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та субрахунком 371 «Розрахунки за виданими авансами», що сприяє підвищенню якості контролю правильності визначення залишків за рахунками з метою надання у фінансовій звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про розрахунки з постачальниками та підрядниками [1].

На думку Ю. В. Подмешальська, інформація наведеної аналітичної відомості може бути використана для контролю показників у фінансовій звітності щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками, а саме:

- у рядку 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» у Балансі;

- у Примітках до фінансової звітності, у яких, відповідно до П(С)БО 11 «Зобов'язання» необхідно зазначати інформацію про зобов'язання щодо яких існує невизначеність у сумах або термінах погашення [1].

Науковці Л. П. Руда та І. В. Причепа вважають, що з метою підвищення ефективності обліку розрахунків із постачальниками необхідно підвищувати якість аудиту [2]. Відповідну ж думку підтримують науковці: Н. В. Оляднічук, який зазначає, що принципово важливим під час обліку розрахунків із постачальниками є забезпечення його достовірності [3]; Я. В. Мулик, який наводить модель аудиту розрахунків з кредиторами та дебіторами за рахунок зустрічної звірки [4]; К. М. Нікітчук, який зазначає, що проблема розрахунків із постачальниками полягає у часовому розриві між датою постачання (надання послуги, виконання робіт) та датою оплати, що вимагає забезпечення достовірності обліку [5]; А. В. Гевчук, на думку якого, важливим є обов'язкове проведення систематичної інвентаризації розрахунків із постачальниками [6].

Ю. В. Подмешальська пропонує удосконалити методику аудиту розрахунків із постачальниками, у тому числі, етапність її проведення та їх документальне забезпечення [1].

Автори Л. В. Бабенко, В. В. Фесенко, К. Ю. Цьома наголошують на важливості удосконалення внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками; з цією метою науковцями запропонована

деталізація аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, а також форма аналітичної таблиці внутрішнього контролю кредиторської заборгованості на підприємствах торгівлі [7].

Схожої думки щодо необхідності удосконалення внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками дотримується Н. М. Бондаренко, який зазначає етапи проведення внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками, методичні прийоми та інформаційні джерела. Н. М. Бондаренко також пропонує для забезпечення ефективності внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками впроваджувати такі робочі документи:

1. Робочий документ контролера за результатами зустрічної перевірки розрахунків з постачальниками та підрядниками, у якому наводиться сума кредиторської заборгованості, дата та підстава її виникнення за даними бухгалтерського обліку та за актом звірки, а також причини відхилень, у випадку, якщо вони встановлені;

2. Робочий документ щодо перевірки кредиторської заборгованості щодо якої минув термін позовної давності, який містить інформацію про суму такої кредиторської заборгованості та дату її виникнення, підстави для списання.

3. Робочий документ зустрічної перевірки оплати рахунків постачальникам, у якому міститься інформація про суму накладної, дата оплати та дата фактичної оплати, сума штрафів за несвоєчасну оплату [8].

Таким чином, облік розрахунків з постачальниками та підрядниками є важливим об'єктом обліку. Проаналізувавши підходи різних науковців щодо удосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, можна зробити висновок, що принципово важливими напрямками є удосконалення аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, та його аудиту та внутрішнього контролю.

Список використаних джерел:

1. Подмешальська Ю. В. Облік розрахунків з постачальниками за видами економічної діяльності. *Агросвіт*. 2021. № 24. С. 58-64.

2. Руда Л. П., Причепа І. В. Організація обліку та методичні засади проведення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Економіка та суспільство*. 2022. № 25.

3. Оляднічук Н. В. Удосконалення обліку та аудиту розрахунків із постачальниками та підрядниками. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. № 47. С. 86–92. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2021/47-2021/12.pdf>

4. Мулик Я. І. Стан та перспективи розвитку аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 2. С. 106–115.

5. Нікітчук К. М. Аудиторські процедури як основи контролю розрахунків із постачальниками і підрядниками. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. № 4(04). URL: http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/4_2016/81.pdf

6. Гевчук А. В. Методика дослідження бухгалтерської звітності в процесі перевірки розрахунків з контрагентами. *Інтернаука. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 6.

7. Бабенко Л. В., Фесенко В. В., Цьома К. Ю. Прикладні аспекти обліку та внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Електронне наукове фахове видання «Східна Європа: економіка, бізнес та управління»* № 4. 2016. URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/archives>.

8. Бондаренко Н. М. Внутрішньогосподарський контроль зобов'язань перед постачальниками та підрядниками. *Економіка та суспільство*. 2017. №13. С.1307-1315.

Гриньова Марія Василівна

старша викладачка кафедри освітньої політики,
здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011
«Педагогічні, освітні науки» III-го року навчання (поза аспірантурою)
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

ДЕМОКРАТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК РЕСУРС РЕІНТЕГРАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ КОМАНД В УМОВАХ ВІЙНИ

Події початку 2022 року, спричинені повномасштабним вторгненням росії в Україну, спровокували кризу організаційного менеджменту та обумовили запит на адаптацію діяльності організацій до умов невизначеності, збереження та мобілізацію робочих ресурсів, а також реінтеграцію організаційних команд. Так, більшість діючих керівників організацій неочікувано для себе зайняли позицію «вимушених» кризових менеджерів, адже саме їх діяльність та рішення стали визначальними для стратегії виходу організації із різноаспектних за сутністю та глибиною кризових ситуацій під час війни.

І за цієї умови особливої актуальності набула пасіонарність як соціально важлива характеристика керівників організацій, проявами якої є «цілеспрямованість, здатність до подолання перешкод і до напруження,

компліментарність, лідерство, адаптивність, розвинена інтуїція, конструктивна агресивність і зріла емоційність» [1].

Враховуючи вищезазначене, нашу увагу привернув аспект лідерства в діяльності керівників організацій під час війни. Цікаво, що не зважаючи на усталену в лідерології думку про певні переваги авторитарного лідерства в кризових ситуаціях, потреба реінтеграції організаційних команд в умовах війни з врахуванням впливу на професійну діяльність психічного здоров'я співробітників [2] обумовила запит саме на демократичне лідерство. Водночас на практиці керівники організацій постійно знаходяться у ситуації вибору між необхідністю сильного управління як ресурсу для забезпечення швидкої реакції в екстрених ситуаціях невизначеності, та необхідністю зберегти простір для партисипативного управління як ресурсу для взаємовигідного розв'язання проблем, пов'язаних із реінтеграцією організаційних команд. Втім, при виборі стратегії управління організаціями в умовах війни, а отже, і домінуючого стилю лідерства, що виявляється у професійному спілкуванні, розподілі відповідальності та ухваленні управлінських рішень, не мають втрачатися цінності. Цінності, що впродовж незалежності України в контексті євроінтеграційних процесів активно усталювалися у різних сферах суспільної життєдіяльності і наразі дорогою ціною захищаються на полі бою, а саме: свобода, людська гідність, демократія, права людини, верховенство права.

В межах нашого дослідження ми розглядатимемо лідерство як «складне явище, що визначає різні динамічні та статичні рольові аспекти діяльності лідера, її внутрішні та зовнішні чинники у різних суспільних контекстах» [3, с. 69], а психічне здоров'я співробітників організацій в умовах війни як «здатність персоналу справлятися з повсякденними стресами війни, налагоджувати стосунки з людьми, ефективно здійснювати свою професійну діяльність та працювати на користь своєї організації й суспільства, реалізувати свої здібності» [2, с. 132].

Виходячи з цього, задля кращого розуміння стратегії застосування керівниками організацій демократичного лідерства вважаємо за доцільне здійснити SWOT-аналіз демократичної лідерської діяльності, розглядаючи внутрішнє середовище як взаємодію лідера і послідовників та передбачаючи потенційні загальні сильні і слабкі сторони, можливості і загрози у здійсненні процедур демократичного лідерства (табл.1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз демократичної лідерської діяльності

Сильні сторони:	Слабкі сторони:
- налагодження завдяки асертивній поведінці лідера та послідовників рівноправної кооперації з орієнтацією на продуктивність, ухвалення взаємовигідних рішень через прийняття концепції навчання на помилках та конструктивної взаємодії з вірою у позитивний результат; - зниження рівня конфліктів завдяки ефективній взаємодії з різноманітністю, врахуванню індивідуальних та спільних цінностей та інтересів, прийняттю невизначеності та мобільності; - розвиток конкурентоспроможності завдяки використанню потенціалу спільноти у вирішенні нестандартних та інноваційних задач; - трансформаційне зростання лідера, послідовників та спільнот завдяки практиці використання демократичних процедур та вибудові подальших стратегій на основі її аналізу; - забезпечення майбутнього існування стійких демократій завдяки навчанню розподільній відповідальності та ефективній участі за умови реальної впливовості послідовників.	- характеристики зрілості лідера та(чи) послідовників можуть в конкретній ситуації бути не сприятливими для практики асертивної поведінки, що може призвести до їх тривожності та агресивності під час спільної взаємодії; - довготривалі процедури обговорення та прийняття консенсусу можуть викликати занепокоєння серед послідовників через відкладання ухвалення важливого рішення та призводити до конфліктів; - існування меншості під час ухвалення рішень може сприяти розвитку у послідовників відчуття неприйняття, а отже, і зниження мотивації, активності та включеності у процеси; - можливе прагнення досконалості та уникнення помилок на шляху досягнення цілей підвищують ймовірність надто критичного ставлення та тенденції уникати невідомого, що активізує регресивні процеси зростання лідера, послідовників та спільнот й негативно впливає на адаптивність до невизначеності через спротив до змін; - недостатня готовність демократичного лідера взяти на себе більш авторитарну роль у ситуації, яка цього вимагає, може призвести до часткового зниження авторитету серед послідовників, що обумовлює виникнення проблем у середній та довгостроковій перспективі, зокрема лібералізації домінантного стилю лідерства у спільноті, або ж ухвалення непродуктивних рішень.
Можливості:	Загрози:
- посилення практик демократичного лідерства у певній сфері суспільної життєдіяльності через його інституалізацію;	- неприйняття практик демократичного лідерства у певній сфері суспільної життєдіяльності через домінування культури авторитарного лідерства;

- обмін успішними практиками демократичного лідерства у певній сфері суспільної життєдіяльності; - використання ресурсів формальної та неформальної освіти для розвитку спроможності лідера та послідовників до демократичного лідерства; - проведення оцінювання ефективності демократичного лідерства із залученням зовнішніх експертів; - трансфер позитивного досвіду демократичного лідерства між різними сферами суспільної життєдіяльності.	- калькування успішних практик демократичного лідерства у певній сфері суспільної життєдіяльності без врахування внутрішньої спроможності суспільної структури діяти на засадах демократичного лідерства; - формалізм та неефективність формальної та неформальної освіти у розвитку спроможності лідера та послідовників до демократичного лідерства; - показовість демократичного лідерства як іміджевої характеристики через орієнтацію на зовнішнє визнання та конкурентність; - закритість чи не налагодженість міжсистемної взаємодії щодо трансферу позитивного досвіду.
---	--

Порівнюючи вищезазначені сильні та слабкі сторони внутрішнього середовища лідерства та зовнішні аспекти можливостей і загроз, ми передбачаємо, що позитивні перетворення слабких сторін у сильні, а загроз у можливості мають місце бути за умови індивідуального, корпоративного та системного навчання демократичному лідерству як інтеграційного процесу, адже задля здійснення останнього лідер та послідовники мають володіти низкою непересічних якостей для ефективної взаємодії в конкретному контексті. Водночас наразі можна сподіватися лише на ймовірну попередню пильну увагу керівників організацій до експліцитного навчання демократичному лідерству та на відкритість до швидкого імпліцитного навчання в конкретних управлінських ситуаціях під час війни.

З огляду на об'єктивно гіперболізовану соціальну відповідальність керівника організації в умовах війни та наявну дилему «демократичне чи авторитарне лідерство» привертають увагу поради консультантів компанії McKinsey. На нашу думку, дотримання цих порад допомагатиме керівникам організацій більш ефективно справлятися з викликами в умовах кризових ситуацій під час війни, а співробітникам ефективніше реагувати на кризу. Тож, згідно з думкою експертів керівнику організації варто: відмовитися від віри у те, що задля стабільності під час кризи відповіді, які надходять згори вниз, є кращими; розподілити повноваження, делегувати частину влади співробітникам, зокрема щодо ухвалення та реалізації певних рішень без попереднього ухвалення керівником; забезпечити прозорість комунікації та

визнавати необхідність пошуку нової інформації; підтримувати психологічну безпеку, сприяти відкритому обговоренню ідей, спільному пошуку відповідей на наявні питання та проблеми; висловлювати впевненість у тому, що організація знайде шлях крізь важку ситуацію, і водночас визнавати невизначеність кризи; відводити час для оцінювання ситуації з декількох точок зору, прогнозування ймовірного розвитку подій і планування подальшої діяльності; дбати про внесення позитивних змін у життя співробітників, враховуючи їх особисті та професійні виклики під час кризи; піклуватись про себе, адже за умови перебування у стані постійного стресу та втоми страждають когнітивні функції, що ускладнює процес оброблення інформації та ухвалення раціональних рішень [4].

Підсумовуючи, зазначимо, що в кризу управління організацією, особливо в умовах війни, задля більш успішної реінтеграції організаційних команд одним із ключових адаптивних завдань керівника є не нехтування перевагами партисипативного управління та збереження раціонального балансу між авторитаризмом (автократичністю) та демократичністю (партисипативністю) у здійсненні лідерської управлінської функції. Також, звичайно, наразі потрібна активізація спільноти вчених з різних галузей наук, зокрема менеджменту, психології, педагогіки, соціології, культурології, експертів з кризового менеджменту та ефективних управлінців-практиків задля розробки нових та адаптації наявних технологій посткризового менеджменту, завдяки яким керівник зможе спрямувати в ефективне русло реінтеграцію організаційних команд в післявоєнний час, і проведення відповідного експліцитного навчання.

Список використаних джерел:

1. Пасіонарна особистість. *Велика українська енциклопедія*. URL: https://vue.gov.ua/Пасіонарна_особистість.
2. Карамуша Л. Психічне здоров'я персоналу організацій в умовах війни: основні вияви та ресурси. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. 3(67). С. 124–133.
3. Гриньова М. Тлумачення поняття «лідерство» в сучасному дискурсі лідерології. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. 86. С. 67-72.
4. Лідерство під час кризи. *Києво-Могилянська Бізнес-Школа*. URL: <https://kmbs.ua/ua/article/leadership-during-crisis>.
Науковий керівник: д-р.пед.наук, професор Ягоднікова В.В.

Кулікова Єлизавета Олександрівна
викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку
Одеського національного економічного університету

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На пенсійну систему впливають різні фактори на макро- та мікро рівні. Здебільшого розглядається вплив на пенсійну систему таких факторів, як інфляція, безробіття, кількість працездатного населення та пенсіонерів. Але не менш серйозними факторами, які безпосередньо впливають на розвиток пенсійної системи є й міграційні процеси, пандемія, а також військові події. Майже кожна країна в світі була задіяна у військові події, а в деяких був запроваджений військовий стан. Враховуючи, що Україна знаходиться саме у військовому стані, розглянемо зарубіжний досвід функціонування пенсійної системи в зарубіжних країнах в період воєнного стану.

З 19-го століття з запровадженням воєнного режиму зіткнулася 81 країна – від США, Китаю, Канади та Японії до Лівії, Сирії та Туреччини.

В Сирії після 48 років воєнний стан закінчився лише в 2011 році. Тобто сирійці мусили жити з усіма обмеженнями свобод майже півстоліття. Але воєнний стан також був запроваджений в Сирії після того як на територію відбулося вторгнення Ісламської держави.

Сирія – розвинута країна у сфері державного фінансування пенсіонерів. Цей факт здивує багатьох, так як країну висвітлюють як бідну країну. Війна заважає країні зайняти лідируючі позиції та направляти фінансування на розвиток освіти, медицини та науки. Військова ситуація в країні підвищила виплату пенсій по непрацездатності та військової служби. Виплати військовим та людям, які постраждали на війні, займають лідируюче місце серед пенсійного фінансування. Уряд направляє всі сили на гідну оплату життя людям, які пережили жахи війни та втратили годувальника.

Мінімальний розмір пенсії досягає 200\$. Багато залежить від колишньої посади та заробітної плати. Державні службовці отримують виплати у розмірі 75% від заробітної плати. Пенсію нараховують за певним, затвердженим у конституції, правилом. Особа надає в пенсійний фонд необхідні документи для нарахування пенсій. сума пенсій визначається за показниками: тривалість трудового стажу, прожитковий мінімум регіону та наявність капіталу та страхових балів [1].

Ізраїль постійно знаходиться у стані війни з Палестиною, але країна забезпечує своїх громадян пенсіями. Пенсія складається з 2 частин. Перша

частина виплачується відомством або інститутом національного страхування (Бітуах Леумі). Друга частина виплат – це накопичення з Пенсійного Фонду, які зібрались у особи, якщо він працював офіційно. Мінімальний стаж для чоловіків та жінок – 10 років загалом. Неважливо, чи є він безперервним, чи є перерви у роботі. Кількість місць роботи, які змінила людина, також не має значення. Одна з важливих вимог звучить так: протягом усього життя людина має зробити щонайменше 120 виплат у Бітуах Леумі. У 2020 році середній розмір пенсії становить 5 300 шекелів. На 1 особу розмір базової щомісячної допомоги становить 1554 шекелі, а на подружню пару – 2355 шекелів. Якщо людині понад 80 років, то розмір допомоги становить 1640, а на подружню пару – 2400 шекелів. Допомога – це відсоток від середньої оплати праці в країні, мінімальна ставка – 16%. Після того, як необхідний вік настає, додається 2% річної надбавки. Якщо сім'ї є неповнолітні діти і безробітний чоловік без пенсії, то надбавка становить 50 % [1].

У Лівії розмір пенсій за лівійськими даними становить: 42,05% населення трохи більше – 100 дин. у міс.; 19,44% – 100-150 дін. у міс.; 15,52% – 150-200 дін. у міс.; 9,79% населення трохи більше – 200-250 дин. у міс. У держсфері максимальний розмір пенсій вбирається у 500 дин. у міс. Пенсії понад 500 дін. у міс. виплачуються, зазвичай, тим, хто працював у приватному секторі, природно, у разі якщо: ці фірми, і навіть сам працівник сплачували до фонду соціального страхування відповідний внесок, значно перевищує внески держпідприємств і держслужбовців. Пенсійний вік настає у 62 роки. Зважаючи на те, що середня тривалість життя в країні – 63 роки, середньостатистичний пенсіонер отримує після виходу на пенсію фінансових коштів набагато менше, ніж він вклав за роки своєї праці. У зв'язку з цим висувається пропозиція, щоб після смерті пенсіонера до якогось певного віку грошову допомогу у розмірі пенсії отримували б її спадкоємці. Внески до Пенсійного фонду щомісяця сплачує частково сам працівник (приблизно 5%), частково – підприємство, на якому він працює (у сумі це становить 25% коштів). Решта 75% коштів – йде з держскарбниці. Пенсія починає виплачуватись після досягнення пенсійного віку, а у разі настання непрацездатності і раніше [1].

У Туреччині зневажливе ставлення до людей похилого віку вважається ганьбою на державному рівні. Турецькі пенсіонери живуть відносно непогано, отримуючи від своєї країни відчутну підтримку у вигляді безкоштовних ліків, безкоштовного проїзду у громадському транспорті, безкоштовного медобслуговування після 65 років та інших бонусів. Нижче — сім цікавих фактів про турецьку пенсію та пенсіонерів. Пенсійний вік у

Туреччині настає у 60 років у чоловіків та у 58 у жінок, проте багатодітні матері (п'ятеро дітей і більше) виходять на пенсію на цілих 10 років раніше, у 48-річному віці.

Турецький пенсіонер отримує 64,5% від своєї зарплати (середня зарплата в Туреччині зараз – близько 2600-2800 TL), при цьому щоб отримувати пенсію – достатньо мати всього 2 роки робочого стажу.

При цьому мінімальна пенсія на даний момент складає 1 200 турецьких лір (курс на сьогодні 21,78). Мінімальну пенсію отримують ті, хто не працював, не сплачував страхові внески до Фонду Пенсійного страхування, ну чи робив це дуже незначний проміжок часу. Наприклад, якщо іноземний громадянин живе в Туреччині згідно з турецькими законами, і згодом отримує турецьке громадянство, він цілком може при настанні пенсійного віку розраховувати на отримання такої мінімальної пенсії. Максимальна пенсія складає близько 10 000 лір турецьких. Таку пенсію отримують люди, які працювали на уряд (мерія, парламент) Так, і в Туреччині теж ці працівники вважаються привілейованою кастою, як, швидше за все, і в усьому світі.

Розмір пенсії людей з вченим ступенем будь-якої професії (професора, доктора наук і т. д) отримують близько 8000 турецьких лір [1].

Досвід країн показує, що незважаючи на воєнні дії країни намагаються забезпечити гідний соціальний захист для своїх громадян.

Список використаних джерел:

1. Розмір пенсії в країнах Європи. URL: <https://migrant.biz.ua/dovidkova/emigracia/pensii-v-krainakh-ievropy.html> (дата звернення: 10.11.2022)

Мараховська Ксенія Дмитрівна

м.н.с. Міжнародного гуманітарного університету

кафедра мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

АНІМАЦІЯ ЯК ПОТУЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Анімація стала інновацією на початку 20 століття і досі бурхливо розвивається. Сучасні анімаційні фільми відрізняються від мультфільмів минулого століття. Це проявляється не тільки у інноваційних анімаційних технологіях, а й у сюжетних лініях, образах героїв, музичному оформленні

тощо. Мультфільми минулого століття, особливо українські, переважно, являли собою екранізацію народних та авторських казок.

Анімація як і інші види мистецтва, відображають цінності тієї чи іншої та цивілізації та часу. Але мультфільм – не просто носій культури, це активний носій культури, який формує культуру.

Мистецтво анімації є провідником цінностей від автора до людини. Анімація в силу своєї багатовимірності та поліфункціональності дозволяє особливо дієво формувати первинні образи. Герої мультфільмів виступають як носії певного емоційного стану чи поведінки, а також формують стереотипи поведінки та вирішення різних ситуацій, тобто виражає цінності того співтовариства та часу, в якому створюється.

Крім того, анімація може виступати потужним засобом культурного спротиву. Наприклад, у музичному кліпі на пісню «Lee 199» артист Rap Against Junta 882021 читає реп про потужне поєднання анімаційних сцен та відеозаписів поліцейського та військового насильства проти народу М'янми. Відеокліп вміло зіштовхує глядачів із жорстоким побиттям та розстрілами, здійсненими урядовими силами під час ненасильницьких акцій на вулицях М'янми. Rap Against Junta – це альянс артистів та продюсерів, які після незаконного захоплення влади у лютому 2021 року обрали музику як засіб висловлення своїх політичних розчарувань [1].

Відеокліп є яскравим прикладом культурного опору, який можна визначити як широке використання мистецтва, літератури, образів та інших культурно вбудованих елементів для протидії несправедливим ідеям та висловлювання критики політичних, економічних та соціальних питань. Культурний опір надзвичайно ефективно підвищує поінформованість про проблему та надихає заклик до дії.

Тобто, сила анімації використовується для вираження тих символів, які часто неможливо виразити словами. Крім того, завдяки використанню символічних візуальних елементів анімація надихає на інший тип розуміння та солідарність, що базується на співпереживанні, а не на розумі. Таким чином, анімація має хороші можливості стати потужним засобом культурного опору.

Обговорення суспільних проблем, таких як гендерна рівність, зміна клімату та психічне здоров'я, часто супроводжується емоціями та почуттями, які важко вловити. Один нещодавній приклад із Польщі демонструє силу анімації навчати та підвищувати обізнаність щодо того, де слова є недосконалим способом спілкування.

У відповідь на рішення Конституційного суду Польщі обмежити права на аборти наприкінці 2020 року близько 50 студентів які спеціалізуються на анімації Кіношколи Лодзі об'єдналися в акті страху, гніву та солідарності, щоб створити колаж із короткометражних анімаційних роликів. Він охопив широку аудиторію після того, як був опублікований на Facebook G'rls Room, польського альтернативного феміністичного журналу [2].

Ця анімація яскраво відображає емоції та почуття, які переживають польські жінки та чоловіки після прийняття законопроекту проти абортів.

Саме анімація як інструмент дозволяє глядачеві краще зрозуміти, що відчувають люди, перебуваючи по той бік. Твори культурного опору, подібні до цього, мають силу підвищити обізнаність за межами своєї місцевості та національних кордонів. Анімація «Вибір народжує любов. Примус не залишає її місця» був настільки добре сприйнятий, що надихнув ще дві групи створити власний набір анімаційних кліпів на тему абортів. Один аніматорами з Познані, міста в західно-центральної Польщі, а інший групою творців з Угорщини, які вирішили створити власну версію на підтримку польських жінок.

Такий відомий бельгійський артист як Stromae також використовує анімацію для того, щоб виразити та звернути увагу глядача на проблеми сучасного покоління, а саме на залежність людей від соціальних мереж. Так на пісню «Carmen» режисером Сільвеном Шоме був створений анімаційний відео кліп. де відео та текст Героєм кліпу, став двійник музиканта, який починає користуватися соціальною мережною Twitter, і в його будинку селиться блакитний птах, що символізує логотип соціальної мережі. Однак потім птах виявляється зовсім не таким невинним, яким виглядав на перший погляд; пташка потребує дедалі більше уваги, поступово завоюючи життям героя. «У 1875 році Жорж Бізе порівняв кохання з бунтівним птахом, – сказав про кліп сам Stromae. – Через 140 років у повідомленнях зі 140 символів кохання стає блакитним птахом» [3].

Таким чином, можемо сказати, що анімація є не тільки популярним сучасним видом мистецтва, а є активним носієм культури, що формує цю культуру та стає активним інструментом для культурного спротиву та для того, щоб привертати увагу до соціальних проблем людства.

Список використаних джерел:

1. Why animation is a powerful medium for cultural resistance. URL: <https://wagingnonviolence.org/2022/02/why-animation-is-a-powerful-medium-for-cultural-resistance/>

2. YouTube: веб-сайт. https://www.youtube.com/watch?v=Vf_M18i2XUg
3. Carmen (Stromae song). URL:
[https://en.wikipedia.org/wiki/Carmen_\(Stromae_song\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Carmen_(Stromae_song))

Щур Вікторія Андріївна

викладачка КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»,
здобувачка вищої освіти ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 «Педагогічні, освітні науки» III-го року навчання
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

**ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Сьогодні військова агресія завдала великої загрози суверенності нашої держави та значно вплинула на розвиток усіх її сфер. Розглядаючи сучасну освіту, констатуємо, не зважаючи на руйнування значної частини освітньої інфраструктури (заклади дошкільної, загальної середньої, вищої, післядипломної освіти тощо), масової міграції населення (у тому числі здобувачів освіти і педагогічних працівників), не однозначність і не передбачуваність подальшої ситуації, освітня система України не лише вистояла, а і продовжила своє функціонування. Серед основних завдань сучасної освіти, на сьогодні, залишається збереження наукового і педагогічного потенціалу та якості вітчизняної освіти [2].

У перспективі прогнозується непростий поствоєнний процес відбудови освітньої системи України. Відтак, уже зараз відкритими є питання підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів. Особливу увагу звертаємо на процес підготовки майбутніх учителів початкових класів, від яких буде залежати якість фундаменту повної загальної середньої освіти. Особливо значущим є формування їхньої методичної компетентності як базисної складової професіоналізму майбутнього педагога.

Метою нашої роботи є розкрити актуальність формування методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів в умовах воєнного стану.

Про значущість формування методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів зазначали багато дослідників, у тому числі Г. Біленька, О. Лебедєва, Л. Ликтей, О. Матяш, Н. Тарасенкова, К. Ткаченко, А. Фрумкіна та ін.

Методична компетентність майбутніх учителів початкових класів трактовано нами як складна, багатофункціональна система професійно-педагогічних умінь й особистісних здатностей педагога, що визначають його спроможність до ефективної організації освітнього процесу у початкових класах відповідно до освітніх завдань [4].

Прогнозуємо, що військові реалії внесуть корективи у ці освітні завдання. Як зауважує Л. Прохоренко, пригнічений психічний стан учнів та їхніх батьків спровокований різними травматичними ситуаціями, тривожністю, страхами, втратою близьких тощо [3, с. 1-2]. Звичайно, кваліфікована допомога у таких випадках – це компетенція психологів та інших фахових спеціалістів, але ж варто зауважити, що і педагогам варто знати як максимально ефективно працювати в таких ситуаціях. Майбутні вчителі початкових класів повинні розуміти як ефективніше структурувати і подавати матеріал, які методи і прийоми використовувати для учнів початкових класів, щоб не зважаючи на різний психологічний стан учні його засвоювали на максимально можливому рівні.

Актуальним залишається відбудова повноцінної освітньої мережі і здатність майбутніх учителів організовувати максимально комфортні умови для здобування початкової освіти. Це спричинено тим, що велика кількість учнів і вчителів була змушена виїхати за кордон. Мова йде не лише про вміння створити умови для ефективного освітнього процесу в очному форматі, а і використання сучасних технологій навчання для успішної організації навчання в дистанційній та змішаній формі. Тому, актуальність формування методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів, у цьому аспекті, прослідковується особливо гостро.

Як свідчать результати опитування, проведеного Інститутом обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України, вже сьогодні існує складність щодо організації освітнього процесу для учнів, що пропустили значну частину навчального матеріалу [1]. У такому контексті, важливою буде здатність майбутніх учителів початкових класів застосовувати методичну компетентність для швидкого подолання розриву між бажаним і наявним рівнем розвитку учнів через пропуск великої частини навчального матеріалу.

Зауважимо, у рамках формування методичної компетентності майбутніх вчителів початкових класів, актуальним залишається вибудова індивідуальної траєкторії розвитку сучасної, морально стійкої, гнучкої особистості з набором необхідних компетентностей, що зможе ефективно соціалізуватися в нових умовах сьогодення.

Висновимо, проблема формування методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів вирізняється своєю значущістю та особливою актуальністю у реаліях сьогодення. Адже від розвитку методичної компетентності майбутніх учителів початкових класів залежить їхня професійність, педагогічна майстерність, вільне оперування новітніми підходами, методами та технологіями.

Список використаних джерел:

1. Мельник М. Ю. Освіта в умовах воєнного стану: результати опитування. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. 4(1) С. 1-8. URL : <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/268> (дата звернення: 10.11.2022)
2. Мозолев О. М. Російська військова агресія: виклики для освіти України. *Theory and practice of modern science*. Krakow, Republic of Poland, 2022. Volume 2. Р. 60-58. URL : <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/34> (дата звернення: 10.11.2022)
3. Прохоренко Л. І. Наука і освіта в умовах війни: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. № 4 (1) С. 1-6. URL : <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/262> (дата звернення: 10.11.2022)
4. Щур В., Гарачук Т. Методична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: сутність та структура. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : зб. наук. пр. Умань, 2022. Вип. 1 (25). С. 115–125. URL : <http://psv.udpu.edu.ua/article/view/258485> (дата звернення: 10.11.2022)

Акулов Юліан Вікторович

аспірант кафедри інтелектуальної власності

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОБМЕЖЕННЯ МАЙНОВИХ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасне інформаційне суспільство неможливо уявити без вільного обміну інформацією, її створення, поширення серед широкого загалу. Науково-технічний та технологічний розвиток кардинально змінили умови

обміну інформацією, що в свою чергу здійснило незворотній вплив на всі сфери суспільного життя. Не становить виключення й сфера авторського права.

Виступаючи результатом інтелектуальної діяльності, сучасні технологічні досягнення сприяють розвитку творчої діяльності, починаючи від створення нових творів до їх обнародування та поширення. В свою чергу це створює суттєві виклики для існуючої системи правової охорони та захисту результатів творчої діяльності. В умовах, коли твір за лічені секунди може поширюватись серед мільйонів користувачів, а на його вилучення з незаконного обігу потрібні суттєві не лише часові, а й фінансові витрати, усталені підходи до визначення умов правомірного використання творів та сфери дії авторської монополії потребують кардинального перегляду та розробки нових підходів в умовах інформаційного суспільства.

Інформаційне суспільство, яке характеризується новим форматом інформаційного обміну, обумовило необхідність визначення нових принципів та правил регулювання суспільних відносин.

Регулювання відносин в мережі Інтернет, в тому числі й щодо свободи використання об'єктів авторського права в практиці різних країн залежить від декількох факторів, серед яких:

- по-перше, культурні цінності та традиційні інститути в країні. При цьому під традиційними інститутами мають на увазі традиційні засоби масової інформації, які в тому числі виступають з позицією щодо «ризиків» та «небезпек» користування мережею Інтернет;

- по-друге, це легкість з якою можуть прийматись законодавчі акти щодо регулювання відносин в різних сферах суспільного життя;

- по-третє, конституційні гарантії реалізації права на свободу слова та комунікацій від чого залежить можливість подальшого законодавчого регулювання та конкретизації [1].

На захист авторських прав в мережі впливає: відсутність значних витрат на відтворення чи поширення творів; можливість діяти анонімно; неосвіченість користувачів, які не розуміють існуючої законодавчої бази у сфері авторського права; легкість, з якою захищені авторським правом твори можна копіювати та розповсюджувати через Інтернеті.

Основною проблемою є ставлення більшості користувачів Інтернету за принципом «якщо в Інтернеті, то безкоштовно». Ідея створення мережі Інтернет, «віртуального світу», яка масово підтримана її користувачами та ґрунтується на наявних технологіях полягала у відстоюванні аргументу «Інформація має бути безкоштовною», а Інтернет є спільним публічним

ресурсом. Ця думка суперечить аргументації юристів та «реального світу», відповідно до якого «інтелектуальна власність має бути дуже захищеною» [2].

Розвиток відносин в мережі Інтернет обумовлює впровадження нових принципів взаємодії авторів та користувачів, як базових засад, які будуть визначати межі дії авторських прав, доцільні виключення та обмеження, спрямовані на забезпечення свободи слова, творчості та поширення інформації.

Важливе практичне значення в цьому аспекті мають Принципи свободи вираження та авторське право в цифрову епоху, які були розроблені високопрофесійними експертами з Африки, Латинської Америки, Північної Америки, Європи та Південної Азії. Одним із принципів визначено «Fair dealing», що передбачає «обмеження та винятки з авторського права, особливо «Fair dealing», слід тлумачити широко, щоб забезпечити більший захист права на свободу вираження поглядів. Творче та трансформаційне використання оригінальних творів, що підпадають під охорону авторського права, має користуватися широким захистом згідно з винятками «Fair dealing» із авторського права [3].

Формування сучасного інформаційного простору без результатів творчої діяльності є неможливим ні з практичної, ні з сутнісної точок зору, тому вкрай важливо в умовах формування правових та організаційних засад поширення творів в мережі Інтернет дотримуватись балансу інтересів як правоволодільців, так і користувачів.

Встановлення нових правил використання результатів творчої діяльності в інформаційному суспільстві відбувається шляхом пошуку компромісних рішень в умовах одночасного поєднання протилежних явищ – встановлення жорстких обмежень щодо використання творів в мережі та посилення відповідальності за поширення піратського контенту з однієї сторони, та розширення способів і можливостей вільного використання творів, як невід’ємного права на свободу інформації, культурного розвитку та інноваційної діяльності, які поширюються в практичній площині.

Обмеження авторських прав в інформаційному суспільстві – це сукупність законодавчо визначених правил та умов, які передбачають вільне використання творів в мережі Інтернет та з використанням технологічних пристроїв, які дозволяють створювати, поширювати твори в цифровій, електронній формі, що обумовлені зміною форми вираження творів (появою цифрової форми створення або вираження існуючих творів), а також зміною способів та можливостей використання результатів творчої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Brain Fitzgerald, Fuping Gao, Damien O'Brien, Sampung Xiaoxiang SHI Copyright law, digital content and the Internet in the Asia-Pacific. *Sydney university press*. 2008. URL: <https://eprints.qut.edu.au/13632/1/13632.pdf>
2. Pedro Remoaldo Copyright Infringement, Law and Borders on the Internet. June 1998. URL: <https://paginas.fe.up.pt/~mgi97018/is/copyright.html>
3. The Right to Share: Principles on Freedom of Expression and Copyright in the Digital Age. 2013. URL: <https://www.article19.org/data/files/medialibrary/3716/13-04-23-right-to-share-EN.pdf>

Бондар Павло Вадимович,

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ ПЕРЕВЕЗЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ТРАНСПОРТНИХ АГРЕГАТОРІВ

На сьогоднішній день економіка співпраці вже складає конкуренцію традиційній економіці корпорацій. У застарілій моделі індустріального капіталізму компанії всі активи належали власникам компаній та компанії контролювали все, а наймані співробітники лише працювали на них. У новітній економіці співпраці (шеринговій економіці) виникають кардинально інші відносини.

За час існування транспортних агрегаторів в Україні (навіть в їх протовигляді телефонних сервісів та офлайнових транспортних бірж) законодавцем здійснювалися спроби врегулювання відповідних відносин, але кожен раз не вдавалося досягнути компромісу між захистом прав учасників ринку перевезень, публічними інтересами щодо забезпечення оподаткування та контролю за діяльністю перевізників та забезпеченням комфорту клієнтів та свободи підприємництва перевізників.

Сучасні мобільні додатки розширюють можливості пошуку суб'єктів договірних відносин, полегшують комунікацію та скорочують відстань між сторонами цивільних договорів. Однак, вищеназвані переваги мають і зворотній бік, адже технологічні можливості окремих застосунків дають змогу при укладенні цивільних договорів та виконанні зобов'язань за ними

нівелювати законодавчі вимоги щодо реєстрації суб'єктів, отримання дозволів та ліцензування діяльності, а також, використовуючи цифрові технології при укладені цивільних договорів, вдається уникнути контролю з боку компетентних органів держави.

Розглядаючи питання суб'єктного складу правовідносин в сфері перевезень з використанням транспортних агрегаторів слід відзначити, що дані відносини не є однорідними навіть у цій характеристиці, адже в залежності від статусу транспортного агрегатора та функцій, що останній на себе покладає правові відносини щодо надання послуг перевезення з використанням транспортних агрегаторів можуть розкладатися на декілька взаємопов'язаних але різнорідних правовідносин (інформаційних, транспортних, посередницьких, комунікативних тощо), де окремі суб'єкти не пов'язані взаємними правами та обов'язками або представляти собою багатосуб'єктні правовідносини, де кожний з суб'єктів має взаємні права та обов'язки.

Вирішення питання ідентифікації та систематизації кола суб'єктів правовідносин в сфері перевезень з використанням транспортних агрегаторів передбачає аналіз наявних поглядів щодо ідентифікації та систематизації кола суб'єктів транспортних правовідносин та аналогічних до досліджуваних інформаційних правовідносин.

Як слушно відзначає К. Рябова, в межах суб'єктів транспортного права, аналогічно до суб'єктів господарського права чітко простежується дворівневий характер їх складу. Так, з одного боку коло суб'єктів транспортного права представлено суб'єктами, які безпосередньо приймають участь у транспортній діяльності (суб'єкти приватного права), з іншого боку – суб'єктами права, які здійснюють управління і нормативне регулювання такої діяльності (суб'єкти публічного права) [1, с.144]. В межах даного дослідження зосередимося саме на безпосередніх суб'єктах транспортних правовідносин.

Суб'єктами транспортних правовідносин є конкретні їх учасники (сторони), тобто фізичні та юридичні особи, а також інші суб'єкти цивільного права, які наділені правами й обов'язками у сфері транспортної діяльності, надання послуг, передбачених транспортно-правовими нормами. Ними можуть бути громадяни, підприємства, організації, державні органи, недержавні структури тощо. В законодавчих і нормативних актах вони зазначаються узагальненою термінологією як вантажовідправник, перевізник, вантажоодержувач, пасажир [2, с. 43].

На відміну від класичних транспортних правовідносин суб'єктний склад правовідносин в сфері перевезень з використанням транспортних агрегаторів передбачає наявність додаткового суб'єкта з невизначеним законодавчо статусом, яким є власне транспортний агрегатор.

Отже, загалом суб'єктів правовідносин в сфері перевезень з використанням транспортних агрегаторів можна систематизувати за їх правовим статусом, під яким слід розуміти як рівень їх прав та обов'язків в відповідних правовідносинах, так і їх роль та місце в виникненні, зміні та припиненні даних правовідносин. Так, слід виділяти транспортний агрегатор, клієнта (до кола яких відносяться вантажовідправник, вантажоодержувач, пасажир, замовник поїздки) та перевізника як суб'єктів правовідносин в сфері перевезень з використанням транспортних агрегаторів.

Список використаних джерел:

1. Рябова К.О. Особливості правового статусу підприємств транспорту *Юридичний вісник*. 2018. № 1 (46). URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2018/statji_n_1_46_2018/24.pdf

2. Конспект лекцій з дисципліни «Транспортне право» (для студентів 1 курсу денної і заочної форм навчання за напрямом 1004 – «Транспортні технології» спеціальностей 6.100402 – «Транспортні системи», 6.100401 – «Організація і регулювання дорожнього руху», 6.100403 – «Організація перевезень і управління на транспорті», 6.050208 – «Логістика») / укл.: В. І. Петраш. Харків: ХНАМГ, 2008. 159 с.

Вернігорова Наталія Валеріївна

аспірантка 4-го року навчання,

інженер I категорії відділу економічного регулювання природокористування
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

МОРСЬКІ ПАРКИ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

В умовах глобалізації і міжнародних зв'язків, конкурентоспроможність регіону важлива не лише у внутрішніх межах країни, але і поза ними. Для України, в умовах війни і подальшої післявоєнної відбудови змінились умови функціонування, а також можливості приморських регіонів. Серед

постраждалих галузей опинилась і сфера рекреації та туризму. Як відомо, навіть після анексії Криму 70% рекреаційно-туристичного потенціалу України було зосереджено саме на півдні України, а до високо розвинутих приморських мезорегіонів відносилась лише Одеська область [1; 2]. З врахуванням значних руйнувань інфраструктури Запорізької, Донецької, Херсонської та Миколаївської областей, перспективи їх переходу до категорії високорозвинених мезорегіонів та підтримка туристичної популярності на рівні минулих років залишається малоімовірною.

До того ж, відновлення рекреаційної сфери має свою специфіку, не характерну жодній іншій галузі економіки. Якщо відновлення промисловості постраждалих регіонів гарантує їй роботу та очікуваний прибуток, то у сфері відпочинку першопричини переваг туристів до певних регіонів, місцевостей та локацій лежать у чуттєвій сфері. Основними факторами взаємодії, та формування задоволеності культурними послугами (їх ефективності) виступають: фізичні характеристики екосистем, та особисті сприйняття громадян [3; 4]. Враховуючи воєнний час, до чуттєвих факторів впливу варто додати рівень безпеки та рівень руйнування регіону в цілому. Тому вочевидь найбільший попит на рекреаційні послуги матиме Одеська область, як найменш постраждала серед приморських регіонів. Але організація відпочинку та розвиток рекреації потребують нових підходів, актуальних з точки зору воєнного часу.

Масштабне переосмислення ресурсів прибережних районів і їх залучення до економічної і екологічної сталості регіону вбачаємо саме через створення мережі приморських та морських парків. Вони можуть значно відрізнятись за своїм призначенням, функціями, спектром культурних послуг, що у великій мірі залежить від рекреаційного потенціалу місцевості. Основним завданням створення парків даного типу є по-перше збереження природних екосистем, а по-друге привернення уваги туристів до регіону не лише у літній період, але і на протязі року. Значний потенціал у створенні приморських парків пропонуємо вбачати біля пляжних зон Одещини, в тому числі і тих, що не придатні для рекреації, або вибірково придатні (таблиця 1). У сучасному містобудуванні в останні часи виникла тенденція до адаптації несприятливих до проживання або рекреації міських просторів, в тому числі і узбережжя [5].

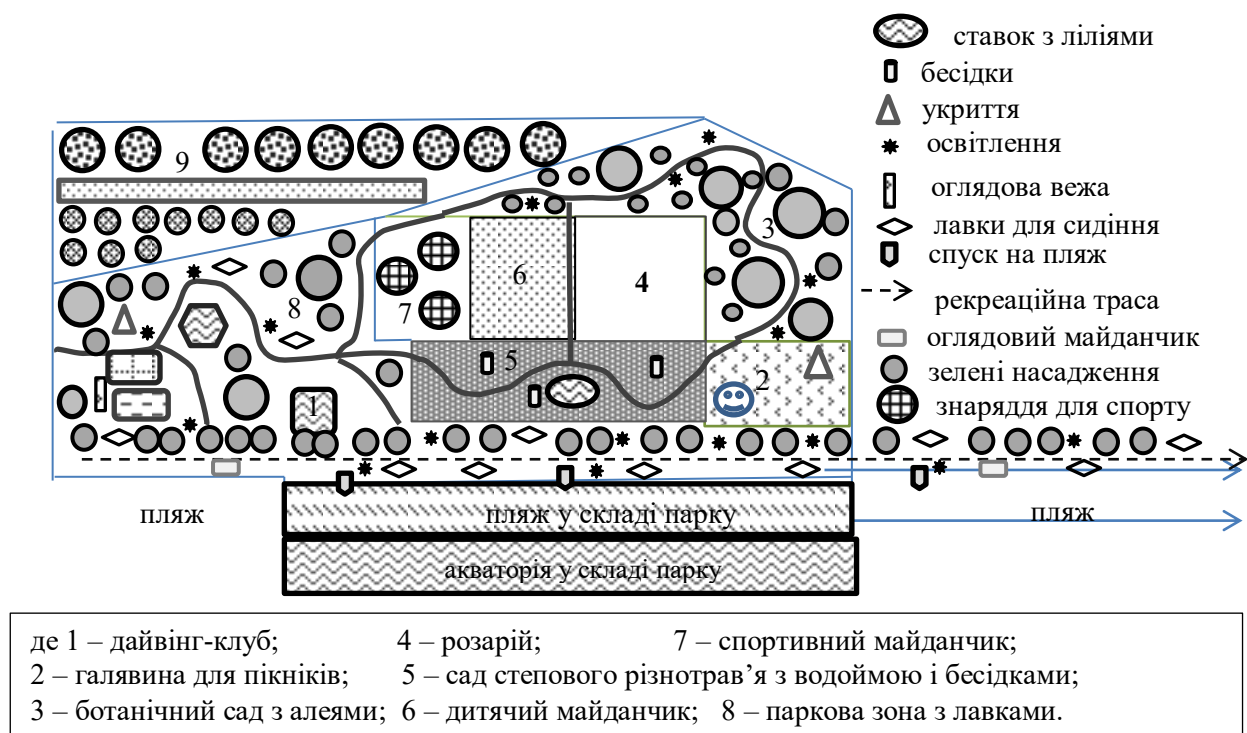
Табл. 1 – Пляжні ресурси Одеської області

Район	Довжина берега, км	Довжина пляжів, км В тому числі:			Береги іншого призначення, км
		Придатні для рекреації	Вибірково придатні	Не придатні для рекреації	
Комінтернівський	52	30	4	15	3
м. Одеса	44	35	-	-	9
Овідіопольський	28	18	3	5	2
Білгород-Дністровський	46	36	3	5	2
Татарбунарський	118	56	11	49	2
Кілійський	106	11	-	39	56
Разом по області	394	186	21	113	74

Джерело: [6]

Основна перевага приморських парків у їх функціональному різноманітті. Не обов'язковою є можливість у прийнятті водних процедур, достатньо надати відпочивальникам доступ до споглядання краєвидів та морських панорам. В Одеській області прибережні території попадають у категорію непридатних для рекреації переважно через осипи і абразивні процеси. Тому створення приморських парків на підготовчих етапах роботи має включати заходи укріплення схилів.

Абразивно-обвальні процеси в Одеській області зосереджені на берегах між лиманами Бурнас та Будаки, Дністровським та Сухим та частково східніше Одеської затоки [7]. Не дивлячись на це, між Дністровським і Сухим лиманами аварійні пляжі користуються високим попитом у туристів. Там знаходиться славнозвісні Санжійка та Грибівка. Попиту даної ділянки узбережжя сприяє природно-кліматичний фактор. У селищі Санжійка проживає 800 людей, у Грибівці – 450, для яких туристи є важливим фактором економічної підтримки. Саме такі узбережжя можна розглядати перспективними для розвитку морських парків, адже місцевість вже відома серед туристів, а інфраструктурне облаштування і збагачення рекреаційного потенціалу лише закріпить економічну стабільність громад. На прикладі даних поселень можна запропонувати розташування морського парку і буферних рекреаційних зон (рис. 1).

Інфраструктура фінансової стійкості парку:

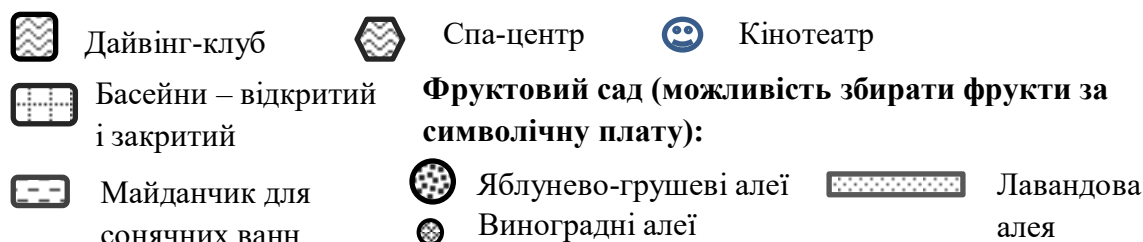

Рис. 1 – План морського парку і буферної рекреаційної зони в районі Санжійка – Грибівка.

Джерело: авторська розробка

Після проведення берегоукріплювальних робіт у прибережній зоні доцільно встановити особливий режим землекористування – з виділенням буферних зон, які були б придатні для облаштування рекреаційної траси у вигляді напівтінистої алеї вздовж моря, з декоративними насадженнями і оглядовими майданчиками.

Сучасні парки в світі функціонують і розвиваються як поліфункціональні заклади. Їх економічна ефективність визначається кількістю відвідувань. Тому розвиток парків направлений на створення комфортних умов та задоволення потреб більшості населення. Як бачимо з рисунку 1, з метою сприяння фінансової стійкості майбутнього парку нами запропоновано інфраструктурне забезпечення, яке передбачає надання платних послуг, без порушення доступу громадян до природних екосистем. В

умовах дефіциту бюджету України вкрай важливою є спроможність парків в отриманні власного прибутку, тому елементи фінансової стійкості важливі для всіх громадських парків у перспективі їх розвитку. Це переважно розміщення рекреаційних центрів та інфраструктури, фруктових насаджень, які доступні для збору відвідувачами за символічну плату.

Інший важливий аспект громадських просторів найближчого майбутнього – це безпека громадян. Невеликі поселення частіше за все не мають укриттів, які б надавали можливість безпечного перебування під час повітряних тривог. Тому створюючи інноваційний парк, необхідно врахувати і питання безпеки – у найближчі часи вони можуть стати ключовим моментом конкурентоспроможності та попиту для громадських рекреаційних просторів. Як бачимо з рисунку 1, укриття знаходяться з двох кінців парку, і відповідно надають безпечні умови для населення Грибівки та Санжійки, а також для відпочиваючих з прилеглих пляжів.

Отже, з метою подальшого розвитку паркового господарства відповідно до викликів сучасності, у найближчі часи, необхідно запровадити нові підходи до їх організаційно-економічного забезпечення. Одним із них є залучення сфери паркового господарства до економічного і соціального благополуччя країни. Тому у даній роботі запропоновано рекомендації щодо інноваційного проєкту морського парку на прикладі узбережжя Санжійка – Грибівка, на основі виявлених тенденцій повоєнної відбудови та розвитку парків і зелених, на основі наступних чинників:

- Ступінь руйнації парків та міста в цілому;
- Дефіцит державного бюджету;
- Зміни індивідуального сприйняття громадського простору громадян та іноземних відвідувачів в Україні з підвищенням актуальності його безпеки;
- Підвищення попиту на рекреаційні зони вцілілих районів Одещини;
- Дефіцит бомбосховищ та укриттів у населених пунктах.

Специфіка запропонованого проєкту парку полягає у його поліфункціональності щодо можливостей соціально-економічної діяльності, а також забезпеченні умов безпеки громадян під час військових загроз.

Список використаних джерел:

1. Деркач Т. В. Просторово-функціональний підхід у типологізації приморських регіонів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 19. Ч. 1. 2018. С. 119-122.

2. Топчієв О. Г., Мальчикова Д. С., Яворська В. В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Навч. посіб. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 372 с.

3. Dade, Marie C., Matthew G.E. Mitchell, Greg Brown, and Jonathan R. Rhodes. "The Effects of Urban Greenspace Characteristics and Socio-Demographics Vary among Cultural Ecosystem Services." *Urban Forestry and Urban Greening* 49 (February): 126641. 2020. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2020.126641>.

4. Gu, Xiaokun, Qiang Li, and Satish Chand. 2020. "Factors Influencing Residents' Access to and Use of Country Parks in Shanghai, China." *Cities* 97 (February): 102501/ 2020. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cities.2019.102501>

5. BIGHT: COASTAL URBANISM. DIVISARE. Official web cite. URL: <https://divisare.com/projects/368277-rafi-segal-a-u-bight-coastal-urbanism>

6. Топчієв О. Г. Одеський регіон : природа, населення, господарство. Одеса, 2003. Астропринт. 184 с.

7. Герасименко. В. Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону : монографія. Одеса : ОНЕУ, 2016. 262 с.

Науковий керівник: д-р.екон.наук, доцент Петрушенко М.М.

Гуменюк Аліна Сергіївна

фахівець науково-дослідної частини, аспірант кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Здійснення діяльності з розслідування й розкриття кримінальних правопорушень вимагає від уповноважених органів та осіб чіткого дотримання принципів верховенства права і законності, що є одними з найважливіших на шляху до забезпечення та не порушення прав людини у процесі державно-владного регулювання суспільних відносин. У контексті здійснення такої діяльності та проведення процесуальних дій, зокрема й негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д), як частини цієї діяльності, законними можна визнати лише ті заходи, види, порядок та підстави застосування яких чіткі й врегульовані.

Аналізуючи норми Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), які стосуються підстав проведення НС(Р)Д, зокрема положення ст. 246, яка має відповідну назву «Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій», можемо виділити декілька законодавчо встановлених підстав проведення негласних заходів у кримінальному провадженні. Так, до переліку підстав кримінальний процесуальний закон

відносить: неможливість отримання відомостей про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, в інший спосіб, крім як шляхом проведення НС(Р)Д; вчинення правопорушення відповідної категорії; наявність рішення уповноваженого суб'єкта про проведення НС(Р)Д [1].

Поряд з положеннями КПК України, у науковій літературі можна виокремити декілька підходів до переліку підстав, що є основою для проведення НС(Р)Д. Перший з них зводиться до того, що ст. 246 кримінального процесуального закону містить вичерпний їх перелік [2, с. 97-98]. Разом з тим, окремі вчені не підтримують таку точку зору [3, с. 235], що здається досить обґрунтованим, оскільки перелік підстав для застосування НС(Р)Д у кримінальному процесі є більш широким та не обмежується лише положеннями ст. 246 КПК України.

Не вдаючись у характеристику доктринальних класифікацій підстав проведення НС(Р)Д та підтримуючи позицію науковців щодо розширювального тлумачення такої категорії, доцільним вбачається розподіл відповідних підстав на категорії фактичних та юридичних. Під фактичними підставами розуміємо наявність відповідної достатньої інформації, яка дає можливість вважати, що внаслідок проведення НС(Р)Д буде отримано нові або перевірено уже наявні докази, а під юридичними – дотримання встановлених кримінальним процесуальним законодавством вимог та процедур, які уможливлюють проведення таких негласних заходів з формально-юридичної точки зору.

Що стосується блоку фактичних підстав проведення досліджуваних негласних заходів, то першою з них є наявність інформації, що потребує перевірки щодо факту вчинення кримінального правопорушення або факту підготовки до останнього [4, с. 132]. Такі відомості потребують перевірки та підтвердження шляхом проведення низки процесуальних, в тому числі й негласних (слідчих) розшукових, дій.

Ще однією фактичною підставою є наявність інформації про кримінальне правопорушення, яке вчинене невстановленими особами. Такі протиправні діяння на практиці найчастіше називають неочевидними [3, с. 126]. У цьому контексті складність проведення будь-яких процесуальних дій, особливо НС(Р)Д, полягає у необхідності пошуку додаткової аргументації для підтвердження того факту, що у обстановці, яка склалася, саме конкретна особа могла вчинити відповідне правопорушення й пропонувані до застосування процесуальні засоби будуть ефективними для встановлення істини у кримінальному провадженні, а можливі обмеження – співмірними з правами особи, щодо якої вони застосовуються.

Наступною підставою цього блоку є наявність інформації про осіб, які готують або вчинили кримінальні правопорушення. До таких осіб можуть належати виконавці, організатори, пособники і підбурювачі [4, с. 134]. За умов, коли особа, що вчинила або готується до вчинення правопорушення, відома, уповноважені органи мають можливість застосовувати більш широкий інструментарій засобів для відвернення чи припинення протиправного діяння або запобігання настанню суспільно небезпечних наслідків. Так, крім проведення НС(Р)Д та інших слідчих дій, можливим є застосування й відповідних заходів процесуального примусу з метою убезпечення суспільства від протиправної діяльності такої особи та її наслідків.

Четвертою фактичною підставою проведення НС(Р)Д у кримінальному провадженні є наявність інформації про осіб, які переховуються від органів розслідування або ухиляються від відбування кримінальної відповідальності. У разі отримання суб'єктами, що мають право на проведення НС(Р)Д, інформації про зазначених вище осіб, вони можуть проводити такі негласні заходи з метою їх розшуку [4, с. 134-135]. У контексті проведення НС(Р)Д, що здебільшого направлені на викриття найбільш серйозних кримінальних правопорушень, вказані суб'єкти можуть становити значну небезпеку для суспільства та держави, тому їх пошук й віднайдення є важливою складовою механізму забезпечення й охорони прав та свобод людини і громадянина.

Переходячи до блоку юридичних підстав проведення НС(Р)Д, варто зауважити, що вони нерозривно пов'язані та обумовлені фактичними підставами. Так, лише наявність відповідної фактичної інформації дає підстави слідчому, прокурору, іншим суб'єктам допустити можливість та в подальшому обґрунтувати необхідність проведення НС(Р)Д у конкретному кримінальному провадженні й втілити таке рішення у необхідну процесуальну форму.

У контексті характеристики юридичних підстав проведення НС(Р)Д, вважаємо за доцільне погодитися з думкою Ковалю А. А. та розглядати їх не через призму певного переліку, а у розрізі певного аспекту розуміння цілісного явища, а саме: організаційного, темпорального, персонального, процесуального та виняткового [4, с. 143].

Організаційний аспект включає низку заходів, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, без здійснення яких неможливе проведення будь-якої НС(Р)Д [4, с. 146], зокрема внесення відомостей про правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань,

наявність рішення уповноваженого суб'єкта на проведення таких негласних заходів тощо.

У темпоральному, або строковому, аспекті НС(Р)Д можуть проводитися протягом визначеного часового проміжку з можливістю продовження такого строку у відповідному порядку [4, с. 137]. Строк проведення кожної НС(Р)Д є індивідуальним та вираховується виходячи із фактичних обставин, що склалися на момент прийняття рішення про проведення процесуальної дії, її складності, кількості учасників, необхідності виготовлення/пристосування певних засобів для її проведення.

Із точки зору персонального (суб'єктного) аспекту, юридичні підстави проведення НС(Р)Д розкриваються через правовий статус суб'єктів, що уповноважені на прийняття рішення про використання НС(Р)Д у кримінальному провадженні та їх проведення, а також відповідні повноваження таких суб'єктів до яких належать: прокурор, слідчий, слідчий суддя, оперативні підрозділи, керівник органу досудового розслідування.

Процесуальний аспект проведення НС(Р)Д розкривається через прийняття відповідного рішення у формі процесуального документа, зокрема:

- клопотання слідчого, погодженого з прокурором, про надання дозволу на проведення НС(Р)Д та звернення з ним до слідчого судді;
- ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення НС(Р)Д;
- постанови слідчого, прокурора у випадках, коли відповідно до кримінального процесуального законодавства вони можуть самостійно прийняти рішення про проведення таких слідчих дій [4, с. 141];
- постанови слідчого, погодженої з керівником органу досудового розслідування, щодо НС(Р)Д, яка передбачена ст. 272 КПК України тощо.

Виняткового аспекту юридичних підстав проведення НС(Р)Д стосуються випадки, передбачені ст. 250 КПК України, що регламентує можливість та умови проведення НС(Р)Д до постановлення ухвали слідчого судді. Так, за встановлених цією статтею кримінального процесуального закону умов, негласні заходи можуть бути розпочаті за рішенням слідчого, узгодженого з прокурором, або рішенням прокурора з наступним обов'язковим отриманням дозволу слідчого судді на подібне втручання та необхідністю, таким чином, легалізувати отримані внаслідок проведення НС(Р)Д докази або знищити їх як такі, що отримані незаконно.

В цілому ж, підстави проведення НС(Р)Д, як фактичні, так і юридичні, мають багатокomпонентну структуру та можуть розглядатися лише з точки зору взаємопов'язаності та взаємообумовленості як набір специфічних

обставин, врахування та дотримання яких є обов'язковим при використанні у кримінальному провадженні можливостей та інструментарію НС(Р)Д.

Врахування відповідних підстав при проведенні НС(Р)Д, таким чином, є необхідністю, що стоїть між свавільним втручанням у приватність особи та обґрунтованим обмеження її прав у випадках, що чітко передбачені кримінальним процесуальним законодавством, враховуючи при цьому пріоритет прав та свобод особи й визнання людини найвищою соціальною цінністю. Адже провадження уповноваженими суб'єктами своєї діяльності лише тоді й може визнаватися таким, що спрямоване на захист прав особи, суспільства та держави від необґрунтованих протиправних посягань, коли здійснюється на встановлених законом підставах, з дотриманням необхідних вимог, заборон та обмежень з тим, щоб в межах своїх повноважень встановити істину у конкретному кримінальному провадженні, де кожна винна особа буде покарана в міру вини, а жодна невинувата – не буде піддана необґрунтованому процесуальному примусу.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України № 4651-VI від 13.04.2012 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2096> (дата звернення: 12.11.2022).
2. Аркуша Л. І. Деякі підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій (за КПК України від 13.04.2012 р.). *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 1. С. 97-100.
3. Тагієв С. Р. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України : теорія і практика : монографія. Чернігів : Десна Поліграф, 2015. 512 с.
4. Коваль А. А. Забезпечення прав людини при провадженні негласних слідчих (розшукових) дій : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 264 с.

Науковий керівник: канд.юрид.наук, доцент Волошина В. К.

Левченко Сергій Павлович
аспірант 4-го року навчання кафедри менеджменту
Міжнародного гуманітарного університету

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На сьогоднішній день, під час повномасштабної війни, ментальний стан українських досліджень погіршився. Причинами такого погіршення можуть бути як почуття непотрібності своєї діяльності, депресія, апатія, стрес, тощо. Щоб зменшити негативний вплив дослідницької діяльності, слід запроваджувати ефективні практики із підтримки ментального здоров'я саме на інституційному рівні, адже наявність власних служб ментальної підтримки може слугувати конкурентною перевагою для закладу вищої освіти. Також варто відмітити, що підтримка керівника, колег і впевненість в оптимістичному майбутньому можуть знизити рівень стресу, страху невдачі та інші негативні показники психічного благополуччя [1]. Деякі дослідження показують, що ментальна підтримка дослідників дає позитивний ефект для ментального благополуччя дослідників [2]. Навіть у мирний час робоче навантаження та наукова активність можуть чинити негативний ефект на психіку дослідників, однак, деякі чинники можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на ментальне благополуччя дослідників у залежності від статі, віку, наукового ступеню, стажу. До таких індикаторів належать: взаємовідносини із керівництвом, колегами та науковим керівником, робоча атмосфера, рівень заробітної платні, Особливу увагу варто також приділити саме ставленню дослідника до ментальної допомоги, адже цей показник чинить найбільший ефект на ментальне здоров'я українських дослідників. Дослідження, яке стосується ментального здоров'я українських вчених під час повномасштабного російського вторгнення показує появу нових негативних ефектів, які чинять дію на ментальний добробут вітчизняних вчених – це відчуття страху, емоційного вигоряння, самотності, гніву та інших ефектів[3]. Також відомо, що рутинна бюрократична робота є чинником, який прискорює емоційне вигоряння дослідників [4]. Також варто відмітити, що молоді вчені, особливо аспіранти, які тільки починають свою наукову кар'єру частіше задумуються про вірність свого вибору стати науковцем, тому, для них є важливим емоційний контакт та довіра із науковим керівником, що може допомогти уникнути їм проблем із ментальним здоров'ям [5]. Через війну може очікуватись міграція українських вчених до іноземних закладів вищої освіти, оскільки вони

створюють спеціальні умови для українців та допомагають українським вченим адаптуватись до реалій своїх країн, при цьому пропонуючи більш конкурентоспроможну заробітну платню. Тому, чинник міграції українських вчених можна вважати суттєвим для української науки. З одного боку, українські вчені будуть залучені до наукової активності та отримують можливість писати публікації у більш високорангових виданнях, при цьому отримуючи більше фінансування, а з іншого – українська наука таким чином може втратити потенціал через відтік кадрів. Саме тому, управлінські рішення у вітчизняній науці повинні бути спрямовані на те, щоб українські вчені попри війну та складний економічний стан в Україні посували себе потрібними для своєї країни. Це є інтересом на державному та особливо на інституційному рівні, оскільки науковці-практики повинні стати пріоритетом для кожного закладу вищої освіти (ЗВО), тим самим створити для свого ЗВО конкурентну перевагу.

Тому, пропонується створити деякі рішення для покращенню ментального здоров'я в залежності від ставлення до ментальної підтримки та досвіду. Рішення представлені у Табл. 1 та 2.

Табл. 1. Пропозиції стосовно покращення ментального стану в залежності від довіри до психологів

Ситуація	Рішення
Дослідник відвідує психолога	Підвищення рівня довіри до психологів, щирість у спілкуванні, здебільшого – відвідування індивідуальних консультацій, створення власних служб ментальної підтримки у ЗВО
Дослідник не відвідує психолога, але оцінює свій ментальний стан як задовільний	Підтримання рівня ментального добробуту на власному рівні, у разі потреби – звертатись до спеціаліста
Дослідник не відвідує психолога, оскільки не вірить у ефективність	Дестигматизація ментальної допомоги, проведення популяризації ментальної допомоги, підвищення рівня довіри шляхом використання доказових методів у психології, ретельний підбір спеціаліста

Табл. 2. Пропозиції щодо покращення ментального стану дослідників в залежності від віку та наукового досвіду

Вік/науковий досвід дослідників	Рішення
Молоді вчені	Створення позитивних стосунків насамперед із науковим керівником, залучення до наукових проєктів, які створюють відчуття важливості та перспективності наукової праці
Досвідчені вчені	Стимулювання наукової активності з боку керівництва (компенсація наукових публікацій, інформування через обговорення, створення нетоксичної робочої атмосфери
Вчені старшого віку	Підтримання відчуття важливості, допомога в освоєнні інформаційних технологій

Такий алгоритм дій допоможе українським ЗВО мінімізувати негативний ефект від війни та витоку українських вчених. Також, важливим чинником для ментального здоров'я дослідників є, власне, дієва, а не формальна робота власноуніверситетської служби ментальної підтримки. Популяризація позитивного ставлення до такої служби є задачею, яка повинна вирішуватись саме на інституційному рівні. У подальшому, можливим є порівняння ефекту від ментальної підтримки як індивідуальної, так і колективної.

Список використаних джерел:

1. Byrom N. C. et al. Predicting stress and mental wellbeing among doctoral researchers. *Journal of Mental Health*. 2020. С. 1-9. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32967498/>
2. Panger G., Tryon J., Smith A. The Graduate Assembly Graduate Student Happiness & Well-Being Report 2014. *Grad Assem.* 2014. URL: https://gradresources.org/wp-content/uploads/2015/09/wellbeingreport_2014-17.pdf
3. Kurapov A. et al. Toward an understanding of the Russian-Ukrainian war impact on university students and personnel. *Journal of Loss and Trauma*. 2022. С. 1-8. URL: https://www.researchgate.net/publication/361318232_Toward_an_Understanding_of_the_Russian-Ukrainian_War_Impact_on_University_Students_and_Personnel
4. Záborská K. et al. Burnout among university faculty: The central role of work–family conflict. *Educational Psychology*. 2018. Т. 38. №. 6. С. 800-819.

URL:

https://www.researchgate.net/publication/317619928_Burnout_among_university_faculty_the_central_role_of_work-family_conflict

5. Devine K., Hunter K. H. PhD student emotional exhaustion: the role of supportive supervision and self-presentation behaviours. *Innovations in Education and Teaching International*. 2017. Т. 54. №. 4. С. 335-344. URL: <https://doi.org/10.1080/14703297.2016.1174143>

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Гончарук А. Г.

Магац Наталія Сергіївна

аспірантка 2-го року навчання за спеціальністю 051 «Економіка»

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ У СФЕРІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Екологічні проблеми, такі як екстремальні погодні умови, виснаження озонового шару, порушення екосистем та нераціональне використання природних ресурсів, включаючи прісну воду, становлять глобальну загрозу всьому людству та викликають занепокоєння на всіх рівнях: як на міжнародному, так і на національному, корпоративному й персональному. За даними ООН [1], до 2050 року майже 6 мільярдів людей страждатимуть від нестачі чистої води. На той час більше половини з прогнозованих 9,7 мільярдів людей у світі житимуть у регіонах із дефіцитом води. Сьогодні в Україні ситуація із доступом до чистої питної води особливо загострилася. Через повномасштабне вторгнення російської федерації водні ресурси та водогосподарська інфраструктура неодноразово зазнавали атак та руйнування через їхню стратегічну цінність. Проте і до воєнних подій більшість басейнів річок згідно з гігієнічною класифікацією водних об'єктів за ступенем забруднення можна було віднести до забруднених та дуже забруднених, а найбільша частка обсягу скинутих забруднених стічних вод у поверхневі водні об'єкти саме на підприємницький сектор припадає. Так, за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України [2] у 2021 році загальний обсяг скинутих стічних вод підприємствами складав 1137,6 куб. м, з них 47% (543,1 куб. м) – забруднені. У територіальному розрізі у 2021 році найбільше забруднених стічних вод було скинуто у Дніпропетровській (120,3

млн. куб. м), Львівській (119,8 млн. куб. м) Донецькій (90,0 млн. куб. м), Одеській (33,1 млн. куб. м), Полтавській (24,8 млн. куб. м) областях. У 2021 році серед 100 найбільших підприємств-забруднювачів 70 позицій займали підприємства водопровідно-каналізаційного господарства України (ВКГ). Це зумовлено тим, що близько 40% мереж централізованого водопостачання та водовідведення перебувають у ветхому стані, що призводить до частих аварій і величезних втрат води при транспортуванні. За даними Міністерства розвитку громад та територій України [3] у 2020 році середній показник аварійності водопровідних мереж по Україні був 3,0 аварії на 1 км мережі, середній показник аварійності каналізаційних мереж – 6,3 аварії на 1 км мережі, середній показник втрат води при транспортуванні склав 34% від загального обсягу піднятої води. Значною мірою критичний стан мережі водопровідно-каналізаційного господарства обумовлений відсутністю необхідних інвестицій та серйозною заборгованістю підприємств ВКГ.

Оскільки підприємства по всьому світу прямо чи опосередковано зробили значний внесок у сьогочасний стан екологічної вразливості, нині представники бізнесу намагаються знайти способи покращити свої екологічні показники та зменшити негативний вплив на довкілля. Тому концептуальні засади соціально-відповідальної поведінки бізнесу все частіше впроваджується у нові бізнес-моделі та стратегії, що покликані компенсувати екологічні, соціальні та управлінські наслідки негативного впливу підприємницької діяльності.

Так, розвиток сучасного розуміння соціальної відповідальності бізнесу як дефініційної конструкції можна простежити ще з 1930-х років, коли в США почалися перші обговорення щодо соціальної відповідальності приватного сектору. У той час вчені розглядали соціальну відповідальність бізнесу як відповідь на проблеми та бажання нового суспільства. Яскравим прикладом цього періоду є праця К. Девіса [4], у якій він вказав, що «соціальні обов'язки бізнесменів повинні бути порівнювані з їхньою соціальною владою» і що «ухилення від них призведе до зниження соціальної влади підприємства».

Вагомим є внесок А. Керролла [5] в аспекті визначення узагальненого терміну соціальної відповідальності бізнесу, що забезпечило чітку і коротку концептуалізацію, яка може бути застосована в будь-якому контексті: «Соціальна відповідальність бізнесу включає економічні, юридичні, етичні та дискреційні очікування, які суспільство має щодо організацій у даний період часу». Примітно, що він розглядає економічні та соціальні цілі не як

несумісні компроміси, а як невіддільну частину повної соціальної відповідальності бізнес-суб'єкта.

Однак, лише в 2000 р. концепція соціальної відповідальності бізнесу привернула до себе увагу всього світу завдяки затвердженню Цілей розвитку тисячоліття та створенню Глобального договору ООН (ГД ООН) [6], що надали нового виміру розумінню соціальної відповідальності бізнесу. Найпомітнішим досягненням ГД ООН було визначення десяти принципів, якими керується корпоративна поведінка його членів, у галузі прав людини, трудових відносин, збереження довкілля та протидії корупції. Даний інструмент сприяв впровадженню універсальних цінностей соціальної відповідальності бізнесу на глобальні ринки, зокрема у 2006 р. до ГД ООН приєдналась Україна.

У «Зеленій книзі» Європейського союзу [7] соціальна відповідальність бізнесу визначається як «концепція, відповідно до якої компанії на добровільній основі інтегрують соціальні та екологічні аспекти у свої бізнес-процеси та у взаємодію зі стейкхолдерами». Міжнародний стандарт ISO 26000-2010 «Посібник із соціальної відповідальності» [8] визначає соціальну відповідальність бізнесу як відповідальність організації за вплив її рішень та бізнес-діяльності на суспільство і довкілля за допомогою прозорої та етичної поведінки, яка:

- сприяє сталому розвитку, включаючи здоров'я та добробут суспільства;
- враховує очікування стейкхолдерів;
- відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам ведення бізнесу;
- інтегрується у всій організації та практикується у її бізнес-відносинах.

При реалізації концепції соціальної відповідальності у сфері раціонального водокористування, бізнес-суб'єкти мають вплив у таких сферах своєї діяльності:

Пряма операційна діяльність. Майже всі підприємства кожного виду господарської діяльності використовують воду для виробництва своїх товарів та послуг. Рівень їхнього використання варіюється в різних промислових і економічних секторах. Для забезпечення раціонального використання водних ресурсів бізнес-суб'єктам необхідно:

- провести всебічну оцінку водокористування, щоб зрозуміти, якою мірою компанія використовує воду для безпосереднього виробництва товарів і послуг;

- у рамках корпоративної стратегії більш чистого виробництва та споживання, встановити цільові показники, що стосуються водозбереження та очищення стічних вод;

- інвестувати у впровадження новітніх технологій для досягнення визначених цілей;

- у рамках корпоративної культури підвищити обізнаність співробітників щодо важливості раціонального використання водних ресурсів;

- включити питання раціонального водокористування у процес прийняття бізнес-рішень.

Ланцюг постачання. В останні роки все більше комерційних організацій зосереджуються на проблемах і діях у своїх ланцюгах постачання, визнаючи, що більшість наслідків бізнес-діяльності перебувають поза їхнім прямим контролем. Дослідження впливу постачальників на стан водних ресурсів є досить новим напрямком, оскільки більшість компаній тільки починають вивчати, якою мірою використовуються водні ресурси у ланцюзі постачання. Тому бізнесу з огляду його соціально-відповідальної позиції необхідно:

- заохочувати постачальників покращувати методи водозбереження, контролю якості, очищення та рециклінгу стічних вод;

- сприяти проведенню постачальниками оцінки рівня водокористування та їхнього впливу на стан водних ресурсів;

- залучити постачальників до впровадження кращих практик раціонального використання водних ресурсів;

- наполягати на необхідності регулярно звітувати основних постачальників щодо досягнутого прогресу реалізації поставлених цілей.

Взаємодія із місцевою громадою. Оскільки компанії працюють у широкому соціальному контексті, дедалі більше підприємств усвідомлюють, що підтримка місцевих громад, активна взаємодія із громадськими спільнотами та долучення до реалізації місцевих ініціатив відповідає їхнім корпоративним інтересам. Тому соціально-відповідальному бізнесу необхідно вжити наступних дій задля розвитку місцевих громад, а саме:

- прагнути розв'язати проблеми водопостачання та санітарії в місцевих громадах і визначити вплив своєї бізнес-діяльності на ці проблеми;

- бути активними членами місцевої громади, заохочувати або надавати підтримку місцевим органам влади, ініціативним групам, які прагнуть просувати програми водопостачання та санітарії;

- у партнерстві з місцевими зацікавленими сторонами проводити кампанії з навчання та підвищення обізнаності щодо важливості раціонального використання водних ресурсів;

- співпрацювати з державними та регіональними органами влади з метою підтримки розвитку водопровідно-каналізаційної інфраструктури.

Колективні дії. У той час як індивідуальні організаційні зусилля матимуть критичне значення для розв'язання водної проблеми, особливу роль відіграватимуть колективні дії у всіх секторах економіки та соціальній сфері. Таким чином, бізнес-суб'єктам необхідно:

- встановити тісні зв'язки з організаціями громадянського суспільства, особливо на регіональному та місцевому рівнях;

- співпрацювати з національними, регіональними та місцевими органами влади для вирішення питань пов'язаних зі сталим водокористуванням;

- співпрацювати з науково-дослідними установами та заохочувати розробку нових технологій у сфері раціонального водокористування.

- підтримувати роботу наявних водних ініціатив за участю приватного сектору.

Отже, у повоєнний період окрім реалізації першочергових завдань, таких як відновлення об'єктів критичної водогосподарської інфраструктури та забезпечення доступу населення до якісного питного водопостачання, необхідно також активно впроваджувати практики соціально-відповідального бізнесу задля зниження екологічного сліду бізнес-діяльності підприємств, підвищення добробуту та покращення якості життя населення.

Список використаних джерел:

1. United Nations, The United Nations World Water Development Report 2021: Valuing Water. UNESCO, Paris. 187 p.

2. Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання в Україні у 2020 році. Київ, 2021. 385 с. URL: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2022/01/2021_naczdopovid-za-2020.pdf

3. Перелік найбільших підприємств забруднювачів за 2021 рік. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України: сайт. URL: <https://mepr.gov.ua/>

4. Davis, K. Can business afford to ignore social responsibilities? *California Management Review*. 1960. №2(3). P.70–76.

5. Carroll, A.B. A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of management review*. 1979. №4 (4). P.497–505.

6. Глобальний договір ООН: сайт. URL: <https://www.unglobalcompact.org/>

7. European Commission, Employment&Social Affairs, Green Paper. Promoting a European framework for corporate social responsibility Green Paper. URL: http://www.europa.eu.int/comm/enterprise/csr/index_forum.htm

8. Настанова по соціальній відповідальності: Міжнародний стандарт із соціальної відповідальності ISO 26000 від 2010 р. URL: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

Сокірба Єлизавета Олегівна

аспірантка 3-го курсу кафедри менеджменту
Міжнародного гуманітарного університету

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Найбільш розвинені країни Центрально-Східної Європи створили регіональне угруповання – «Вишеградську Групу» (ВГ). Топологічне сусідство зумовило тісні зв'язки певної історичної основи, своєрідну регіональну логіку розвитку нашого суспільства та загальні риси бачення майбутнього. Імплементация до структур ЄС на основі процесів різношвидкісної європейської інтеграції створила своєрідне Центрально-Європейське ядро другого порядку. Вишеградська четвірка (В4) зайняла гідне місце на тлі більш розвинених країн ЄС, рівень показника ВВП у розрахунку на душу населення становить майже 2/3 рівня країн ядра ЄС. Країни ВГ поступово формують інтеграційне ядро регіону, дедалі помітніше перетворюючись на центр тяжіння сусідніх держав. Цілком можливо, що ми спостерігаємо початок процесу консолідації країн регіону, який знову ж таки можливо перетвориться на відносно самодостатнє утворення – на субрегіон. Певні передумови цього є, адже, якщо виходити з того, що в будь-якому геополітичному утворенні виділяється ядро, що складається з однієї або декількох країн, що найбільше відповідають критеріям виділення цього геополітичного утворення і є якийсь «приядерний пояс» країн, що тяжіють до цього ядра, то в рамках ЄС поруч з його історичним ядром починає формуватися нове ядро, яке може перетворитися на регіон «Східна Європа».

Проаналізувавши деякі показники економіки країн ВД за 30 років за даними МВФ [1], насамперед, було проаналізовано значення ВВП як основного показника, що характеризує економічне становище країни. Аналіз графіка на рис.1 показує, що ВВП (за ПКС) країн ВГ має постійне стабільне підвищення.

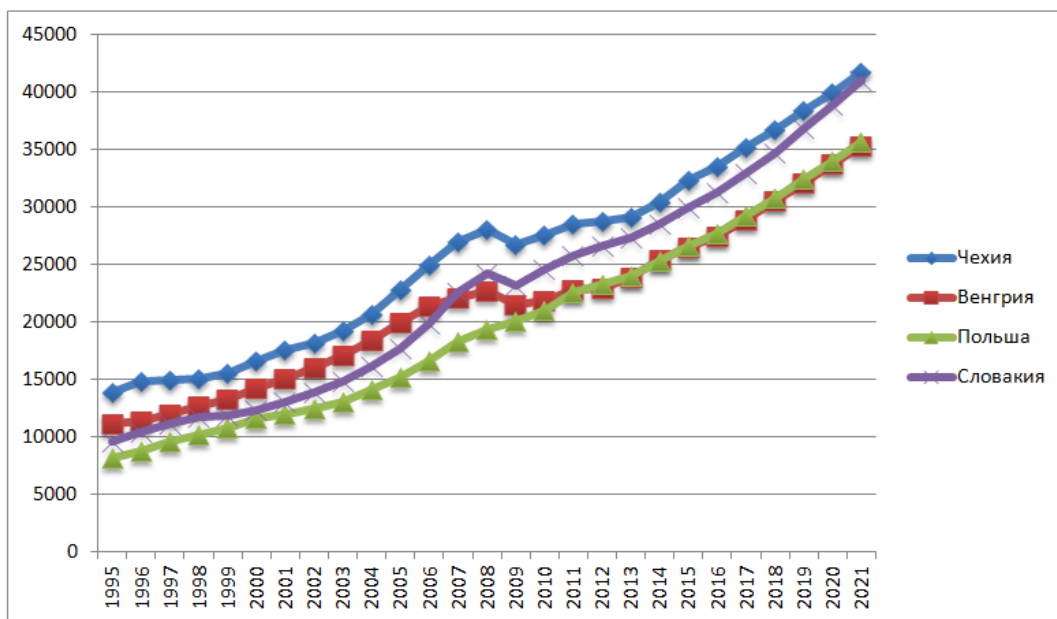

Рис.1. Динаміка ВВП по ПКС країн Вишеградської четвірки, тис.дол.

Досвід країн В4 та їх співпраці у галузі сільського господарства, ми вважаємо, могли б стати в нагоді для формування ефективної аграрної політики України. Саме від сільського господарства країн четвірки очікувався найбільший економічний ефект інтеграції під час вступу до Європейського союзу. Роль сільського господарства країн В4 в їх економіці була більш помітною, ніж у країнах Євросоюзу [2], про що свідчать показники частки сільського господарства та зайнятих у сільському господарстві країн четвірки та ЄС (табл. 1).

Табл. 1. Доля сільського господарства в економіці держав Вишеградської четвірки та ЄС (2004 г.)

Страны	Доля сільського господарства в ВВП, %	Доля зайнятості у сільському господарстві, %
V4	3,8	12,5
ЕС	2,0	3,8

[2]

Досвід країн Вишеградської четвірки показує, що українським аграрним підприємствам для повноцінної конкуренції на європейському ринку слід пропонувати товари належної якості та ступеня обробки – інакше замість внутрішньогалузевої торгівлі виникають односторонні потоки експорту сировинних товарів із низькою доданою вартістю з України та імпорту готових харчових продуктів із ЄС. З метою формування та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства України конче необхідні

інвестиції в модернізацію виробництва з метою підвищення якості, безпеки продукції та ефективності її виробництва. Однак слід зазначити, що для країн ВГ все ще існують проблеми низької продуктивності виробництва, сировинний характер експорту та незначна частка доданої вартості, слабка технологічна забезпеченість, переважання малих за площею фермерських господарств, як, наприклад, у Польщі та Угорщині. На наш погляд, розвитку та економічному зростанню сільського господарства як України, так і країн ВД сприятиме спільне виробництво на кластерній основі, що дозволить налагодити надійні ланцюги просування товарів та сформувати інноваційну політику розподілу. Країни Вишеградської четвірки можна вважати найбільш привабливими для трудових мігрантів із України. Слід зазначити, що привабливість цих країн для іноземців стабільно зростає, що відбивається у збільшенні чисельності трудових мігрантів. Водночас країни «старої» Європи, пропонуючи вищі заробітні плати, кращий соціальний пакет та умови роботи, є більш привабливими для іноземної робочої сили.

Можна зробити висновок, що економічне зростання, поліпшення ситуації на ринку праці, політика залучення іноземної робочої сили поступово перетворили країни В4 на реципієнтів мігрантів, що, у свою чергу, позначилося позитивно на економічному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний валютний фонд. Офіційний сайт. URL: <https://www.imf.org/en/Data>.
2. CAP Performances of the Visegrad Countries After Accession to European Union – Think Visegrad. URL: <https://think.visegradfund.org/fellowship/attachment/ivf-paper-trendov-final>.

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Деркач Т.В.

Топчий Валерій Ігорович

аспірант 3-го року навчання факультету історії та філософії
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

БОРОТЬБА ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ У ДАВНІЙ ГРЕЦІЇ: БАЧЕННЯ КСЕНОФОНТА АФІНСЬКОГО

Боротьба політичних систем в Давній Греції (у середині V – першій половині IV ст. до н. е.) у баченні відомого давньогрецького історика та

філософа Ксенофонта Афінського має багато спільного із подіями, які на даний момент відбуваються на території сучасної України.

Ксенофонт Афінський – це відомий давньогрецький політик, історик, філософ та полководець (прибл. 440 – прибл. 350 рр. до н. е.), який народився в Афінах у сім'ї аристократів й увійшов в історію як відомий військово-політичний діяч Стародавньої Греції, що усе життя підтримував Спарту та її олігархічну систему управління державою. Автором було написано велику кількість праць з історії, філософії, політики та економіки, в яких він дуже часто торкався боротьби політичних систем у Давній Греції. Передусім це стосувалося Спартанської держави та Афін, в якій загалом домінувала демократія [19].

З метою докладного дослідження даної проблеми, було проведено аналіз декількох праць Ксенофонта Афінського, серед яких передусім можна виділити такі, як:

- «Лакедемонська політія», в якій автор проводить огляд та аналіз основних спартанських законів, введених відомим спартанським політичним діячем та реформатором Лікургом Спартанським приблизно між IX-VI ст. до н. е [12];

- «Грецька історія», де Ксенофонт приділяє увагу розповідям про події пов'язані із Пелопоннеською (431-404 рр. до н. е.) й Коринфською (395-387 рр. до н. е.) війнами та війною між Спартою та Беотійським союзом (379-362 рр. до н. е.) [9];

- «О доходах міста Афіни», де робиться акцент на економічні поради автором Афінам [13] та інші твори.

Сам Ксенофонт Афінський, який не був першим істориком, що описував боротьбу між Спартою та Афінами – фактично став першопрохідцем в плані висвітлення політичної та ментальної різниці між афінським та спартанським суспільством.

Взагалі, більшість сучасних вчених вважає, що саме боротьба за територію та вплив вважаються причинами, які змусили Спарту та Афіни воювати один з одним. Тобто, як вже було сказано вище, відомо, що впродовж майже усього свого існування в Афінах, як держави, домінувала демократія (буквально «влада народу»), яка увесь час намагалася протиставити себе усім давньогрецьким полісам (містам-держavam) й захопити владу над усією Грецією. Але з іншої сторони знаходилася Спарта, в якій, як було зазначено вище, домінувала олігархічна (буквально «влада небагатьох») система правління з елементами монархії й так, як і Афіни, вони

намагалися захопити владу в Давній Греції [1, с. 137] [2, с. 203].

Але, згідно творам Ксенофонта Афінського, можна припустити, що основною причиною конфліктів було не захоплення влади, а конфлікт політичних інтересів у суспільстві обох держав [9] [10] [7] [8].

Справа в тому, згідно наведених Ксенофонтом історичних даних, Спарта фактично була військовою державою, де більша частина спартанців (прибл. 4 тис.) служила в армії й підпорядковувалося двом царям, яких обирала рада старійшин (головний орган влади у Спарті), в яку входили виключно найбагатші та найвпливовіші спартанці (не дивлячись на те, що гроші у спартіатів були офіційно заборонені). Інша частина населення була загалом рабами, кількість яких перевищувала 20 тис. людей [9] [5] [6].

З приводу Афін, у висвітлені Ксенофонта Афінського, можна сказати, що їх система правління була дуже схожа на олігархічну. Наприклад, в них також була рада старійшин, в яку зазвичай обиралися люди аристократичного походження, були раби, які згідно законам обох держав не мали право, як і жінки, брати участь у політичному житті держави й т. д. Унікальність в даному випадку була тільки в тому, що звичайним людям дозволили брати участь у політичному житті Афін, яке й обирало представників у верхівку влади в полісі. Даний момент в Афінах отримав назву «остракізм» (голосування на глиняних черепках), але, як показала подальша практика, даний метод виявився невдалим, у зв'язку з тим, що було легко підробити черепок (в якості прикладу можна навести голосування за страту Сократа в Афінах у 399 р. до н. е.) [9] [10] [13] [11].

В результаті певної різниці в поглядах у суспільствах Афін та Спарти й виникло зіткнення двох політичних систем (які існують зараз), що не тільки не призвело до потрібних для них результатів (згідно даним Ксенофонта панування Спарти та Афін неможливо назвати абсолютною владою над усією Давньою Грецією [9] [10]), а навпаки призвело до серйозної політико-економічної кризи й ліквідації полісної системи як такої у 146 р. до н. е. Римською республікою [15] [17, с. 152].

Можна зробити висновок, що висвітлена Ксенофонтом у його працях суспільно-політична боротьба між Спартою та Афінами є яскравим прикладом зіткнення двох різних політичних систем й показом того, що дані конфлікти призводять лише до серйозних криз та занепаду у будь-якій державі.

Також можна додати, про проведення певної аналогії із сучасністю. На даний момент яскравим прикладом боротьби різних політичних систем у світі

є – це війна між Україною, яка є демократичною державою та російською федерацією, що також вважає себе державою з демократичною системою правління, однак насправді її можна віднести до держави із олігархічною системою правління з елементами монархії та диктатури.

Список використаних джерел:

1. Античная Греция. Том 1. Становление и развитие полиса. М.: Наука, 1983. 421 с.
2. Античная Греция. Том 2. Кризис полиса. М.: Наука, 1983. 382 с.
3. Боннар Андре. Греческая цивилизация. Т.2. От Антигоны до Сократа / [пер. с фр. О. В. Волков]. М.: Издательство иностранной литературы, 1959. 316 с.
4. Боннар Андре. Греческая цивилизация. Т.3. От Еврипида до Александрии / [пер. с фр. Е. Н. Елеонской]. М.: Искусство, 1991. 398 с.
5. Ксенофонт. Агесилай / [пер. с древнегреч. В. Г. Борухович, Э. Д. Фролов]. М.: Наука, 1976. URL: <https://coollib.com/b/551663-ksenofont-grecheskaya-istoriya/read>
6. Ксенофонт. Анабасис / [пер. с древнегреч. М. И. Максимова]. М.: АН СССР, 1951. URL: <https://www.litmir.me/br/?b=120067>
7. Ксенофонт. Гиерон // Штраус Л. О тирании / [пер. с англ. и древнегреч. А. А. Россиуса], [пер. с франц. А. М. Руткевича], 2006. С. 39-63.
8. Ксенофонт. Гиппарх (обязанности начальника конницы). Сочинения Ксенофонта в пяти выпусках, вып. 5 / [пер. с древнегреч. Янчевецкий Г. А.]. Митава: Мелкие статьи, 1880. URL: https://librebook.me/gipparh__obiazannosti_nachalnika_konnicy/vol1/1
9. Ксенофонт. Греческая история / [пер с древнегреч. С.Я. Лурье]. Л.: ОГИЗ Соцэкгиз, 1935. URL: <https://coollib.com/b/291089/read>
10. Ксенофонт. Домострой // Ксенофонт. Воспоминания о Сократе / [пер. с древнегреч. С. И. Соболевский]. М.: Наука, 1993. С. 197-260.
11. Ксенофонт. Защита Сократа на суде // Ксенофонт. Воспоминания о Сократе / [пер. с древнегреч. С. И. Соболевский]. М.: Наука, 1993. С. 153.
12. Ксенофонт. Лакедемонская полития / [пер. с древнегреч. Л.Г. Печатновой], 2014.
13. Ксенофонт. О доходах / [пер. с древнегреч. Э. Д. Фролова]. М.: АН СССР, 1964. URL: <https://coollib.com/b/551664-ksenofont-o-dohodah/read>
14. Ксенофонт. О коннице // Сочинения Ксенофонта в пяти выпусках, вып. 5 / [пер. с древнегреч. Янчевецкий Г. А.]. Елгава: Мелкие статьи, 1880. URL: https://librebook.me/o_konnice/vol1/1
15. Моммзен Т. История Рима. 4 т. Т. 1 / [пер. с нем.]. М.: Наука, 1997. URL: https://www.e-reading.mobi/bookreader.php/1003504/Mommzen_Teodor_-_Istoriya_Rima.html
16. Ставнюк В. В. Становлення афінського поліса. Київ: Аквілон-Плюс, 2005. 216 с.

17. Строгеецкий В. М. Афины и Спарта. Борьба за гегемонию в Греции в V в. до н. э. (478-431 гг.), Акра, 2008. 291 с.

18. Суриков И. Е. Античная Греция: политики в контексте эпохи: время расцвета демократии. М.: Наука, 2008. 383 с.

19. Штоль Г. В. История Древней Греции в биографиях (первое издание в 1896 году) . Русич, 2003. URL: https://royallib.com/read/shtol_genrih/istoriya_drevney_gretsii_v_biografiyah.html

Науковий керівник: д-р.іст.наук., професор Хмарський В. М.

Узунов Сергій Опанасович

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОХОРОНА СПАДКОВОГО МАЙНА ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Досвід застосування ЦК України виявив суттєві недоліки в регулюванні певних правових понять та конструкцій спадкового права, що вимагає їх критичного наукового аналізу та переосмислення, зокрема, щодо охорони спадкового майна (п. 2 ст. 34 Закону «Про нотаріат» [1]).

На сьогодні нотаріусами не вироблено єдиних рекомендацій з приводу проведення такої складної та тривалої у часі процедури як охорона спадкового майна із проведенням його відповідного опису. Частіше за все нотаріуси використовують усі можливі засоби аби уникнути вжиття заходів до охорони спадщини. Так, нотаріуси пропонують спадкоємцям подати заяву про прийняття спадщини, якщо вони фактично її не прийняли, а потім посилаються на положення пункту 1.1 глави 7 розділу II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України [2], відповідно до якого охорона спадкового майна триває до прийняття спадщини спадкоємцями, а якщо її не прийнято – до закінчення строку, встановленого цивільним законодавством України для прийняття спадщини. Таким чином нотаріуси уникають небажаної для них складної процедури охорони спадкового майна.

Охорона спадкового майна здійснюється нотаріусом за місцем відкриття спадщини в інтересах спадкоємців, відказоодержувачів та кредиторів спадкоємця, які заявляють свої права на майно. Охорона майна здійснюється на підставі заяви спадкоємців, відказоодержувачів та кредиторів. Цих заходів може бути вжито і з ініціативи самого нотаріуса,

якщо йому стало відомо про залишене без нагляду майно померлої особи. Заходи щодо охорони спадкового майна вживаються зазначеним нотаріусом або нотаріусом за місцем знаходження майна, якому нотаріус, який веде спадкову справу, надіслав відповідне доручення.

Вжиття заходів щодо охорони спадкового майна здійснюється нотаріусом після отримання всіх необхідних документів, але не пізніше наступного дня з дати надходження таких документів. Нотаріус та заінтересована особа повинні вжити заходи для залучення до участі в проведенні опису майна свідків (не менше двох). Свідками можуть бути будь-які незаінтересовані особи з повною цивільною дієздатністю. Після цього нотаріус виїжджає на місце знаходження майна і проводить опис майна у присутності зацікавлених осіб та двох свідків. Опис майна може провадитися також за місцем знаходження майна, яке може не співпадати з місцем відкриття спадщини. У такому разі нотаріус направляє лист нотаріусу за місцем знаходження майна з проханням провести опис майна.

У описі спадкового майна нотаріус вказує усе майно, яке знаходиться за місцем відкриття спадщини, дає докладну характеристику предметів та вказує ступінь їхньої зношеності, а також вказує вартість цього майна. Якщо спадкоємці не згодні з оцінкою нотаріуса, вони мають право (за власний рахунок) запросити експерта для оцінки майна.

Охоронцем спадкового майна може бути призначено осіб з числа спадкоємців, опікунів над майном осіб, визнаних безвісно відсутніми або місцеперебування яких невідоме, або інших осіб, визначених спадкоємцями. За наявності виконавця заповіту він призначається охоронцем усього спадкового майна. За бажанням спадкоємців за законом, у разі наявності виконавця заповіту, нотаріус може призначити охоронцем майна, що спадкується за законом, із числа інших осіб. У цьому випадку нотаріус, що проводить опис спадкового майна, вказує в опису, що спадкове майно буде охоронятися двома охоронцями, та визначає яке майно кожен з них буде охороняти.

Трапляються випадки, коли нотаріуса не допускають до проведення опису майна. В такому разі нотаріус складає про це акт і роз'яснює спадкоємцям, що вони можуть звернутися до суду про розподіл спадкового майна.

Якщо нотаріус з'явився для опису майна і при цьому встановив, що воно було вивезене до його приходу, він складає акт і повідомляє про це заінтересованих осіб. Коли ж майно було вивезене особами, які не є спадкоємцями, то нотаріус теж складає акт і надсилає всі матеріали до органу

місцевого самоврядування і прокуратури, якщо майно має перейти у власність територіальної громади.

При проведенні опису спадкового майна у нотаріусів виникають труднощі з визначенням того, яке майно вважати предметами звичайної домашньої обстановки та вжитку, а яке вважати цінним. На практиці до цінних предметів відносять вироби з дорогоцінних металів, дорогоцінне каміння, предмети антикваріату, цінні колекції, цінні рукописи тощо. Спир між спадкоємцями щодо визнання речей цінними вирішується в судовому порядку.

Після закінчення опису спадкового майна нотаріус повинен передати майно на зберігання.

Між днем смерті спадкодавця і днем, коли буде встановлено всіх спадкоємців, минає певний час. На цей час й необхідно вжити заходів до охорони майна, тобто до прийняття спадщини всіма спадкоємцями, а якщо в цей термін її не прийняли, то до закінчення строку, протягом якого може бути прийнята спадщина, – шести місяців.

Охорона спадкового майна може тривати і після закінчення шести місяців з дня відкриття спадщини, якщо до нотаріальної контори надійшла заява про згоду на прийняття спадщини від осіб, для яких право спадкоємства виникає в разі неприйняття спадщини іншими спадкоємцями. Тоді відповідно до ст. 549 ЦК України такі особи приймають спадщину протягом строку, що залишився для прийняття спадщини, а якщо цей строк є меншим від трьох місяців, то він продовжується до трьох місяців.

Звідси випливає висновок, що охорона спадкового майна може тривати понад шість місяців у випадках спадкової трансмісії (ст. 551 ЦК України), спадкування за законом після відмови від спадщини спадкоємців за заповітом (ст. 553 ЦК України), а також при спадкуванні спадкоємців другої черги в разі неприйняття спадщини або відмови від неї спадкоємців першої черги.

Охорона спадкового майна, що визнається відумерлим триває протягом одного року, до того моменту, як суд визнає таке спадкове майно відумерлим.

Спадкове майно протягом вказаних строків не можна нікуди переміщати, продавати або відчужувати іншим способом. Забороняються також будь-які дії, що можуть значно погіршити стан та ціну спадкового майна.

Видатки, пов'язані з описом та охороною спадкового майна покладаються на спадкоємців, що закликаються до спадщини відповідно до їхньої частки у спадщині. Незалежно від перебування під охороною описане

майно належить спадкоємцям з моменту відкриття спадщини (ч. 5 ст. 1268 ЦК України).

Вжиття заходів щодо охорони спадкового майна припиняє нотаріус, який їх вживав. Якщо місце відкриття спадщини і місце вжиття заходів щодо охорони спадкового майна різні, то про припинення охорони спадкового майна – попередньо повідомляється нотаріус за місцем відкриття спадщини.

Нотаріус за місцем відкриття спадщини зобов'язаний повідомити спадкоємців про припинення заходів щодо охорони спадкового майна.

Список використаної літератури:

1. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>
2. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

Шамота Олександр Володимирович

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Традиційна сім'я повільно, але поступово замінюється на нові сімейні стосунки. Сьогодні ми можемо бачити різні типи сімейної взаємодії. Між патріархальною та егалітарною сім'єю існує безліч проміжних, транзитивних моделей. Кожна з них складна за влаштуванням і включає несподівані мутації, переплетення типових норм традиційного та сучасного моделей сімейного життя.

На відміну від традиційної сім'ї, яка побудована за принципом підпорядкування главі сім'ї – чоловікові, субординації та ієрархії відносин, егалітарна, сучасна сім'я організована за принципом рівності, взаємоповаги та гнучкості розподілу сімейних обов'язків між усіма членами сім'ї, залежно від їх професійних/навчальних навантажень, наявності вільного часу, особистих нахилів та можливостей, стану здоров'я.

Питань егалітарної сім'ї торкається у свої дослідженнях професор О.І. Сафончик, яка зазначає, що: «відповідні трансформації у сім'ї в частині відносин між дружиною та чоловіком є неоднозначними та такими, що мають

прогресивні та регресивні моменти» [5, с. 18-22]. Разом з тим, науковець висвітлює питання гендерної експертизи сімейного законодавства України, якою передбачено аналіз правових норм, які визначають «відносини рівноправних суб'єктів подружніх відносин – чоловіка та дружини, зазначає, що сімейне законодавство України гарантує гендерну рівність та усуває гендерну дискримінацію» [5, с. 18-22].

У наукових джерелах доводиться, що «гендерна рівність» означає, що жінки та чоловіки повинні мати однакові можливості, права та обов'язки. Це означає, зокрема, що жінки та чоловіки повинні мати рівні повноваження, рівні можливості для здобуття освіти, і що вони повинні нести рівну відповідальність за дім та дітей. Ми далеко просунулися на шляху до забезпечення гендерної рівності в Україні, але ще багато що треба зробити. Наприклад, багато жінок, як і раніше, отримують нижчу зарплату, ніж чоловіки, хоча вони мають однакову освіту та службові обов'язки.

Всесвітньо визнані права людини передбачають, що чоловіки і жінки повинні мати однакові права, проте жінки часто піддаються поганому поводженню.

Тому ООН розробила Конвенцією «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» [4], покликану захистити права жінок та ліквідувати всі форми дискримінації щодо жінок. Майже всі країни, що входять до ООН, підписали цю Конвенцію, що означає, що всі країни зобов'язані зробити все можливе для того, щоб покласти край дискримінації щодо жінок.

Основна мета Конвенції полягає в тому, щоб країни-члени ООН працювали над забезпеченням гендерної рівності. Досягнення гендерної рівності полягає, зокрема, у тому, щоб дівчата та жінки мали право на здобуття шкільної та вищої освіти. Йдеться і про те, щоб жінки мали змогу працювати, приймати рішення щодо свого особистого життя та вирішувати, за кого їм виходити заміж. Вони також не повинні зазнавати насильства з боку своїх чоловіків чи інших близьких. Усі жінки та дівчатка повинні мати ці права та можливість розпоряджатися своїм власним життям.

Таким чином, з прийняття Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» забезпечення гендерної рівності стало частиною міжнародного права у галузі дотримання прав людини, у відповідності до Загальної декларації прав людини. У цьому знаковому документі в історії прав людини визнається, що «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах» і що «кожна людина повинна мати всі права та всі

свободи, викладені в цій Декларації, без будь-якої різниці, як щодо раси, релігії чи іншого становища» [3].

У нашому сучасному суспільстві, зокрема у сім'ї проглядається деяка фінансова залежність жінок від чоловіків. Зазначене простежується особливо у період вагітності жінок та перебування у декретній відпустці. У цих випадка, належне фінансове забезпечення сім'ї, а отже дружини та дітей, повністю покладається на чоловіків, а жінки вживають заходів щодо ведення побуту та виховання дітей. Зазначене вказує на наявність гендерних стереотипів, які практично вказують на те, що право батька на відпустку по догляду за дитиною похідне від права матері.

У незалежній Україні, у ході реформування цивільного та сімейного законодавства, положеннями ст. 141 СК України визначається, що «мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою, а отже відповідно як чоловік, так і жінка мають однакові обов'язки по догляду за дитиною» [1]. Отже, вказані вище гендерні стереотипи в Україні на сьогодні зламані.

Крім того КЗпП України було доповнено статтею 77-3 та внесено зміни у статтю 179. Цікавими змінами виступають положення про те, що: «за бажанням матері або батька дитини одному з них надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку; у разі, якщо дитина потребує домашнього догляду, одному з батьків дитини в обов'язковому порядку надається відпустка без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною у медичному висновку, але не більш як до досягнення дитиною шестирічного віку» [2].

У сучасному світі, у багатьох країнах гендерна рівність широко втілюється у життя. Забезпечення рівних прав і можливостей для представників обох статей в Україні закріплене законодавчо, і забезпечення гендерної рівності відповідає основним європейським нормам.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21. Ст. 135.
2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Всезагальна декларація прав людини: прийнята на третій сесії Генеральної Асамблеї ООН резолюцією 217 А (III) від 10.12.1948 р. (Конвенція про право, що застосовується до режимів власності подружжя (Гаага, 14.10.1978 р.)

4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (ратифікована Україною ратифікована Україною 19 грудня 1980 року) та факультативний протокол до конвенції з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок (Протокол ратифіковано Законом України Протокол ратифіковано Законом України № 946-IV від 05.06.2003, ВВР, 2003, № 39, ст.345). Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту. Київ 2009. 44 с. URL: http://empedu.org.ua/sites/default/files/files/publications_materials/convention_cedaw_draft_04.pdf

5. Сафончик О.І., Шамота О.В. Принципи гендерної рівності за сімейним законодавством України. *Часопис цивілістики*. 2021. Випуск 41. С. 18-22.

Науковий керівник: д-р.юрид.наук., професор Сафончик О.І.

Шестакова Юлія Дмитрівна

аспірантка кафедри господарського права і процесу

Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат

ЩОДО ПРОЦЕДУРИ ІНВЕСТУВАННЯ В КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ЗА КОРДОН

Вітчизняні суб'єкти господарювання – резиденти мають право за власним бажанням здійснювати інвестування в корпоративні права іноземних компаній, об'єктом якого можуть бути майно, кошти та майнові права. Звідси можливо виокремити таке поняття як інвестування в іноземні корпоративні права вітчизняними суб'єктами господарювання. Загальною нормативною умовою для здійснення такої діяльності є проходження певної процедури легалізації – ліцензування, за результатами якої видається індивідуальна ліцензія, яка є законною підставою для перетину кордону. Порядок та умови видачі ліцензій визначає Уряд України та НБУ. Так, діє Положення, яке визначає порядок подання необхідних документів, їх розгляду та видачі індивідуальних ліцензій на здійснення резидентами майнових інвестицій за межами України. Видачу індивідуальних ліцензій здійснює Мінекономрозвитку, яке також встановлює її форму [1]. У зазначеному сенсі індивідуальна ліцензія виступає дозволом на здійснення інвестування майна за кордон або легалізаційною умовою його здійснення.

У загальному вигляді інвестування в іноземні корпоративні права представляє собою переміщення інвестицій через кордон. Таким інвестиціями можуть бути кошти виражені в іноземній валюті, що теж потребує ліцензування. При цьому система ліцензування виконує такі функції: є засобом контролю за валютними операціями банків; спрямована на підвищення рівня банківської системи, її надійності та стабільності; слугує засобом захисту інтересів кредиторів і вкладників банку; є свідченням відповідності банку стандартам НБУ [2, с. 42]. На думку С. Глібока цей термін надається тільки в аспекті визначення валютного нагляду в Положенні про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті, затверджену ПП НБУ від 02.01.2019 № 5. Такою інвестицією вважається валютна операція, яка передбачає вкладення резидентами валютних цінностей в об'єкти інвестицій за кордон з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. У зв'язку з цим, об'єкти інвестицій та види інвестицій для резидентів України залишаються на підставі Закону України «Про інвестиційну діяльність» [3, с. 114]. На сьогоднішній день банки проводять свою діяльність в умовах особливого періоду та діють деякі обмеження стосовно розрахунків та порядку видачі готівкових коштів [4]. Дійсно, мета інвестування в іноземні корпоративні права це отримання прибутку або досягнення соціального ефекту, за умови прибутковості іноземної компанії.

На думку економістів для приймаючої країни привабливість прямих інвестицій зумовлена тим, що:

- імпорт прямих підприємницьких капіталів збільшує в країні виробничі потужності та ресурси, сприяє поширенню передової технології та управлінського досвіду, підвищенню кваліфікації трудових ресурсів;
- за умов імпорту інвестицій з'являються не тільки нові матеріальні та фінансові ресурси, а й мобілізуються і продуктивніше використовуються національні ресурси;
- прямі інвестиції сприяють розвитку національної науково-дослідної бази;
- імпорт прямих інвестицій стимулює конкуренцію і пов'язані з нею позитивні явища (підриг позицій місцевих монополій, зниження цін та підвищення якості продукції, що заміщує як імпорт, так і застарілі вироби місцевого виробництва); – такий імпорт підвищує попит та ціни на національні (місцеві) фактори виробництва;
- у країні збільшуються бюджетні надходження у вигляді податків на діяльність міжнародних спільних підприємств;

– за слабого контролю за використанням держпозик інвестиційний ризик переноситься на іноземних інвесторів, які самостійно вирішують проблему самоокупності [5, с. 63].

Також важливим є вибір країни, до якої буде здійснено інвестування та важливим є урахування чистої міжнародної інвестиційної позиції, яка представляє собою кількість зовнішніх активів за вирахуванням зовнішніх зобов'язань країни, тобто це вартість іноземних активів, що належать приватному та державному сектору країни за вирахування вартості внутрішніх активів, що належать іноземцям. Чиста міжнародна інвестиційна позиція – це сума минулих дефіцитів або надлишків поточного рахунку, скоригованих з урахуванням регулярних змін оцінки, як борг, що потребує списання, переоцінка вартості власного капіталу або акцій у більшу або меншу сторону в залежності від ефективності окремих акцій 37 на фондовому ринку, зміни валютного курсу між національною та іноземною валютами [6], так, наприклад, чиста міжнародна інвестиційна позиція Бельгії у грудні 2019 року становила 223,505 млрд. євро [7]. Також у Великобританії відсутній валютний контроль, що полегшує експорт та імпорт капіталу, а ставки оподаткування значно нижчі, ніж у інших європейських країнах. Так, рівень корпоративного податку у Великобританії становив у 2007 році 30 % (у 2008му його було знижено на 2 %), у той час як в Німеччині він дорівнює 40 %, в Італії – 37 %, у Франції – 36.6%, в Іспанії – 35 %. Стандартна ставка ПДВ у Великобританії – 17,5 %, у більшості країн ЄС вона знаходиться в діапазоні 25–19 %. Верхня (підвищена) ставка прибуткового податку у Великобританії також знаходиться на досить помірному рівні – 40 %. В більшості країн ЄС її рівень вище (52–41 %) [8]. Іноземні підприємці мають право користуватися різноманітними пільгами, що існують у Великобританії (безоплатні субсидії, позики на пільгових умовах, державні гарантії для одержання банківських позик, податкові знижки та інше). В той же час спеціальне законодавство про іноземні інвестиції в цій країні відсутнє [9]. Тобто, існує іноземна інвестиційна привабливість, яку можливо визначити як задовільний стан ринку (сфери господарювання) іноземної держави організаційного, економічно-правового, інформаційно-консультаційного характеру, завдяки якій майбутній інвестор гарантовано отримає прибуток від інвестування власних та/або запозичених коштів та/або майна.

Таким чином, інвестування в іноземні корпоративні права це діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання щодо прийняття та реалізації рішення відносно вкладення майна та/або коштів в статутний капітал іноземної компанії, на підставі дозвільного документу та аналізу інвестиційної

привабливості іноземної країни, з метою отримання прибутку у вигляді дивідентів. Державний регулятор щодо валютних операцій спроможний вводити додаткові обмеження щодо порядку та умов здійснення валютних операцій, у тому числі інвестиційного характеру за кордон у разі настання особливих режимів господарювання, наприклад, у період воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про порядок видачі індивідуальних ліцензій на здійснення резидентами майнових інвестицій за межами України і Положення про порядок контролю та звітності щодо використання майнових цінностей, які інвестуються за межами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1996 р. № 229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Половко С. Режим ліцензування валютних операцій. *Право України*. 2003. № 11. С. 41-45.
3. Глібко С. Питання правового регулювання інвестування за межі України. *Strategies for Entrepreneurship for Sustainable Development of Small and Medium-Sized Innovative Entrepreneurship: International Conference*, 9-14 October 2019. Riga : Baltic International Academy, 2019. С. 108-116.
4. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 18. Інформаційний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
5. Матюшенко І.Ю. Інвестування (в контексті міжнародної інтеграції України) : навч. посібн. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 396 с.
6. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/economy_finance/graph
7. CEIC. URL: <https://www.ceicdata.com/>
8. World investment prospects to 2011: foreign direct investment and the challenge of political risk. The Economist Intelligent Unit. United Kingdom, London, 2007. P. 248.
9. The UK Tax laws and tax system. The Complete Worldwide Tax and Finance site. URL: www.worldwide-tax.com/uk

Бєлова Лідія Максимівна

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ НЕДІЙСНОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОЧИНУ

Сьогодні електронні документи та електронні договори широко включені в національне законодавство завдяки Закону України «Про електронну комерцію», яким внесено низку змін до Цивільного кодексу України з метою надання правової визначеності угодам, що здійснюються через інформацію: системи зв'язку та договори, укладені в електронному вигляді.

Варто зазначити, що Закон України «Про електронну комерцію» визначає електронний договір як договір між двома або більше сторонами, метою якого є визначення, зміна або припинення цивільних прав та обов'язків, укладений в електронній формі. Згідно з положеннями Цивільного кодексу України письмовим розірванням вважається домовленість сторін про укладення договору через інформаційно-комунікаційні системи.

Отже, договір, укладений за допомогою інформаційно-комунікаційних систем, має юридичне значення (силу) договору, укладеного в письмовій формі. Тобто законодавець поставив між зазначеними формами договорів знак рівності.

Електронний договір повинен відповідати всім вимогам, встановленим для письмових правочинів, а саме:

- зміст зафіксовано в одному або кількох електронних документах (листах);
- побажання сторін щодо його реалізації висловлюються в електронному спілкуванні;
- підписано сторонами в порядку, встановленому чинним законодавством [1].

Наслідком невиконання вимог є те, що договір буде вважатися укладеним в усній формі. Також можлива недійсність такого правочину (якщо його недійсність внаслідок недодержання форми встановлена законом) [4, р. 138].

Електронний договір вважається укладеним з моменту отримання особою, яка направила пропозицію укласти такий договір, відповіді про акцепт цієї пропозиції в порядку, встановленому частиною шостою статті 11 Закону України «Про електронну комерцію».

Відповідно до Закону України «Про електронну комерцію» пропозиція укласти електронний договір (оферта) повинна містити істотні умови, встановлені законом для відповідного договору, та виражати намір особи, яка запропонувала розглянути. Оплата після отримання. Отже, для того, щоб електронний договір вважався завершеним, необхідно досягти згоди з усіх істотних умов, передбачених таким договором. Аналогічна норма міститься і в Цивільному кодексі України.

Результатом невиконання вимог є те, що електронний договір буде вважатися неукладеним (оскільки не відбувся) і не породжуватиме правових наслідків. Оскільки електронна банкнота є специфічним поняттям по відношенню до звичайної банкноти, вона повинна відповідати загальним вимогам, наявність яких необхідна для дійсності банкноти. Ми спробуємо з'ясувати деталі застосування підстав дискваліфікації до операцій, які були здійснені та/або здійснені засобами електронного зв'язку [2].

По-перше, слід зазначити, що вчинення дії за допомогою засобів електронного зв'язку саме по собі не повинно погіршувати її дійсності. У цьому питанні доктрина дотримується принципу так званої юридичної сили електронного документа, електронного правочину та електронного договору, який полягає в тому, що правочин не може бути скасований, незалежно від його форми та способу виконання.

Юридична чинність, чинність або правова охорона лише в силу її припинення у формі звіту даних. Цей принцип є основоположним, згідно з яким забороняється дискримінація, коли мова йде про передачу даних, тобто передача даних і паперові документи повинні розглядатися однаково. Принцип юридичної сили електронного документа, електронного правочину та електронного договору повинен мати загальне застосування. Його сфера не повинна обмежуватися питаннями доказів.

Поки у вітчизняному законодавстві немає такої спеціальної норми, діє загальне правило, згідно з яким правочин, вчинений малолітньою особою, неповнолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, може бути пізніше схвалений її батьками (усиновлювачами) або одним із них. тим, з ким вона проживає, або відповідно опікуном чи піклувальником [2].

Невиконання сторонами письмового договору, передбаченого законом, не тягне за собою його розірвання, крім випадків, передбачених законом. Заперечення однією із сторін самого акту або спір щодо його окремих частин може бути доведено письмовими доказами, звукозаписами, відеозаписом та іншими доказами.

Рішення суду не може ґрунтуватися на свідченнях свідків. Відповідно до статті 218 ЦК України електронні документи (повідомлення), пов'язані з електронним правочином, можуть подаватись як докази сторонами та іншими особами, які беруть участь у судовому процесі. Докази, подані в електронній формі та/або у вигляді паперових копій електронних повідомлень, є письмовими доказами відповідно до статті 76 Цивільного процесуального кодексу України [1].

Письмовими доказами є документи (у тому числі електронні), акти, листи, телеграми, будь-які інші письмові записи, що містять відомості про обставини, що мають значення для справи. Форма візуального представлення електронного документа – представлення даних, які він містить, за допомогою електронних засобів або на папері у формі, зручній для сприйняття особою його змісту.

Електронна копія електронного документа, засвідчена в установленому законодавством порядку. Копія документа на паперовому носії до електронного документа – це візуальне зображення електронного документа на паперовому носії, затверджене в установленому законодавством порядку.

Серед підстав недійсності електронного правочину, пов'язаних з вадами волі, особливого вираження набуває вчинення такого правочину під впливом помилки. Якщо особа, яка вчинила діяння, помилилася в обставинах, що мають істотне значення, суд може визнати таку дію недійсною. Істотне значення має помилка щодо характеру правочину, прав і обов'язків сторін, активів і достоїнств речі, які істотно зменшують її вартість або можливість використання за призначенням. Допущення помилки в мотивах правочину не має істотного значення, крім випадків, передбачених законом [3].

Отже, віддати перевагу укладенню договору в електронній чи традиційній письмовій формі – це особиста справа кожного, але варто пам'ятати, що за правовим значенням такі договори будуть рівноправними. Незважаючи на певність законодавця щодо юридичної сутності електронних договорів, судова практика з цього питання ще знаходиться на стадії становлення, тому залишається лише висловити сподівання, що в майбутньому суди належним чином відреагують на електронні правочини та електронні договори.

Список використаних джерел:

1. Давидова І.В. Правові наслідки недійсності правочинів. *Правове життя сучасної України*: міжнародна наукова конференція професорсько-викладацького і аспірантського складу: тези доповідей, (5-6 червня 2009 р).

Одеса:

Фенікс,

2009.

С. 352–353.

2. Дубенська О. Е-commerce в Україні: розвиток попри кризу. *Економічна правда*. URL:

<https://www.epravda.com.ua/publications/2015/10/27/564857/>

3. Моліцкі М. 5 найбільш важливих напрямків у е-commerce у 2017. *Gemius Global*. URL: <http://www.gemius.com.ua/e-commerce-novosti/cee-5-samyx-vazhnyxnapravlениj-e-commerce-v-2017.html/>

4. Goncharenko, V., Spasova, E., & Kalitenko, O. (2019). Protection of civil rights and legal interests in Ukraine. *Amazonia Investiga*. 8(22). P. 135-140.
Науковий керівник: канд.юрид.наук, доцент Спасова К. І.

Олійник Олена Степанівна

здобувач освіти ступеня другого (магістерського) рівня,
освітня програма «Педагогіка середньої освіти»

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНА ЯКІСТЬ НЕФОРМАЛЬНОГО ЛІДЕРА УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Аналіз літературних джерел засвідчив, що існує багато визначень понять лідерства, неформального лідерства. Теоретичні засади проблеми лідерства стали предметом дослідження багатьох науковців, серед яких найбільш відомі такі, як-от: В. Берека, М. Братко, Л. Ващенко, Л. Кравченко В. Кремень, В. Майборода О. Пономарьов та інші. Проблеми формування і розвитку лідерських якостей, виховання лідерів різного віку присвячені наукові праці Б. Голоवेशко, Л. Кайдалової, В. Кондратьєва, І. Краснощок, Л. Сергєєвої, Н. Щокіної, В. Ягоднікової та інших.

Однак, ми визначили, що, незважаючи на теоретичне та практичне осмислення в психолого-педагогічній літературі проблеми лідерства та неформального лідерства, недостатньо уваги приділено саме проблемі відповідальності неформального лідера учнівського колективу.

До вивчення поняття відповідальності як риси характеру, як складника лідерських якостей зверталися М. Бастун, Н. Павлик, Т. Розвадовська, М. Савич, Л. Шкіль та інші.

Лідер – це людина, яка йде попереду. Лідерство – це організаційне керівництво, яке здійснюється лідером та включає в себе окріслення цілей,

планування, прийняття рішень, спрямування людей на досягнення певної мети.

«Неформальне» лідерство виникає на основі особистих взаємин учасників. Це званий характер лідерства. На відміну від керівника, якого іноді цілеспрямовано обирають, а частіше призначають і який, будучи відповідальним за стан справ у очолюваному ним колективі, має офіційне право заохочення та покарання учасників спільної діяльності, неформальний лідер висувається стихійно. Він не має жодних визнаних поза групою владних повноважень і на нього не покладено жодних офіційних обов'язків. Тому офіційний лідер, який обіймає керівні посади, не завжди буває найавторитетнішою людиною в колективі. Якщо ж керівник не буде одночасно і «неформальним» лідером, то людина, яка користується великим авторитетом у підлеглих, розштовхуватиме колектив. Ефективність організації та власне результативність діяльності впаде. Цілком може статися таке, що виникне конфлікт між формальним та неформальним лідером [1, с. 50].

Неформальний лідер набуває свого становища, домагаючись влади та застосовуючи її до членів групи, аналогічно до того, як це робить лідер формальної організації. Неформальний лідер має дві першорядні функції: допомагати групі у досягненні її цілей, підтримувати та зміцнювати її існування. Іноді ці функції виконуються різними людьми. Якщо це так, то в неформальній групі виникають два лідери: один для виконання цілей групи, інший – для соціальної взаємодії [5, с. 145].

Існує досить велика кількість визначень «лідерство» та «неформальне лідерство». Термін «лідерство» ми визначили розумне й осмислене використання влади для досягнення стратегічних цілей, а неформальне керівництво – явище, в якому індивід не має статусу «керівника» та не має відповідних повноважень, проте впливає на групу для досягнення різних цілей завдяки своїм здібностям, вмінням тощо. Неформальні лідери – це, як правило, індивіди, які завдяки спеціальному набору особистісних якостей, певній поведінці в групі та накопиченому досвіду займають особливе місце. Неформальне лідерство – це явище, яке виникає спонтанно і є свого роду ознакою єднання певної спільноти. Неформальні лідери зазвичай краще проінформані, вони мають здатність ефективно спілкуватися, легко комунікують з іншими підлітками та мають здатність легко впливати на поведінку однолітків.

Формальний лідер визначається посадовим статусом особи, неформальний – відносинами, що склалися в колективі. Завдання лідера в

колективі полягає у визначенні завдань і пошуку шляхів їх вирішення. Неформальні лідери здебільшого мають значний вплив на колектив підлітків. При цьому вплив неформального лідера на колектив підлітків може бути як позитивним, так і негативним.

Під відповідальністю розуміють обов'язки, здатність відповідально ставитися до роботи та справ у певній сфері. У психології відповідальність трактується як внутрішня саморегуляція і самодетермінація особистості, на основі ціннісної орієнтації, яка виявляється в розумінні причинно-наслідкового зв'язку власної поведінки та контролі своїх можливостей.

Відповідальність розвивається поступово, і в дорослому віці вона, як правило, є повністю сформованою, тоді людину можна назвати відповідальною [3, с. 25].

Відповідальне лідерство стосується не лише дій керівників, парламентів, урядів чи корпорацій. Йдеться про підготовку до прийняття важливих, важких і непопулярних рішень у надзвичайних ситуаціях. Крім того, мається на увазі не лише лідерство в процесі, а й спроможність взяти на себе відповідальність незалежно від ролі у вирішальний момент.

Відповідальність людини проявляється у ставленні до справи, самої себе, людей, навколишньої природи, речей, включаючи засоби виробництва. Ступінь її розвиненості є результатом особистісних зусиль, а також дії зовнішніх факторів. Відповідальна поведінка полягає не у тому, щоб взяти на себе якнайбільше обов'язків, які буде важко чи навіть неможливо виконати. Відмова від завдання, якщо воно не відповідає психофізіологічним та особистісним можливостям – прояв відповідальної людини, що реально оцінює свій потенціал. Нав'язування додаткових обов'язків, які не може виконати, є примус до відповідальності. Особиста відповідальність набуває соціального характеру, якщо завдання, до вирішення яких причетна людина, виходять за межі індивідуальних. На формування відповідальної поведінки впливають сім'я та заклад освіти [2, с. 9].

Відповідальне лідерство – багаторівневе явище, що залучає до себе окремих людей, групи та організації і полягає в прагненні до лідерської ефективності, етичної поведінки та поваги до всіх зацікавлених осіб, які мають відношення до організації, що передбачає дотримання базових економічних, суспільних та екологічних законів.

Часто неформальний лідер має такі особливості:

1. Здатність легко вступати в контакт з людьми;
2. Вміння концентруватися на увазі людей;
3. Здатність втілювати рішення інших людей.

У зарубіжній літературі пропонується розкласти поняття «відповідальне лідерство» на формули, де відображені ті галузі, перед яким відповідальний бізнес, а отже, й відповідає його лідер. [3, с. 26].

Отже, лідер повинен бути здатним ініціювати цікаві форми спільної діяльності, планувати шляхи досягнення мети, здійснювати розподіл функцій членів групи, значною мірою сприяти встановленню позитивної емоційної атмосфери групи, розвивати її громадську активність. Лідер повинен гостро відчувати відносини групи, мати здатність сформулювати ще неусвідомлену іншими потребу групи, тобто завжди спрацьовувати на випередження.

Список використаних джерел:

1. Алфімов Д. Зміст феномену «лідерські якості особистості». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2010. Вип. 11 (64). С. 44–51.
 2. Нестуля С. Теорія і практика виховання лідерських якостей особистості: з досвіду роботи. *Матеріали II Всеукр. студ. наук.-практ. конф. Полтава : Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка*, 2010. С. 8–10.
 3. Романовський О., Серeda Н. Особистість сучасного керівника в аспекті теорії духовного лідерства. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 3. С. 20–27.
 4. Словіцька Т. Сутність феноменів керівництва та лідерства. *Університетські наукові записки*. 2010. № 3 (31). С. 306–312.
 5. Ященко І. Феномен лідера. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2003. № 59–61. С. 142–145.
- Науковий керівник: д-р. пед. наук, професор Ягоднікова В.В.*

Соловей Вікторія Вікторівна

студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ІНСТИТУТ ШЛЮБУ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Загальновідомим є той факт, що Україна, прагнучи вступити до Європейського Союзу, взяла на себе низку зобов'язань, одним з яких є

адаптування законодавства України відповідно до європейських критеріїв. Такі зміни мають істотний вплив і на сімейні правовідносини, зокрема частка громадян змінили свою точку зору щодо поняття «шлюб» та його функцій.

Слід зазначити, що інститут шлюбу в Україні залишався незмінним протягом багатьох років, що свідчить про відображення норм звичаєвого права у чинному законодавстві, однак у зв'язку з євроінтеграцією законодавцю слід переглянути актуальність норм сімейного права та внести відповідні зміни [1, с. 71].

Необхідно зазначити, що ще з 2007 року, коли розпочалися «гострі» дискусії щодо вступу України до Європейського Союзу, інститут шлюбу зазнав впливу з боку країн Європи. Наприклад, підвищився середній вік одружень, оскільки почалася сімейна трансформація: українці почали здобувати матеріальну незалежність, будувати кар'єру, вплинуло небажання брати на себе зобов'язання, статистика розлучень та ін., що призвело до суттєвого зниження демографічних показників.

Аналізуючи юридичну літературу, можна зустріти розмаїття думок щодо дефініції терміну «шлюб». І.А. Загорський вважає, що «шлюб – це сімейний союз чоловіка та жінки, який породжує їхні права та обов'язки по відношенню один до одного та до дітей» [2, с. 5]. Більш детальне визначення надала О.І. Сафончик, де зазначила, що «шлюб є саме союзом чоловіка та жінки в розумінні їх добровільного об'єднання для набуття прав та обов'язків, який юридично зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану» [3, с. 78]. У класичному розумінні шлюб є основою та передумовою виникнення сім'ї.

Відповідно до статті 21 Сімейного кодексу України «шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану» [4]. Деякі вважають таке тлумачення консервативним, оскільки воно висвітлює ідеологічну відданість традиційним сімейним цінностям та порядкам, соціальним та релігійним доктринам, збереження традицій суспільства, його інститутів, етики, моральності та моралі.

Слід зазначити, що розвиток демократії вплинув на світобачення багатьох людей, зокрема концепція, що «кожна людина народжується вільною у своїй гідності та правах» поширилася серед багатьох країн Європи, що вплинуло на розвиток інституту шлюбу в цілому [5].

Так, одностатеві шлюби є юридично визнаними в багатьох країнах Європи: Норвегії, Швеції, Франції, Шотландії, Англії, Чехії та інших. Деякі країни, в яких відсутня можливість укладання такого шлюбу, стверджують

про необхідність внесення змін до їхнього законодавства, пояснюючи це тим, що жодна людина не може бути обмежена у своїх правах. Так, у рішенні суду Європейського Союзу по справі C-673/16 від 5 червня 2018 року вказано, що «країни-члени ЄС мають право визнавати чи ні одностатеві шлюби, однак не можуть обмежувати свободу проживання громадян ЄС, відмовляючись надавати право на проживання гомосексуальному партнерові, який є громадянином країни поза межами ЄС». У зв'язку демократичним розвитком багатьох країн, особи, які прагнуть затвердження можливості шлюбу одностатевих партнерів на законодавчому рівні, дедалі більше почали організовувати різні виступи, рухи, подавати в суд через порушення їхніх прав, що поступово призвело до зміни стереотипних думок деяких людей. Згідно з останніми опитуваннями, близько 25% українців підтримують легалізацію таких шлюбів, хоча ще 5 років тому цей відсоток був істотно меншим.

Варто зазначити, що 3 червня 2022 року на сайті Президента України з'явилася електронна петиція № 22/144562-еп щодо легалізації одностатевих шлюбів, зокрема її автор зазначила, що вважає доречним можливість узаконити стосунки «людей однієї статі», адже вони мають такі самі права, що й «традиційні пари». Зеленський Володимир Олександрович у відповідь на цю петицію зазначив, що кожен громадянин має рівні права та обов'язки, закріплені Конституцією України, однак у статті 51 зазначено, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка, що вказує на можливість узаконення стосунків лише останніх. Оскільки 157 статтею Основного Закону встановлено заборону на зміну Конституції України в умовах воєнного чи надзвичайного стану, то відповідні зміни провадитися не можуть в сучасних умовах. Додаючи, Президент зауважив, що «Уряд напрацьовував варіанти рішень стосовно легалізації в Україні зареєстрованого цивільного партнерства у рамках роботи з утвердження та забезпечення прав і свобод людини». Така відповідь дає змогу стверджувати, що відбувається поступова імплементація окремих європейських нормативно-правових актів у законодавство України, що може призвести до зміни традиційного поняття «шлюб», його ролі та функцій.

Вивчаючи теоретичні дослідження науковців (О. Д. Цимбалюк, Н. Б. Лавриненко, Г. О. Ковтун та ін.) щодо інституту сім'ї, можна зазначити, що, окрім загальних функцій: господарсько-побутової, виховної, функції матеріального забезпечення та інших, є спеціальна-репродуктивна. [6, с.6]. На наш погляд, функція відтворення населення є однією з найважливіших під час створення сім'ї, тому постає питання, чи зможуть одностатеві партнери

забезпечити її розвиток. Насправді, враховуючи розвиток технологій, існує можливість застосування таких процедур, як сурогатне материнство, штучне запліднення та відповідні інші, однак, зважаючи на менталітет, культуру та різноманітність особистих переконань кожної людини щодо цього, можна стверджувати про проблеми виховання дитини батьками однієї статі у сучасному світі, яка може стати осередком булінгу або матиме схильність до укладення шлюбу з партнером однієї статі, що може призвести до негативних наслідків [7, с. 654].

Таким чином, враховуючи тенденцію впливу євроінтеграції на інститут шлюбу в Україні, можна стверджувати про необхідність внесення змін до існуючого законодавства, необхідність врегулювання окремих аспектів укладення шлюбу відповідно до сучасних реалій, оскільки дане питання набуває все більше дискусійного характеру.

Список використаних джерел:

1. Слюсар Л.І. Еволюція шлюбу в Україні: XVII – початок XX сторіччя. Демографічні проблеми та тенденції. С. 62-72. URL: <https://dse.org.ua/arhcrive/16/6.pdf>
2. Загорский И.А. Курс семейного права. Одесса, 1902. 298 с.
3. Сафончик О. І. До питання визначення поняття шлюбу за законодавством України. *Від римського приватного права до права Європи: матеріали 15-ої міжнар. наук-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав., 2017 р.).* / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонов. Одеса : Фенікс, 2017. С. 77-79
4. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
5. Dieter Fuchs and Hans-Dieter Klingemann. Eastward Enlargement of the European Union and the Identity of Europe.-Berlin.-2000, Discussion Paper FS III 206
6. Кривачук Л.Ф. Соціологія сім'ї: навчально-методичний посібник. Львів: ЛДФА, 2007. 65 с.
7. Спасова К. І. Розірвання шлюбу в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття»* (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 653-655.

Науковий керівник: канд.юрид.наук, доцент Спасова К.І.

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНИЙ СТАН І РОЗВИТОК ПРИРОДНИЧИХ НАУК

Крусір Галина Всеволодівна

д.т.н., проф., завідувач кафедри екології та природоохоронних технологій
Одеського національного технологічного університету

Купріяшкіна Олена Володимирівна

аспірант 1-го року навчання кафедри екології та природоохоронних технологій Одеського національного технологічного університету, начальник служби екології та природних ресурсів ПРАТ «ЧОРНОМОРСЬКИЙ ПАЛИВНИЙ ТЕРМІНАЛ», АТ «ОДЕСНАФТОПРОДУКТ»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МІКРООГРАНІЗМІВ ДЕСТРУКТОРІВ З МЕТОЮ ОЧИЩЕННЯ НАФТОВІСНИХ СТІЧНИХ ВОД

З кожним роком проблема захисту навколишнього середовища стає більш актуальною, що преш за все пов'язано з бурхливим розвитком промисловості. Одночасно з цим все більше уваги приділяється охороні навколишнього середовища, включаючи впровадження нормативних та законодавчих документів щодо контролю екосистем. Серед речовин, забруднюючих океани, моря, озера і річкові землі, одне з перших місць належить нафті та нафтопродуктам [1].

Одним із найбільш поширеним антропогенним забруднюючим фактором являються нафтовмісні стічні води. Вуглеводні нафти відносяться до токсикантів глобальної поширеності. Форми знаходження, поведінки нафти в морському середовищі й її вплив на водні екосистеми дуже складні, різноманітні і динамічні через багатокомпонентність нафти. З еколого-токсикологічної точки зору нафта представляє груповий токсикант неспецифічної дії. У сирій нафті виявлено понад 17 000 органічних сполук, які можна розділити на чотири основні категорії: парафіни, ароматичні речовини, асфальтени і смоли [2]. Серед них парафіни – це насичені лінійні ланцюги, починаючи від одного вуглецю (метану) та закінчуючи восками, що містять 40 вуглецевих ланцюгів. Ароматичні вуглеводні являють собою бензольні кільця, що містять алкільні групи. Всі ароматичні вуглеводні містять принаймні одне бензольне кільце, яке є ненасиченими кільцями, які

легко вступають в реакції через відсутність у них водню. Також ароматичні вуглеводні є надзвичайно складними через високу молекулярну масу, міцні молекулярні зв'язки, гідрофобність та низьку розчинність і воді [3]. Тому нафтова галузь генерує фізичні та хімічно складні нафтові стічні води, які потребують різних стратегій очищення, включаючи інноваційний ефективний підхід.

З відкриттям перших бактерій, що розкладають вуглеводні, було виявлено понад 175 родів нафодеструкторів. Такі бактерії як *Proteobacteria*, *Flexibacter-Cytophaga-Bacteroides*, *Actinobacteria* та *Cyanobacteria*, були виділені із різних середовищ, і була підтверджена їх ефективність у метаболізмі вуглеводнів. Зарубіжні дослідники Ху та співавтори (2018) узагальнили основні напрями біодеградації нафтових вуглеводнів різними бактеріями як показано в табл. 1.

Табл. 1. Напрями біодеградації нафтових вуглеводнів бактеріями

Вуглеводневі компоненти нафти	Види бактерій	Основний напрям деградації
Аліфатичні	<i>Dietzia sp.</i>	н-алкани (C6-C40)
	<i>Pseudomonas sp.</i>	н-алкани (C14-C30)
	<i>Oleispira antartica</i>	н-алкани (C10-C18)
	<i>Rhodococcus ruber</i>	н-алкани (C13-C17)
	<i>Geobacillus thermodenitrifican</i>	н-алкани (C15-C36)
	<i>Rhodococcus sp.</i>	циклогексан
	<i>Alcanivorax sp.</i>	н-алкани та розгалужені алкани
	<i>Gordonia sihwensis</i>	Розгалужені та нормальні алкани
	<i>Achromobacter xylosoxidans</i>	моно-/поліароматика
	<i>Aeribacillus pallidus</i>	моно-/поліароматика
Ароматичні	<i>Mycobacterium cosmeticum</i>	моноароматика
	<i>Pseudomonas aeruginosa</i>	моноароматика
	<i>Cecloclasticus</i>	полиароматика
	<i>Neptunomonas naphthovorana</i>	полиароматика
	<i>Bacillus Licheniformis</i>	полиароматика
	<i>Bacillus Mojavensis</i>	полиароматика
	<i>Sphingomonas, Sphingobium and Novosphingobium</i>	полиароматика
Смоли та асфальтени	<i>Pseudomonas sp.</i>	смоли
	<i>Pseudomonas sp.</i>	асфальтени
	<i>Bacillus sp.</i>	асфальтени
	<i>Citrobacter</i>	асфальтени
	<i>Enterobacter sp.</i>	асфальтени
	<i>Staphylococcus sp.</i>	асфальтени
	<i>Lysinibacillus sp.</i>	асфальтени
	<i>Pseudomonas sp.</i>	асфальтени

Кожен штам здатний метаболізувати певний тип вуглеводнів [4].

Більшість бактерій в одному роді можуть розкласти лише один невеликий спектр вуглеводнів зі схожою структурою. Аналізуючи дані таблиці 1 можна зробити висновок, що один рід може метаболізувати алкани з різною довжиною ланцюга, а інший – ароматичні вуглеводні з подібними характеристиками. Також можна зробити висновок, що один штам або рід бактерій не може розкласти всі компоненти нафти через її складність. Тому ефективна біодеградація різних вуглеводнів, що містяться в нафтовмісних стічних водах, передбачає наявність змішаної популяції вуглеводневих метаболізуючих бактерій з відповідними можливостями до змін навколишнього середовища в межах діапазону для сприятливої активності мікроорганізмів.

Найголовніше, перш ніж бактерії почнуть метаболізувати вуглеводні, вони повинні мати до них легкий доступ. Біосурфактанти є життєво важливими речовинами, які підвищують ефективність, з якою бактерії поглинають нафтові вуглеводні [5]. Спочатку бактерія повинна прикріпитися до краплі нафти за допомогою джгутиків. Потім вони виділяють біологічно активні речовини різних молекулярних розмірів і хімічної природи, які емульгують краплю нафти, збільшуючи площу поверхні нафти і води та її розчинність. Виробництво бактеріально біологічних активних речовин є природним, нетоксичним і біологічно розкладається, і є економічно ефективним методом для сприяння розчиненню нафтових стічних вод під час біодеградації. Після того, як бактерії розчиняють нафту, вони можуть поглинути та метаболізувати вуглеводні.

Кисень активізує аеробний шлях деградації алканів, тому n-алкани, що складаються з двох або більше атомів вуглецю, зазвичай розкладаються спочатку шляхом окиснення кінцевої метильної групи утворенням первинного спирту для кінцевого окиснення [5]. Потім первинний спирт далі окислюється з утворенням відповідних альдегідів, а потім перетворюється на жирну кислоту. Слідом жирні кислоти з'єднуються з КоА і піддаються β -окисненню з утворення ацетил-КоА. Окиснення субтермільних алканів відбувається шляхом перетворення алканових груп у вторинні спирти та перетворення їх у кетони. Потім монооксигенеза Байєра-Віллігера окислює його з утворенням складного ефіру. Моноксигенези – це ферменти, що активують алкани, які можуть подолати низьку хімічну реакційну здатність вуглеводнів шляхом продукування активних форм кисню. Наприклад, при окисненні метану він перетворюється на метанол, потім послідовно перетворюється на формальдегід і, нарешті, на мурашину кислоту. Новоутворена мурашина кислота може бути перетворена в CO_2 або включена

в біосинтез багато карбонових сполук через різні шляхи в залежності від мікроорганізму.

Поліароматичні вуглеводні в нафті надзвичайно стійкі до біологічного розкладу завдяки притаманній їм стабільності ароматичних кілець. Поліароматичні вуглеводні досить токсичні, канцерогенні та стійкі стосовно забруднення навколишнього середовища. Вони складаються з двох або більше кілець з різним відгалуженням метичних груп. Деякі відомі бактерії, які мають здатність метаболізувати поліароматичні вуглеводні, належать до роду *Arthrobacter*, *Burkholderia*, *Mycobacterium*, *Pseudomonas*, *Sphingomonas* та *Rhodococcus* [7].

Нафтени представляють собою найпростіші поліциклічні ароматичні сполуки, до складу яких входять такі вихідні сполуки, як циклопентан, циклогексан, і декалін, а також їх алкільні аналоги. Вони складаються з двох злитих бензольних кілець. Тому одним із шляхів розщеплення бактеріями цього компоненту є окиснення нафталіну за допомогою моноокисненевої та діоксигенезної атаки ароматичного кільця з утворенням проміжних сполук дигідроїдролу. Бактерії використовують діоксигенезну реакцію для окиснення нафталіну до дигідронафталіну, потім фермент дегідрогенеза використовується для каталізу попереднього проміжного продукту. Потім дигідроксильовані поліароматичні вуглеводні піддаються розщепленню шляхом розриву ароматичного кільця з утворенням карбоксильних сполук, які в подальшому окислюються ферментами та спрямовуються в цикл трикарбонових кислот. [8]

Вуглеводні нафти – небезпечні забруднювачі довкілля, які можуть тривалий час зберігатися, мігрувати і накопичуватись у біотопах, тим самим згубно діючи на живі організми, зокрема, і на організм людини. Очищення нафтовмісних стічних вод від забруднення можливо за участю мікроорганізмів. Модифікаційна мінливість бактерій дає змогу їм пристосовуватись до використання та подальшого розкладання різноманітних сполук нафти, у тому числі і сполук з ароматичним бензольним ядром.

Біодеструкція нафти та нафтопродуктів є альтернативою більш дорогим вартісним хімічним методам очищення довкілля. Вище наведенні дані підтверджують актуальність досліджень щодо пошуку біологічних способів очищення забруднених водних біотопів від нафтовмісних стічних вод за участю мікроорганізмів.

Список використаних джерел:

1. Білокопитов Ю., Міцкевич А. Проблема очищення поверхневих і стічних вод від нафтопродуктів. *Наукові праці. Техногенна безпека*. 2013. Вип. 198., Том 210. 147 с.
2. Wang H., Wwang B., Dong W., Hu X. 2016 Co-acclimation of bacterial communities under stresses of hydrocarbons with different structures. [CrossRef][PubMed]
3. Ubani O., Atagana I.H., Thantsha S.M. Biological degradation of oil sludge: A review of the current state of development. 2013. № 12. P. 6544-6567. [CrossRef]
4. Godfrin M.P. Sihlabela M., Bose A., Tripathi A., Behavior of Marine Bacteria in Clean Environment and Oil Spill Conditions. *Langmuir* 2018, № 34. 9047-9053. [CrossRef]
5. Xu X., Liu W., Tian S., Wang W., Qi Q., Jiang P., Gao X., Li F., Yu H., Petroleum Hydrocarbon-Degrading Bacteria for the Remediation of oil Pollution under aerobic conditions: A perspective analysis. *Front. Microbiol.* 2018. № 9. 2885.
6. Joanna Brzeszcz J., Kaszycki P., Aerobic bacteria degrading both n-alkanes and aromatic hydrocarbons: an undervalued strategy for metabolic diversity and flexibility. *Biodegradation*. 2018. № 29. P. 359-407. [PubMed];
7. Brooijmans R.J.W., Pastink M.I., Siezen R.J.. Hydrocarbon-degrading bacteria: The oil-spill clean-up crew: Genomics update. *Microb. Biotechnol.* 2009. № 2. P. 587-59.
8. Travkin V.M., Solyankova I.P, Salicylate or phthalate: the main intermediates in the bacterial degradation of naphthalene. *Processes* 2021. № 9. 1862.

Добровольський Андрій Леонідович
лікар акушер-гінеколог, Голова Ради молодих вчених
Одеського національного медичного університету

Філоненко Олена В'ячеславівна
к.мед.н., асистент кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини,
фізичного виховання та валеології Одеського національного медичного
університету, лікар фізичної та реабілітаційної медицини. Асоційований член
Ради МУ ОВА

Потапчук Юрій Олександрович
асистент кафедри анестезіології, інтенсивної терапії і медицини невідкладних
станів, заступник декана міжнародного факультету Одеського національного
медичного університету, лікар анестезіолог-реаніматолог, лікар медицини
невідкладних станів, Instructor Candidate BLS, PBLIS of European Resuscitation
Council

Зарецька Аліна Вячеславівна
доктор філософії, в.о. доцент кафедри дитячих інфекційних хвороб
Одеського національного медичного університету, педіатр, дитячий
інфекціоніст

Мазниченко Єгор Олександрович
к.мед.н., асистент кафедри пропедевтики внутрішніх хвороб
Одеського національного медичного університету, лікар-терапевт

ДОСВІД РМВ ОНМедУ ПО СТВОРЕННЮ НАУКОВОГО ПРОЄКТУ ЩОДО ПРЕВЕНЦІЇ ОНКОЛОГІЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ

Превентивні заходи і раннє виявлення онкологічних захворювань вважається одним з ключових завдань сучасної системи охорони здоров'я та є популярним напрямом досліджень серед молодих науковців нашого Університету.

Відомо, що серед жіночого населення України спостерігається поступове зростання захворюваності на онкологію серед молодого населення, що призводить до зниження «потенціалу репродукції» та має негативний вплив на потенціал країни в цілому.

Поточний аналіз проведений Радою молодих вчених ОНМедУ науково-дослідницьких робіт за даним напрямом виявив необхідність створення

платформи, з метою об'єднання науковців різних поколінь та рівнів наукових здобутків для вирішення проблематики онкогенезу, ранньої діагностики, лікування та профілактики онкологічних захворювань. Таким чином, було створено AntiCancer Lectorium. Важливими аспектами платформи стали мультидисциплінарність, можливість вислухати різні думки та погляди, отримати додатковий ресурс для подальших досліджень. Концептуальним питанням заходу стало поширення та заохочення молодих вчених різних факультетів та спеціальностей з метою об'єднання зусиль для вирішення поставленого завдання.

Зважаючи на доступність, платформами проведення зустрічі було обрано Zoom та Google Meet. Попередньо всі кафедри ОНМедУ та Ради молодих вчених Одеської області отримали лист-запрошення для участі в заході. Реєстрація спікерів та слухачів відбувалась за Google Формою. Мовами заходу були українська та реалізована програма перекладу на англійську (субтитрами). Перший день заходу мав формат круглого столу, проводився в режимі онлайн та був цілком присвячений молодим вченим та їх здобуткам. Презентуючи власні дослідження, молоді вчені отримали можливість презентувати свої наукові доробки, отримати практику ораторської майстерності, прийняти участь у дебатах та налагодити комунікацію. Інтегруючи в одному кластері різні напрямки та точки зору, багато молодих вчених об'єдналися у робочі групи, в яких дотепер проводять спільні дослідження, обмінюються інформацією. Отримані фідбеки використовуються для оптимізації наступних заходів та створення позитивного комплаєнсу між учасниками платформи. Другий день було проведено з науково-популярного напрямку у форматі Key-note Lectures, на який було запрошено усіх охочих, а саме співробітників університетів, студентів та цивільних. Запрошені лектори є спеціалістами з дослідження та лікування онкологічної патології.

Дебютний захід було відвідано понад 500 унікальними особами. Були отримані схвальні відгуки та пропозиції над розвитком даного заходу. РМВ ОНМедУ продовжую працювати над розвитком цього заходу згідно плану розвитку, маючи за ціль створити компетентний та перспективний міжнародний проект, гуртуючи молодих вчених усього світу задля контролю над онкологічною патологією на усіх рівнях та аспектах – від розробки методів діагностики та методів психологічної підтримки до створення нових інструментів та впливових методик лікування раку.

Соборова Ольга Михайлівна

кандидат географічних наук, доцент кафедри водних біоресурсів та
аквакультури Одеського державного екологічного університету

Шелінговський Дмитро Валерійович

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю
101 «Екологія» Одеського державного екологічного університету.

Завідуючий студентським сектором Наукового товариства ОДЕКУ.
Асоційований член Ради молодих вчених при Одеській обласній державній
адміністрації.

ГІДРОЕКОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІЧКИ ДНІПРО В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Інтенсивне господарське користування водними ресурсами посилює антропогенне навантаження на водні об'єкти, а це в свою чергу призводить до зміни водного балансу динамічних характеристик і гідрофізичних властивостей водних мас й донних відкладень [1].

Загальний екологічний стан природних вод прямим чином залежить від їхньої здатності до самоочищення. У процесі самоочищення води важливу роль відіграють фізико-хімічні та біологічні процеси, а насамперед гідрологічні фактори. В природних водах хімічні процеси мають тісний зв'язок з біологічними, тому важко сказати де закінчується один процес і де бере свій початок інший.

Фізико-хімічні процеси мають домінуючу роль, коли у водах є токсичні забруднюючі речовини або ж коли сформовані незадовільні умови для життєдіяльності тваринного і рослинного світів. Тому можна стверджувати, самоочищення водойм прямим чином залежить від багатьох факторів, серед яких об'єм річкового стоку, швидкість потоку, турбулентність потоку, температура води, хімічний склад та ступінь забрудненості стічних вод.

Найбільший негативний вплив на водні екосистеми виникає при безповоротному водозаборі на потреби промисловості, питного водопостачання, сільського господарства та потраплянні забруднених стічних вод до акваторій водойм і водотоків [2].

Однією з найбільш великих транскордонних річок Європи є Дніпро, площа його басейну близько 511 тис. км³, 57,3 % якого розташовані в межах України. Басейн Дніпра охоплює більш ніж 48 % території України та акумулює приблизно 80 % її водних ресурсів, які забезпечують продовольчі та питні потреби понад 70 % українців [3].

Джерелом впливу на води Дніпра, крім поверхневих стічних вод, є регулярні скидки каналізаційних, побутових і промислових вод. Каналізаційні води проходять етапи біологічної очистки на очисних спорудах потужністю до 250 тис. м³ на добу.

Не дивлячись на задовільний рівень очистки стічних вод 50–95 %, очищені стоки включають вторинно-забруднюючі речовини, які перевищують значення ГДК для потреб рибогосподарського призначення приблизно у 4 рази. Потрапляючи до річкового водотоку полютанти входять у місцеві біотичні цикли кругообігу речовин, порушуючи гомеостаз гідробіонтів [4].

Головними джерелами творення водності ріки є снігові (50 %), дощові (24 %) та підземні води (26 %). Приблизно 83 % водності річки Дніпро бере початок формування у верхній частині її басейну, а водний стік р. Дніпро у середньому дорівнює 53 км³ на рік.

Під час маловодних років ця цифра приблизно складає 32 км³. У басейні Дніпра протікає 15381 малих річок, сумарна їх довжина – 67156 км. Середня густота річкової мережі становить 0,30 км/км², а сумарні прогнозні ресурси підземних вод приблизно дорівнюють 24,0 км³/рік.

Біорізноманіття басейну річки Дніпро представлене понад 90 видів риб, приблизно 180 видів птахів і більше 2500 видів рослин, основна частина яких існує на заповідних територіях і ділянках під особливою охороною. В цій місцевості зосереджено близько 30 заповідних і природних територій.

Основне значення у деградації екологічної ситуації в басейні мають вирубування лісів, створення та функціонування каскаду дніпровських водосховищ, «хімізація» сільського господарства, гідромеліорація, інтенсивне використання водних ресурсів (більше 5000 млн. м³ на рік) і скидання значних обсягів забруднених вод (понад 400 млн. м³ на рік) [5].

Показники якості води у річці погіршуються. Останні проведені дослідження виявили значні перевищення вмісту синтетичних речовин: сільськогосподарських отрутохімікатів, фармацевтичних препаратів та речовин (синтетичного мускусу), важких металів (цинку, міді, ртуті). Якість води у річці Дніпро погіршується підвищеним рівнем біогенних речовин (азоту амонійного, фосфатів), вони з часом акумулюються в напрямку течії Дніпра, а їх концентрація у поверхневих водах збільшується у 6,4 рази.

“Цвітіння” Дніпра є наслідком процесу розмноження низки видів синьо-зелених водоростей, або ж ціанобактерій. Як наслідок, ми спостерігаємо біологічне забруднення води. У ній з’являються токсичні сполуки та велика кількість органіки, що своєю чергою створює живильне середовище для бактерій, в тому числі й небезпечних патогенних.

Крім того, виникає дефіцит кисню у воді, що стає причиною смерті риби та інших водних жителів. Ситуація також посилюється омиленням річки, що відбувається через відсутність днопоглиблювальних робіт, які здійснювалися під час використання річки як транспортної артерії.

Попри те, що «цвітіння» мілких водойм у період літньої спеки є природним явищем, у випадку Дніпра явище набуває критичного масштабу саме через людську діяльність. Зокрема, активне використання синтетичних миючих засобів з вмістом фосфатів.

Для водоростей фосфати є по суті добривами, і їх значний вміст у стічних водах створює живильне середовище для росту. Крім того, у Дніпровських водосховищах зберігається стояча вода з незначною глибиною, що дозволяє їй добре прогріватися та додатково стимулювати ріст водоростей.

Спостерігається систематичне забруднення Дніпра каналізаційно-поверхневими стоками урбосистем приміської акваторії та розподілу поллютантів за її межами в напрямку течії. Згідно з значенням модифікованого індексу забруднення вода у середній та нижній течії Дніпра класифікується як «надзвичайно брудна», а в майбутньому це є загрозою біологічно-генетичною деградації населення України й негативно вплине на економічний розвиток господарського комплексу [6].

Список використаних джерел:

1. Тімченко В.М. Екологічна гідрологія водойм України : монографія. Київ : ДНВП Видавництво «Наукова думка» НАН України, 2006. 383 с. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Book/Pages/default.aspx?BookID=0000012008>
2. Скок С.В. Методичні аспекти оцінки впливу міських стічних вод на якість річки Дніпро. *Водні біоресурси та аквакультура*. 2020. № 2 (8). С. 251-267. URL: <http://dspace.ksau.kherson.ua/handle/123456789/5436>
3. Пічура В.І., Потравка Л.О. Типізація території басейну ріки Дніпро за ступенем агрогенної трансформації ландшафтних територіальних структур. *Наукові горизонти*. 2019. № 9 (82). С. 45–56. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/10159/1/SH_2019_9_45-56.pdf
4. Дудник С.В., Євтушенко М.Ю. Водна токсикологія: основні теоретичні положення та їхнє практичне застосування. Київ: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 2013. 297 с. URL: <https://cutt.ly/r0txml8>
5. Пічура В.І. Геомодельовання зональної небезпеки забруднення біогенними речовинами поверхневих вод у транскордонному басейні Дніпра. *Біоресурси і природокористування*. 2017. Том 9. № 1-2. С. 24–36. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bio/article/view/8967>

6. Потравка Л.О. Перспективні напрями процесу структурних трансформацій національної економіки України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 222–226. URL: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/45.pdf>

Давтян Аракся Сейранівна

молодший науковий співробітник лабораторії каталітичного синтезу
Фізико-хімічного інституту ім. О.В. Богатського НАН України

ВИКОРИСТАННЯ ГЛІЦЕРИНУ ЯК БАГАТОТОННАЖНОГО ВІДХОДУ ВИРОБНИЦТВА БІОДИЗЕЛЮ

Одним із альтернативних та перспективних моторних палив все частіше називають біодизель, який виробляють з відновлюваної сировини – рослинних та тваринних жирів. Основним багатотоннажним відходом цього виробництва є гліцерин [1-3]. У зв'язку із зростанням обсягів біодизелю (за різними даними, більш 15 млн т на рік) закономірно зростають і обсяги гліцерину (до 150-200 кг на 1 т біодизелю), проблема подальшого використання (утилізації) якого стає все більш актуальною. За оцінкою експертів, до 2025 р. у світі вироблятиметься приблизно 6 млн т гліцерину в рік (для порівняння: у 2011 р. обсяг світового виробництва гліцерину становив 2,8 млн т). Причому це зростання зумовлено передусім збільшенням виробництва і споживання біодизелю.

Протягом багатьох років гліцерин використовували здебільшого як компонент різних сумішей і не розглядали в якості сировини для виробництва інших хімічних продуктів через його досить високу вартість. Останніми десятиліттями ситуація значно змінилася, завдяки помітному зростанню виробництва біодизелю, що зробило більш доступним і сам гліцерин.

В теперішній час через доступність гліцерину, різке падіння світових цін на нього [4] значна увага привертається розвитку процесів з його застосуванням в якості початкової сировини для одержання продуктів з високою доданою вартістю. Сфера використання гліцерину надзвичайно широка і різноманітна, а розроблені в останні десятиліття методи каталітичного органічного синтезу дозволяють, в принципі, реалізувати технології трансформації гліцерину в широку гаму сполук з корисними властивостями. Саме цими факторами, очевидно, можна пояснити, що в останні роки за кордоном (країни ЄС, Китай, США, та ін.) спостерігається

буквальний «сплеск» наукових публікацій і патентів, присвячених реалізації технологій утилізації багатотоннажного відходу виробництва біодизелю.

Серед перспективних напрямів використання (утилізації) гліцерину є синтез його циклічних ацеталів (кеталів), що знаходять застосування в якості добавки до моторного палива [5, 6], а також як напівпродукти в синтезі різноманітних похідних гліцерину, які широко застосовують у харчовій, фармацевтичній, парфумерно-косметичній промисловості.

Ацеталі (кеталі) покращують експлуатаційні властивості палив для авіації загального призначення, оскільки слугують високооктановими компонентами бензинів та зменшують їх схильність до смолоутворення, знижують температуру замерзання дизельних палив, покращують мастильні властивості та зменшують викиди твердих частинок. Добавки в кількості 1-5 % суттєво збільшують окисну стійкість бензинів. Циклічні ацеталі (кеталі) гліцерину є екологічно безпечними: вони не виявляють токсичної дії в разі потрапляння в ґрунт чи водойми, здатні до гідролітичного розщеплення з утворенням також нетоксичних продуктів. Крім того, важливо, що вже є технології (див., наприклад, [7]), які дозволяють отримувати з відходів виробництва біодизелю гліцерин з чистотою понад 98 %.

Важливим фактором є також й економічна доцільність подальшої переробки обговорюваного відходу, що обумовлюється доступністю каталізаторів. Основою для створення подібних каталізаторів можуть стати вітчизняні природні алюмосилікати та кремнеземи, на родовища яких багата Україна. Це створює реальні передумови для розроблення доступних каталітичних систем, які забезпечать ефективність переробки гліцерину та його похідних.

Здійснено спробу виявити перспективність зразків кислотномодифікованих природних кліноптилоліту (Сокирницьке родовище), бентоніту (Дашуковське родовище) та трепелу (Коноплянське родовище) як каталізаторів переробки (трансформацій) гліцерину до відповідних циклічних ацеталів (кеталів).

Відомо, що активність та селективність подібних каталізаторів у відповідних реакціях визначається кислотністю і структурою пор. Досліджені зразки каталізаторів в процесі реакції отруюються повільно і практично не знижують своєї активності за 6-7 циклів роботи. По суті нами вивчені фактори, які визначають каталітичні властивості зразків кислотномодифікованих природних алюмосилікатів, зумовлені їх складом та структурою як перспективних і ефективних каталізаторів для переробки (утилізації) гліцерину.

З метою лабораторного «масштабування» отриманих результатів у присутності найбільш активних зразків каталізаторів напрацьовано 10 дослідних зразків (по 200 г кожного) продуктів взаємодії гліцерину з карбонільними сполуками, які пройшли випробування як добавки до дизельного пального («літнє») на підприємстві ТОВ «Рітейл Юрейн» (м. Одеса). Виявлено, що з десяти сумішей вихідного дизельного пального з випробовуваними добавками в чотирьох випадках густина пального за температури 15°C та його гранична температура фільтрування відповідають марці дизельного пального «зимове».

Список використаних джерел:

1. Leung D.Y.C., Wu X., Leung M.K.H. A review on biodiesel production using catalyzed transesterification. *Appl. Energy*. 2010. Vol. 87. №. 4. P. 1083-1095. URL: <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2009.10.006>
2. Hasheminejad M., Tabatabaei M., Mansourpanah Y., Far M.K., Javani A. Upstream and downstream strategies to economize biodiesel production. *Bioresour. Technol.* 2011. Vol. 102. №. 2. P. 461-468. URL: <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1016/j.biortech.2010.09.094>
3. Lee J.H., Kim S.B., Kang S.W. et al. Biodiesel production by a mixture of *Candida rugosa* and *Rhizopus oryzae* lipases using a supercritical carbon dioxide process. *Bioresour. Technol.* 2011. Vol. 102. №. 2. P. 2105-2108. URL: <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1016/j.biortech.2010.08.034>
4. Лядов А.С., Хаджиев С.Н. Биоглицерин – альтернативное сырье для основного органического синтеза. ЖПХ. 2017. Т. 90. № 11. С. 1419.
5. Silva P.H.R., Gonzalves V.L.C., Mota C.J.A. Glycerol acetals as anti-freezing additives for biodiesel. *Bioresour. Technol.* 2010. Vol. 101, No. 15. P. 6225-6229. URL: <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1016/j.biortech.2010.02.101>
6. Torres M.D., Jimenezos G., Mayoral J.A., Pires E., M. de los Santos. *Glycerol ketals: Synthesis and profits in biodiesel blends*. *Fuel*. 2012. Vol. 94. P. 614-616. URL: <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1016/j.fuel.2011.11.062>
7. Bournay L., Casanave D., Delfort B., Hillion G., Chodorge J.A. New heterogeneous process for biodiesel production: A way to improve the quality and the value of the crude glycerin produced by biodiesel plants. *Catal. Today*. 2005. Vol. 106. P. 190-192. URL: <https://sci-hub.se/https://doi.org/10.1016/j.cattod.2005.07.181>

Науковий керівник: академік НАН України Камалов Г.Л.

СЕКЦІЯ 3. МАТЕМАТИЧНІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Алексеевська Галина Сергіївна

доктор філософії, старший викладач кафедри світового господарства і МЕН
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Сідорук Марина Олексіївна

студентка 3-го року навчання
факультету міжнародних відносин, політології та соціології
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ERASMUS-JMO2021-HEI-TCH-RSCH- 101048173 — Monetary policy – «Успіхи і недоліки

Co-funded by the
European Union

монетарної політики Європейського союзу: наслідки для України»

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ШВЕЦІЇ У 2017-2021 рр.

Валютний курс є невід’ємним фактором впливу на розвиток ринкової економіки та інтеграційних процесів країни з іншими державами. Відіграє важливу роль валютний курс при порівнянні цін на різноманітні товари та послуги, вироблені в країні в порівнянні з цінами закордоном. Коливання валютного курсу демонструють економічний і суспільний розвиток країни. Завдяки аналізу факторів формування валютного курсу та дослідженню монетарної моделі валютного курсу можна представити та розібрати створену країною економічну модель і різноманітні важливі економічні процеси.

Швеція – це розвинута країна Європейського Союзу, яка не є членом ЄВС. Країна має власну самостійну монетарну політику та інструменти впливу на валютний курс своєї держави. Швеція відповідно має власний Центральний Банк – Ріксбанк.

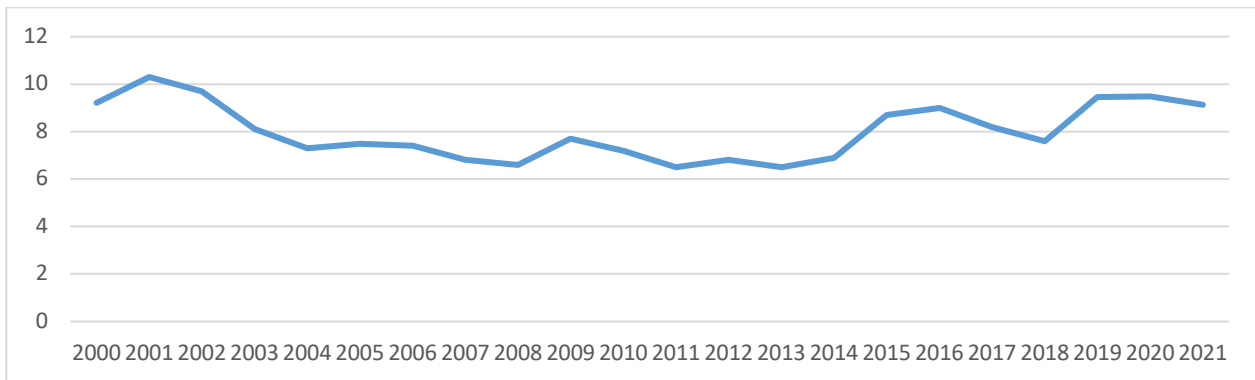

Рис. 1. Динаміка номінального валютного курсу Швеції, 2000-2021 рр.
Джерело: складено автором на основі [1]

Згідно з аналізом динаміки національного курсу шведської крони, можна зазначити, що протягом 2000-2021 років значення постійно змінювалися. З 2001 по 2008 рік показники поступово знижувалися, що свідчило про підвищення курсу національної валюти. У 2008-2009 роках спостерігалася стрімка девальвація національної валюти, але вже в 2009-2011 роках вартість шведської крони зросла. Після цього обмінний курс зріс у 2011-2012 роках, а потім поступово впав у 2013 році. Між 2013 та 2016 роками обмінний курс зріс, тобто шведська крона знецінилася. У 2016-2018 роках показники знизилися, а вартість національної валюти зросла. З 2018 по 2019 роки спостерігалася стрімке зростання курсу долара, після чого національний курс не зазнав суттєвих змін і залишався відносно стабільним у 2019-2021 роках.

Існує багато різних факторів, які впливають на обмінний курс країни, в тому числі монетарна політика. За допомогою регресійного аналізу досліджено вплив монетарної політики на формування валютного курсу.

Модель має такий загальний вигляд:

$$E_t = \alpha + M\beta_1 + \beta_2 P_t + \beta_3 R_t + \beta_4 Y_t + \varepsilon_t$$

де E_t – валютний курс,

M_t – грошова маса M2,

P_t – рівень цін,

R_t – відсоткова ставка центрального банку,

Y_t – ВВП.

Отримані результати аналізу регресійної моделі впливу монетарної політики на реальний обмінний курс Швеції показали, що вибрані незалежні змінні пояснюють залежну змінну на 91%, що є досить високим рівнем. Також найвищий рівень значущості спостерігається у значень грошової маси

та ВВП країни, тобто ці показники мають найбільший вплив на реальний обмінний курс Швеції.

Табл. 1. Регресійна модель впливу монетарної політики на реальний валютний курс Швеції

Коефіцієнти					
Модель	Нестандартизовані коефіцієнти		Стандартизовані коефіцієнти	t	Знач.
	B	Станд. Помилка	Бета		
1 (Константа)	11,623	0,553		21,006	0,000
m	0,001	0,000	1,155	6,959	0,000
p	0,093	0,094	0,101	0,988	0,339
y	-0,014	0,002	-1,141	-9,450	0,000
r	-0,178	0,138	-0,154	-1,290	0,217
R Квадрат 0,909					

Джерело: складено автором на основі даних [1], [2], [3]

За результатами таблиці 1 можна скласти наступну емпіричну модель:

$$E = 1,155 \cdot m + 0,101 \cdot p - 1,141 \cdot y - 0,154 \cdot r \\ (6,959)^{***} (0,988) (-9,450)^{***} (-1,290)$$

При аналізі стандартизованих коефіцієнтів виявилось, що найбільший вплив на залежну змінну має пропозиція грошей. Це означає, що монетарна теорія підтверджується емпірично, оскільки зі збільшенням грошової маси в Швеції відбувається знецінення національної валюти. Крім того, значення ВВП країни має найвищий рівень значущості, тобто якщо ВВП збільшиться на одне стандартне відхилення, реальний обмінний курс Швеції також зросте на 1,141 стандартного відхилення. Це пояснюється тим, що кількість виробленої та реалізованої продукції безпосередньо впливає на реальний обмінний курс.

За результатами моделі можна зазначити, що для укріплення національної валюти необхідне загальний розвиток економіки, що виражається у збільшенні ВВП країни. Крім того, збільшення грошової маси в Швеції призводить до знецінення національної валюти, тому показники грошової маси слід зменшити для переоцінки. Завдяки зростанню ВВП і зниженню показників грошової маси шведська крона в майбутньому буде більш сильною валютою.

Список використаних джерел:

1. Economist Intelligence Unit, Country Report Sweden. URL: <https://www.eiu.com/n/>
2. International Monetary Fund Data, International Financial Statistics. URL: <https://data.imf.org/?sk=4c514d48b6ba49ed8ab952b0c1a0179b&sId=1390030341854>
3. The World Bank Data, Official exchange rate LCU Sweden. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/PA.NUS.FCRF?end=2020&locations=SE&start=2015>

“Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author only and do not necessarily reflect those of the European Union or EACEA. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.”

Соц Сергій Михайлович

канд. техн. наук., доцент,

Одеський національний технологічний університет

Доній Олеся Ігорівна

аспірант 1-го року навчання

Одеський національний технологічний університет

ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ І МОДЕЛЕЙ В ЕКОНОМІЦІ, ФІНАНСАХ

Економіко-математичне моделювання є універсальним інструментом аналізу та дослідження виробничих та фінансово-господарських процесів і явищ. Широке використання математичних методів є важливим напрямком удосконалення економічного аналізу, який підвищує ефективність діяльності підприємств та їхніх підрозділів. Основними причинами швидкого поширення методів економіко-математичного моделювання є різке ускладнення сучасної економічної практики, викликане високим рівнем розвитку виробництва, зростанням темпів науково-технічного прогресу, вимогами підвищення ефективності використання природних ресурсів.

Моделювання – це наукова теорія побудови і реалізації моделей, за допомогою яких досліджуються явища, процеси в природі і суспільному житті [4, с. 160]. Побудова економіко-математичних моделей – складний процес, який вимагає глибоких знань з економічної теорії, предмета дослідження і математичного інструментарію [2, с. 188].

Модель – це спрощене представлення або абстракція реальності, умовний образ об'єкта, який створюється для більш глибокого вивчення дійсності [5, с. 435-437]. Математична модель дає змогу знаходити оптимальний варіант управлінського рішення, яке дає можливість забезпечити розвиток ситуації для ефективного досягнення мети.

Економіко-математичні методи і моделі дають такі можливості:

- точно і компактно викласти положення економічної теорії;
- формально описати зв'язки між економічними змінними;
- розв'язати задачі оптимізації планування та управління, відображаючи специфіку виробничих процесів;
- своєчасно реагувати на зміни цілей, обмежень на ресурси, залежностей між

параметрами та адекватно коректувати плани й управлінські рішення;

- отримати інформацію про об'єкт, його функціонування;
- спрогнозувати об'єкт і його поведінку в майбутньому.

Наприклад, методи елементарної математики використовуються в економічних розрахунках при обґрунтуванні потреб у ресурсах, обліку витрат на виробництво, розробці планів, проектів, при балансових розрахунках.

Широкого розповсюдження в економічному аналізі набули методи математичної статистики. Ці методи застосовуються в тих випадках, коли зміну аналізованих показників можна представити як випадковий процес. Статистичні методи є основним засобом вивчення масових, повторюваних явищ та відіграють важливу роль у прогнозуванні поведінки економічних показників.

Економетричні методи є своєрідним поєднанням трьох областей знань: економіки, математики і статистики. Основою економетрії є економічна модель, під якою розуміють схематичне представлення економічного явища чи процесу за допомогою наукової абстракції. Одним із основних розділів економетрики є кореляційно-регресійний аналіз – сукупність математичних методів, за допомогою яких досліджуються взаємозв'язки кореляційно зв'язаних змінних [3, с. 112].

Матричні методи і моделі використовуються для дослідження складних і великорозмірних економічних структур. Вони дають змогу у найбільш компактній формі представити взаємозв'язок витрат і результатів виробництва. Зручність розрахунків і чіткість економічної інтерпретації – головні особливості матричних моделей. Це важливо при створенні систем механізованого оброблення даних, при плануванні виробництва продукції з використанням застосування ІКТ (інформаційно-комп'ютерних технологій).

Методи математичного програмування призначені для оптимізації галузі харчових технологій. За своєю суттю, це – засіб планових розрахунків. Цінність їх для економічного аналізу полягає у тому, що вони дають змогу оцінювати досягнення потенціалу, напруженість планових завдань, визначати стан устаткування, обмежені види сировини і матеріалів, ступінь конкурентності та дефіцитності.

Для прийняття управлінських рішень в умовах ризику і невизначеності на підприємствах варто використовувати теорію ігор. Теорія ігор – це сукупність математичних методів і моделей, пов'язаних із прийняттям раціональних рішень в умовах конфлікту та невизначеності [1, с. 330]. Теорія масового обслуговування досліджує на основі теорії ймовірностей математичні методи кількісної оцінки процесів масового обслуговування. Так, кожне з структурних підрозділів промислового підприємства можна представити як об'єкт системи обслуговування.

Методи дослідження операцій використовуються в аналізі для отримання порівняльної оцінки альтернативних рішень. Реалізація цих методів повинна охоплювати такі етапи: формалізація початкової проблеми; побудова математичної моделі; розв'язок моделі; перевірка адекватності моделі; реалізація розв'язку. Упродовж останніх років для прийняття управлінських рішень дедалі частіше застосовують методи експертних оцінок. Ці методи побудовані на використанні професійного досвіду та інтуїції спеціалістів при розв'язуванні аналітичних задач, особливо при прогнозуванні розвитку економічних ситуацій.

Стосовно застосування математичних засобів у вирішенні практичних проблем, то можна виділити принаймні чотири аспекти:

1. Удосконалення системи економічної інформації.
2. Інтенсивність і підвищення точності економічних розрахунків.
3. Поглиблення аналізу економічних проблем.
4. Розв'язок принципово нових економічних задач.

Типи задач, які розв'язують на виробничих підприємствах, можна виділити такі основні напрямки використання економіко-математичного моделювання:

- здійснення кількісного аналізу власного виробництва і використання виробничих потужностей на основі балансових матричних математичних моделей;

- вибір перспективних напрямків виробництва й стратегії фінансової діяльності з використанням прогнозуючих математичних моделей;

-оптимізація техніко-економічного планування з різною деталізацією часу;

-прогнозування вибору оптимального кредитного механізму;

-прогнозування оптимальної поведінки на ринках виробничих ресурсів та виробленої продукції.

З цього були зроблені наступні висновки, математичне моделювання фінансової діяльності підприємства можна подати у вигляді комплексу задач, розв'язання яких треба здійснювати трьома етапами.

1 етап. Визначення призначення і специфіки моделей, математичний апарат та інформаційне забезпечення, які використовуватимуться у дослідженні, основні напрямки і тенденції у розробленні й використанні моделей, напрямки та методи проведення дослідження.

2 етап. Дослідження моделей, виявлення та оцінку можливостей економіко-математичного інструментарію аналізу фінансової діяльності підприємства.

3 етап. Дослідження можливості і необхідності створення систем фінансових моделей, забезпечується узгодженість їх функціонування, розробляється проект моделі системи, яка вивчається.

Список використаних джерел:

1. Вітлінський В.В., Наконечний С.І., Ризик у менеджменті. К.: Борисфен, 1996. 330 с.

2. Грабовецький Б.Є. Економічне прогнозування і планування: Навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 188 с.

3. Здровок В.В. Прикладна економетрика : Навч. посібник. У 2-х ч. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. Ч.1. Симультативні моделі. 112 с.

4. Макаренко Т.І. Моделювання та прогнозування у маркетингу: Навч. посібник. К.: «Центр навчальної літератури», 2020. 160 с.

5. Прокопов С.В. Экономико-математическое моделирование в производственном менеджменте: Учебник. КНУТД, 2019. 438 с.

Сьоміна Юлія Анатоліївна

к.т.н, доцент кафедри інформаційних технологій та прикладної математики
Одеської державної академії будівництва та архітектури

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ БУДІВНИЦТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Загострена екологічна ситуація у будівельному виробництві обумовлена повсякденним використанням сталі і бетону, як найпоширеніших матеріалів сьогодення. Будівлі з цих матеріалів, як правило, залишають значний вуглецевий слід в природі, в першу чергу через виробництво складових для їх створення. Наприклад, виробництво сталі вимагає виконання процесів довготривалої термічної обробки та плавлення в умовах високих температур, внаслідок чого до атмосфери потрапляє велика кількість шкідливих домішок.

Щодо бетону, то основним його компонентом є цемент, який зв'язує усі інші складові між собою. Загалом виробництво цементу відповідає за 5% світових викидів вуглекислого газу. Цементна промисловість неминуче призводить до викидів CO_2 , 60% яких пов'язані з перетворенням сировини при високих температурах, 40% викидів є результатом горіння палива, коли матеріал нагрівається до потрібної температури.

Вирішенням проблеми може стати використання матеріалу, який у порівнянні з попередніми двома відійшов на другий план, а саме деревини. Вона у свою чергу як будівельний матеріал має безліч переваг. По-перше, деревина екологічна і природним чином «вбирає» окис вуглецю, що міститься в повітрі. Використання деревини може зменшити вуглецевий слід в природі на 60-75%. По-друге, дерев'яний будинок приблизно на чверть легше аналогічної залізобетонної конструкції, а це означає, що йому потрібен менший фундамент.

Але існують деякі проблеми, пов'язані з використанням деревини як конструкційного матеріалу, оскільки більшість сучасних будівель та споруд різного призначення є висотними. Виходячи з цього, залишається відкритим питання міцності. В останні роки були досягнуті значні успіхи у виготовленні композитних матеріалів на основі деревини, наприклад поперечно-клеєна деревина (CLT-панель), що складається з перехресно розташованих пиломатеріалів хвойних і листяних порід, з волокнами, склеєними під певним кутом. І точно так само як композитний матеріал з вуглеволокна робить міцніше гоночні машини, літаки і т.д., CLT додає надійності дерев'яним конструкціям.

Недавнє дослідження, проведене американським архітектурним бюро Skidmore, Owings & Merrill і Орегонським університетом, показує, наскільки міцним може бути композитний матеріал на основі деревини. Розглядалися властивості однієї з її гібридних форм – пиломатеріалу з бетонним з'єднанням. Була виготовлена секція перекриття шириною 11 м з тонким покриттям з армованого бетону. Більш товстий шар бетону додали в місцях, де перекриття підпиралося колонами. Перекриття піддавалося тиску гідравлічного преса, що давив на поверхню з дедалі більшою силою. Плита почала давати тріщини лише під вагою в 37,2 т, приблизно у вісім разів більше того показника, на який вона була розрахована.

Також наочним прикладом сумісного використання дерева та бетону є 18-поверхова будівля в кампусі Університету Британської Колумбії. Цей проект дозволяє розглянути всі ключові підходи, які застосовують при створенні висотних будинків з CLT-панелей. Будівлю встановлено на бетонний фундамент, що спирається на колони з твердої цільної деревини і підтримується каркасом із потужних балок клеєного бруса, окремі деталі скріплені сталевими з'єднаннями. Відповідно до вимог сейсмічної стійкості, з бетону зроблені також шахти ліфта і сходи, усі інші конструкції дерев'яні, композитні. Комбінований підхід з паралельним використанням елементів з бетону, сталі та деревини дозволяє підняти будівництво на нову висоту і новий рівень безпеки.

Приклади подібного будівництва можна знайти в різних містах світу, а саме 14-поверховий житловий комплекс «Treet» в норвезькому місті Берген, 21-поверховий будинок «Haut» в Амстердамі, також деякі архітектори розробляють навіть проекти дерев'яних хмарочосів, як, наприклад, «Tratoppen», 40-поверхова висотка, якою пропонується прикрасити Стокгольм.

В Україні будь-які приклади багатоповерхового комбінованого будівництва відносяться до розряду «унікальних» і «експериментальних». Обумовлено це в першу чергу відсутністю нормативної бази пожежної безпеки, які не враховують характеристик сучасних композиційних матеріалів CLT і LVL, регламентів щодо зведення будівель за комбінованими технологіями залізобетонного і дерев'яного будівництва внаслідок недостатньої кількості експериментальних та теоретичних досліджень, а також відповідних розрахункових методик.

Насамперед, проблема в розробленні таких проектів полягає у значній різниці в характеристиках деформування та реологічних властивостях деревини та бетону, що може істотно впливати на несучу здатність та

експлуатаційну придатність гібридної будівлі. Аналізу роботи бетонних та дерев'яних конструкцій присвячена велика кількість праць. Однак на сьогоднішній день питання спільної роботи цих матеріалів у конструктивних системах досліджені недостатньо, ці дослідження лише починаються [1, 2]. Окрім того, застосування вказаних технологій може бути корисним при реконструкції існуючих будівель та споруд з дерев'яними перекриттями та несучими елементами покрівлі. В першу чергу це стосується будинків-пам'ятників архітектури. Тому проведення подальших досліджень та накопичення експериментальних даних в рамках вказаного питання є доцільним та перспективним науковим напрямком.

Список використаних джерел:

1. Шехоркіна С.Є. Метод оцінювання напружено-деформованого стану деревозалізобетонної конструкції складеного перерізу. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*. Дніпро, 2020. № 6. С. 156-161.

2. Михайловський, Д.В., Мавдюк А.М. Особливості розрахунку та застосування дерев'яно-бетонних композитних плит. *Будівельні конструкції: теорія і практика*. 2018. Вип. 2. С. 135-145.

Гриньова Ірина Іванівна

к.т.н., доцент кафедри Архітектурних конструкцій
Одеської державної академії будівництва та архітектури

Морозан Катерина Владіславівна

студентка гр. А-258,
Одеська державна академія будівництва та архітектури

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНЕ ЖИТЛО ДЛЯ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ

Оскільки зараз велика кількість українського населення перебуває за кордоном під тимчасовим захистом, з'являються заяви представників різних країн про плани побудови модульних будинків, комплексів для біженців. Хочемо дослідити можливості побудови таких будівель на прикладі вже існуючих у світі.

У найбільших містах Сполучених Штатів в останні десятиліття все більше зростає проблема забезпечення житлом малозабезпеченої верстви населення. Особливо гострою вона стала у 2020 році, коли вибухнула

пандемія Covid-19. Тоді за 6 місяців був створений комплекс площею 5946 квадратних метрів та загальним числом у 232 житлові одиниці, не враховуючи спільної кухні, столової, прачечної та декількох адміністративних приміщень. Проект був створений NAC Architecture та будівельною компанією Bernards за підтримки Департаменту суспільних робіт округу Лос-Анджелес [1]. Для цього була розроблена система однорівневих та багатоповерхових будівель, для побудови яких використовували три різні модульні компоненти: транспортні контейнери, збірні блоки з дерев'яним каркасом та мобільні блоки. Триповерхові будівлі були утворені шляхом встановлення, штабелювання та фіксації сталевих транспортних контейнерів одне на одного. Щоб зробити такі приміщення придатними до життя, у них зробили розрізи, де потім встановили великі вікна, та зробили утеплення стін та стелі. Ззовні використали приєднану конструкцію відкритих коридорів та сходів для спрощення доступу до кожного блоку. Такі комплекси можуть бути дуже швидко зібрані та предоставлені для проживання біженцям з України. Особливо ефективними такі будівлі будуть у країнах з теплим і помірним кліматом, де на період осені та зими не потрібно встановлювати опалення. Також у країні, мова і культура якої не є звичною для значної кількості українського населення, це створило б ком'юніті людей, що могли б знаходити підтримку одне в одному. Таким чином це могло б позитивно впливати на їхній емоційний стан.

Іншим прикладом є енергоефективний дім у Німеччині, що був відкритий у 2020 році. Побудований компанією Wilhelmshavener-und-Baugesellschaft, дім відповідає стандарту KfW-40 [2]. Цей стандарт є найвищим для енергоефективних будівель у Німеччині і прирівнюється до критерій “пасивного дому”. У будівлі розміщено шість квартир, кожна по 90 кв.м., також наявне дуже якісне зовнішнє утеплення, що запобігає втраті тепла. Південний скат стелі та балконні огорожі повністю вкриті системою сонячної електростанції та сонячного підігріву води. Усередині ж встановлені великі теплові акумулятори та батареї-накопичувачі електроенергії [2]. За допомогою сонячних панелей покривається 70% енергетичних втрат. На основі таких будівель можна розробити комплекси для біженців, використавши ті ж самі контейнерні блоки, як і в комплексі у Лос-Анджелесі, але обладнати їх сонячними батареями або іншими системами генерації енергії з відновлювальних джерел.

У місті Порсгрунн в Норвегії також була побудована енергоефективна будівля. Це офісна забудова, під час спорудження якої використовувалися тільки екологічно чисті матеріали. Стеля цієї 11-поверхової будівлі

розташована під кутом 45° до сходу. На цьому скаті розміщені сонячні панелі, які повністю забезпечують усі потреби орендарів приміщення та навіть віддають надлишки у міську сіть [3]. Офісну будівлю Powerhouse Telemark в губернії Вестфолд спроектувала норвезька будівельна компанія Shohetta. Хоч там і були наявні енергоефективні системи освітлення, архітектори спроектували віконні отвори таким чином, щоб якнайбільше зменшити потребу у штучному освітленні. Для опалення в Powerhouse Telemark використовують геотермальні свердловини глибиною до 350 метрів. Таким чином ми бачимо, що розташування сонячних панелей може не тільки значно зменшити витрати на утримання будівлі, а й генерувати додаткову енергію на потреби інших комплексів для біженців або на потреби міста. Якщо, у кліматі, де це ефективно використовувати, до таких будинків із сонячними панелями додати ще вітрогенератори або геотермальне опалення, можна отримати комплекс для зручного життя українських біженців. Така забудова забезпечувала б усі умови для проживання великої кількості людей.

Список використаних джерел

1. Житловий комплекс для малозабезпечених в Лос-Анделесі. *BuildingTech новини*. 2021. URL: <https://buildingtech.org/%D0%90%D1%80%D1%85%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0/v-los-andzhelese-postroyly-zhyloy-kompleks-yz-transportnikh-konteynerov-dlya-obespechenyya-zhylem-maloyumushchykh?fbclid=IwAR2bIyHZCkvnHAKHEygX2mu5fgqxJRrUICO9c561mH-ZPWqz-mdb9gkKgEA>.
2. Енергоефективна будівля в Німеччині *BuildingTech новини*. 2021. URL: <https://buildingtech.org/%D0%AD%D0%BD%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%B8%D1%8F/v-germanyu-postroyly-energoeffektivniy-dom-bez-schetov-za-teplo-y-elektrychestvo>
3. Енергоефективна офісна будівля у Норвегії *BuildingTech новини*. 2021. URL: <https://buildingtech.org/%D0%90%D1%80%D1%85%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0/v-norvehyy-postroyly-enerhoeffektyvnoe-zdanye-kotoroe-polnostyu-rabotaet-ot-solnechnoy-enerhyu-a-yzlyshky-otdaet-v-horodskuyu-set>.

ЗМІСТ

МАТЕРІАЛИ КРУГЛОГО СТОЛУ «ДІЯЛЬНІСТЬ РАД МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ»

Докус Ангеліна Олександрівна, Михайленко Владислав Іванович	3
ДОСВІД РОБОТИ ТА УСПІШНІ ПРОЄКТИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ОДЕСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	
Павлова Ірина Юріївна	9
ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	
Спасова Катерина Іванівна, Кучерявенко Вікторія Сергіївна	12
НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ, АСПІРАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»	
Сьоміна Юлія Анатоліївна	14
ІДЕЇ ЩОДО РОЗШИРЕННЯ СПІЛЬНОСТІ РАД МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
Гриньова Марія Василівна, Щур Вікторія Андріївна.....	17
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО: СПІЛЬНОДІЯ У ПОШУКАХ НОВИХ СЕНСІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ СЬОГОДЕННЯ	

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ «ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ: СУЧАСНІ НАУКОВІ ВИКЛИКИ»

СЕКЦІЯ 1. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК

Бориченко Катерина Валеріївна	21
ЩОДО МАКСИМАЛЬНОГО РОЗМІРУ ПЕНСІЙ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ	
Костенко Ростислав Валерійович, Сечка Діана Вячеславівна.....	25
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МЕНЕДЖЕРА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»	
Алексеевська Галина Сергіївна, Гончар Оксана Ігорівна.....	29
МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА ЄЦБ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	
Батан Юрій Дмитрович, Шевченко Юлія Олександрівна.....	32
ПРОФЕСІЙНІ ТЕСТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ДОСТУПУ ДО ЮРИДИЧНОЇ ПРОФЕСІЇ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАКОРДОННИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	

Гудімова Алісар Халєдівна	36
СИНДРОМ ВТРАЧЕНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЯК ПРЕДИКТОР СОЦІАЛЬНО-МЕРЕЖЕВОГО РОЗЛАДУ КОРИСТУВАЧІВ	
Корнілова Олеся Володимирівна.....	40
ОКРЕМІ ПИТАННЯ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ФІНАНСУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	
Мурашко Ірина Сергіївна	43
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ	
Гриньова Марія Василівна	46
ДЕМОКРАТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК РЕСУРС РЕІНТЕГРАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ КОМАНД В УМОВАХ ВІЙНИ	
Кулікова Єлизавета Олександрівна.....	51
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Мараховська Ксенія Дмитрівна	53
АНІМАЦІЯ ЯК ПОТУЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ	
Щур Вікторія Андріївна	56
ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	
Акулов Юліан Вікторович	58
ОБМЕЖЕННЯ МАЙНОВИХ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	
Бондар Павло Вадимович.....	61
ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ ПЕРЕВЕЗЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ТРАНСПОРТНИХ АГРЕГАТОРІВ	
Вернігорова Наталія Валеріївна	61
МОРСЬКІ ПАРКИ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ У ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД	
Гуменюк Аліна Сергіївна	68
ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	
Левченко Сергій Павлович.....	73
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ ПІД ЧАС ВІЙНИ	

Магац Наталія Сергіївна.....	76
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ У СФЕРІ ВОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	
Сокірба Єлизавета Олегівна.....	81
АНАЛІЗ РОЗВИТКУ КРАЇН ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	
Топчий Валерій Ігорович	83
БОРОТЬБА ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ У ДАВНІЙ ГРЕЦІЇ: БАЧЕННЯ КСЕНОФОНТА АФІНСЬКОГО	
Узунов Сергій Опанасович.....	87
ОХОРОНА СПАДКОВОГО МАЙНА ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	
Шамота Олександр Володимирович	90
ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ	
Шестакова Юлія Дмитрівна.....	93
ЩОДО ПРОЦЕДУРИ ІНВЕСТИВАННЯ В КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ЗА КОРДОН	
Бєлова Лідія Максимівна.....	93
ПРАВОВІ НАСЛІДКИ НЕДІЙСНОСТІ ЕЛЕКТРОННОГО ПРАВОЧИНУ	
Олійник Олена Степанівна.....	100
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ОСОБИСТІСНА ЯКІСТЬ НЕФОРМАЛЬНОГО ЛІДЕРА УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ	
Соловей Вікторія Вікторівна.....	103
ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ІНСТИТУТ ШЛЮБУ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	
<i>СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНИЙ СТАН І РОЗВИТОК ПРИРОДНИЧИХ НАУК</i>	
Крусір Галина Всеволодівна, Купріяшкіна Олена Володимирівна	107
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МІКРООГАНІЗМІВ ДЕСТРУКТОРІВ З МЕТОЮ ОЧИЩЕННЯ НАФТОВМІСНИХ СТІЧНИХ ВОД	
Добровольський Андрій Леонідович, Філоненко Олена В'ячеславівна, Потапчук Юрій Олександрович, Зарецька Аліна Вячеславівна, Мазниченко Єгор Олександрович	112
ДОСВІД РМВ ОНМедУ ПО СТВОРЕННЮ НАУКОВОГО ПРОЄКТУ ЩОДО ПРЕВЕНЦІЇ ОНКОЛОГІЧНОЇ ПАТОЛОГІЇ	

Соборова Ольга Михайлівна, Шелінговський Дмитро Валерійович.....	114
ГІДРОЕКОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РІЧКИ ДНІПРО В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	
Давтян Аракся Сейранівна	117
ВИКОРИСТАННЯ ГЛІЦЕРИНУ ЯК БАГАТОТОННАЖНОГО ВІДХОДУ ВИРОБНИЦТВА БІОДИЗЕЛЮ	
<i>СЕКЦІЯ 3. МАТЕМАТИЧНІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ</i>	
Алексеевська Галина Сергіївна, Сідорук Марина Олексіївна	120
АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ВАЛЮТНОГО КУРСУ ШВЕЦІЇ У 2017-2021 рр.	
Соц Сергій Михайлович, Доній Олеся Ігорівна.....	123
ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ І МОДЕЛЕЙ В ЕКОНОМІЦІ, ФІНАНСАХ	
Сьоміна Юлія Анатоліївна	127
ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЇ У СУЧАСНОМУ БУДІВНИЦТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	
Морозан Катерина Владіславівна.....	129
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНЕ ЖИТЛО ДЛЯ ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА ПРИКЛАДІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ	

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ:
СУЧАСНІ НАУКОВІ ВИКЛИКИ**

МАТЕРІАЛИ
всеукраїнської наукової конференції молодих вчених,
присвяченої Всесвітньому дню науки

м. Одеса, 2 грудня 2022 року

*За загальною редакцією
Н. Д. Маслій, К. І. Спасової*

Електронне видання

Формат 60x84/16. Ум-друк. арк. 7,12.

Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com